

Tùn kuartar zìrlai kàihhruaina ziaktùte:

1. **Zìrlai Kàihtâwi leh Thupui Then leh Inzìrîr Dân Tûr, Zìrlai 1-7:** John M. Fowler, M.A., M.S. Ed.D.. former associate education director, General Conference of Seventh-day Adventists, 12501 Old Columbia Pike, Silver Spring, Md., U.S.A.; freelance writer, Hosur, India.
2. **Zìrlai Kàihtâwi Zìrlai 8-13 leh Inzìrîr Dân Tûr, Zìrlai 8-13:** Dan Solis, youth and young adult pastor, Village Seventh-day Adventist Church, College Place, Washington, U.S.A.

ZIRLAI 1-NA ZIRLAI KAIHTAWI APRIL 2, 2016

Châng thlan: *Matthaia 1:21, 23.*

Zirlaite tân:

Hriat tûr: Matthaian a Chanchin Tha bu hi eng vânga ziake nge a nih tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: He khawvêla Isua lo kal chhan leh a tih tûr chu eng nge ni tih an hrethiam ang.

Tih tûr: Isua chhandam thiltihtheihnaah chuan an chêng ang.

THUPI THEN

I. Hriat tûr: Matthaia'n a Chanchin Tha a ziah chhan

- A. Matthaia chu tu nge ni? Ama chanchin leh a eizawna chungchângah engte nge hriat kan neih?
- B. Tute chhiar atân nge Matthaia hian a Chanchin Tha bu hi a ziah a? Eng vânga ziake nge a nih?
- C. Chanchin Tha Matthaia ziake hi Chanchin Tha bu dangte nêng engtiangin nge a inlaichîn?
- D. Chanchin Tha Matthaia ziake ziarâng danglam bîkna thenkhat chu engte nge ni a, chûngte chuan eng thil nge min zirtîr le?

II. Hriatthiam tûr: Chanchin Tha Matthaia ziaka Isua danglam bîkna chu

- A. Matthaia leh Luka te'n Isua thlahtute inthlah chhâwn dân an ziah dân inang lo hian eng thil nge min zirtîr?

- B. Matthaia bung 1-na thu aṭang hian khawvêl chanchin kal tawh hi Pathian remruat ang zêla thleng a ni a, khawvêla thil thleng rêng rêng hi Pathian thiltumte tih hlawhtlin a nih theih nân vêk a ni tih rinna tûr eng nge awm?

III. Tih tûr: Nun dân leh inlaichînna kawnga Chanchin Thian nghawng a neih chu

- A. Isua thlahtute inthlah chhâwn dân Matthaia a ziah aṭang hian mihringte hi intluktlâng vek kan nih dân leh inlaichîn kual vek kan nih bawkzia eng nge kan zir theih le?
- B. Thu Tisaa rawn chang hming pahnih – “Isua” tih leh “Emmanuel” tihte hian eng tiangin nge kan nun leh kan thiltawnte a rawng nghawng? Chutiang chu a nihzia tichiang tûrin Thuthlung Hlui lamah ṭanchhan tûr kan nei rêng em le?

KHAIKHÂWMNA: Matthaia’n Isua lo pian chhuah dân a sawi hian thil pathum Chiang taka hre tûrin min pui a, chûngte chu: (1) Pathian chu kan hnênah a awm tih te, (2) sual lak aṭanga chhandamna chu kan ta a ni tih te leh, (3) keimahni ngei pawh hi lal thlah kal zêl kan ni tih te a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpûr rawh

Bible châng thlûr bing tûrte: *Matthaia 1:18-23.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Isua chu tu nge ni? Amah chu Pathian nge a niha mihring? Pathian leh mihring nih a kawp zâwk em ni? Galili ram aṭanga lo kal mi vâkvai, fin vâruarhna eng emaw tak chang tawh leh mahni thu duh tak a ni em? Nge ni a, khawvêla zirtîrtu lo awm tawh zîngah chuan a ṭha ber a ni zâwk em? Mihringte’n an mi tawn tawh zîngah chuan mi fîng leh nun dân ṭha zirtîrtu ropui ber a ni em? Martar azâwngah chuan ngaisân awm ber, mipui thinrim pungkâwmin amah an îsîk avânga an tihhlum tâk a ni em? Thlan aṭanga lo tho leh Lalpa chu a ni em? Isua nihna kan hmuh chhuah dân leh kan lo hriat dân te hian kan nun leh kan*

thlarau lam thannaah tûn atân leh chatuan atân pawh nghawng a nei thîn a ni.

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: Johana 1:1-3 thu-in min hrilh angin Isua nun kha Bethlehem atang maia intan a ni lo va. Pathian Lehkhabu bu pum pui hian Fapa chu chatuan mî a nihzia leh Pa leh Thlarau nêna inpumkhat an nihzia chiang takin min hrilh a. Chanchin Tha bu palî-te hian Pathian leh chatuan ata Pathian hnêna lo awm tawh chu “a mite an thil tihsualte laka chhandam tûr” leh, “Emmanuela. . . kan hnêna Pathian ni tûrin” mihring tisa ang pû-in a lo kal a nih tih chiang takin an sawi a ni (*Mat. 1:21, 23, NKJV; Luka 2:11, Marka 2:5, Joh. 3:16*).

Sawi hawn nân: Malakia a thih achin kum 400 chhông zet zâwlnei âw hriat tûr a awm tawh loh hnu-in Pathian Thu chu Matthaia kaltlangin “Abrahama thlah, Davida thlah,” Isua Krista,” pian tûr thu nêh hriat a ni leh ta a (*Mat. 1:1*). Matthaia hian Thuthlung Hlui zâwlneite’n an lo thlîr lâwk chu Thuthlung Thar hunah a thleng famkim ta tih a rawn puang a. Isua chanchin tha hian engtiangin nge nangmahah khân i beiseina leh i beisei ang thlen famkimna chu rei tak daih tûrin inlaichinna a siam? Isua chu chatuan nunna kan neihna tûr kawng a nihna angin kan hmu ang a, a thu kan ngaithla ang a, kan pawm dâwn em le?

Sawi ho tûr: Hmânlai Juda-te khân thlahtu bul chhui hla thei chu an ngaisâng hle a. Puithiam chuan Arona thlah kal zêl a nihzia a sawi thei ngei tûra ngaih a ni a; a nupui pawh Arona tuchhuan ngana tal a nih a ngai bawk. Isua thlahtute inthlah chhâwn dân chhuina hi pahnih kan hmu a—pakhat zâwk chu Matthaia lehkhabu tîr lamah hian a ni a, a dang chu Luka 3:23-38 hi a ni. Hêng thlahtu bul chhuina pahnihte hi eng nge a danglamna ni a, eng vânga danglam nge a nih le?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: Thomas Jefferson-a chuan kum 1776-a America ram independent thupuan a ziah, “American Declaration of Independence”-ah khân mi zawng zawng hi intlûktlâng veka siam kan ni tih hi tu ma hrilh chhâwn leh pawh ngai tawh chuang lova thil chiang sa a nih thu a sawi a. He thu a ziah aṅanga kum 30 ral hnu vêlah lehkhabu pakhat, *The Philosophy of Jesus Christ* tih chu a ziak leh a. He lehkhabu-ah hian Jefferson-a chuan awmze nei leh tum nei rân chungin Chanchin Ṭha bute’n Pathian, thilmak, leh mihringte hriatthiam phâk loh thlarau hnathawh hrang hrang an sawite chu chhawk vekin Isua chanchin a ziak a.

Kum hnih hnu vêlah lehkhabu dang, *The Life and Morals of Jesus of Nazareth* tih chu a ziak leh a, hetah pawh hian Chanchin Ṭha bute’n an ziah thil tam tak chu a chhawk belh leh nual a ni. Mihringte zahawmna, intluk tlâng vek an nihna, leh “intluk tlâng veka siam” an nihna anga zalên taka awm ṭheuh tûr an nihna bulpui hmutu Jefferson-a hian Siamtu nihna dik tak a hmu thiam tlat lo. Ama nihna angin Isua chu chhuah a tum a: mi ṭha tak leh zirtirtu entawntlâk ang bâkin a hmu lo. Nimahsela, Jefferson-a leh a ngaihdân ṭawmpui ve-tu mi dangte hian Isua thiltihtheihna leh awmpuina chu mi mal takin an lo la chang ve miah lo atin a ni. Tûn kuartara kan zir tûrte hian Isua chu kan hnêna Pathian awm leh kan tâna Pathian awm a nihna anga hmu thiam tûrin a sâwm che a ni.

ZIR ZÂUNA

I. Matthaia: A ziaaktu leh a thil ziah (*Matthaia 9:9, 10:3; Marka 2:14.*)

A ziaaktu chu. Chanchin Ṭha bu palî-te zînga a hmasa berah hian a ziaaktu hming sawi lanna awm chiah lo mah se, hmanlai aṅang tawhin Levia mi Matthaia, chhiah pêkna hmuna a ṭhut laia Isua’n a zirtîr ni tûra a koh tâkin a ziah kha ni-a ngaih a tlângpui a (*Mat. 9:9, 10:3, Marka 2:14, Luka 5:27*). Kohhran chanchin kal tawh

chhuina lama mite'n pa ena an en (father of church history), Eusebius-a (d. A.D. 341) chuan Hierapolis khaw bishop Papias-a'n (A.D. 140) a lo sawi chu sawi chhâwngin he Chanchin Ṭha bu hi Matthaia ziah a nih thu a sawi a. Justin Martyr-a te, Athenagoras-a te, Irenaeus-a te, Origen-a te leh kohhran hruaitu hmasa dangte pawh khân Matthaia ziah niin an pawm vek. Chu lo rêngah pawh mi dang tu emaw-in a ziah a nih rin theihna tûr chhan engmah kan nei lo hrim hrim bawk. Matthaia tih awmzia chu “LALPA thilthlâwnpêk” tihna a ni a. A hming put chhan ang ngeiin Lalpa chanchin a ziah aṭang hian thilpêk mâwi tak chu min pe a ni.

Isua thlahtute. Isua lal a nihna chu Chanchin Ṭha Matthaia ziakah hian a pawimawh hle a ni tih a ziaktu-in Isua thlahtute inthlah chhâwn dân chanchin a ziah dânah hian Chiang takin a lang a. Isua thlahtute zawng zawngte chu hlâwm thumah ṭhenin hlâwm khatah chhuan 14 zêl an awm a (*Mat. 1:17*), chûng chhuan hlâwm hrang hrangte chuan lal zia eng emaw tak nêh inzawmna an nei ṭheuh bawk. Hlâwm hmasa ber chuan Abraham a ṭanga Davida thleng a huam a, Davida hnuaiah hian Israel ram chuan a thlen sân lai ber a han tawng a ni; a hlâwm hnihna chuan Solomona ṭanga Jekonia a huam ve leh a, ani hunlai hian Israel-te chu Babulon salah an tâng a; a hlâwm thumna hi chuan Isua, “Juda-te Lal” pian thleng a huam ve thung a ni (*Mat. 2:2*).

Messia thlahtute zîngah hian Gentail hmeichhia hming palí a lo lang ve nawlh mai a – hetiang hi chu Juda-te chanchina thil thleng zen zen lo a ni. Chûng Gentail hmeichhe hming lo lang ve-te chu: mutpui atâna a pasal thi tawh pa thlêm thlutu Tamari te; nawhchizuar Rahabi te; Moab mi Ruthi te; leh uirenu Bathsebi, Uria nupui te kha an ni. Hêng mi tling lo tak tak, Gentail mi ni lehngâl site Isua thlahtute zînga chhiar tel an ni ve tlat mai hian lal thar lo pian hmang hian a tîra Siamtu ruahman dân lamah Bible hi a kîr leh dâwn a ni tih a tilang a. Kristaah chuan Juda mi emaw, Grik mi emaw a awm theih lo va, bâwih emaw, zalên emaw pawh a awm theih lo va,

mipa emaw, hmeichhia emaw pawh a awm theih hek loh” (*Gal. 3:28, NKJV*). Kan za-in Pathian fate vek kan ni.

Sawi ho tûr: Chanchin Ṭha Matthaia ziaak hi “Abrahama thlah, Davida thlah, Isua Krista thlahtute inthlah chhâwn dân chanchinin” a inṭan a (*Mat. 1:1*), tichuan, Thupêk Ropui, “hnam zawng zawngte zirtîra siam an nih tûr” thu-in a tâwp ve thung a (*Mat. 28:19*). Hetianga thupui awmze nei tak hmanga bul ṭan leh khâr a nih dân aṭang hian eng zirlaite nge kan zir chhuah theih awm le? (Davida Fapa a nih thu-a ṭan tê tê a, hnam zawng zawngte Lal a nihnaa a tâwp leh hi).

I. Chanchin Ṭha Matthaia ziaak thupui lian deuh deuhthe chu (*Matthaia 2:2, 14, 15; 5-7; 24:14; Marka 16:13-20*.)

Chanchin Ṭha Matthaia ziaakah hian thupui lian tak tak panga a awm a:

1. *Isua chu lal a ni.* Chanchin Ṭha Matthaia ziaak hian Isua chu Davida Fapa a nihzia chiang takin a sawi a (*Mat. 1:1*). Mi finge khân Isua chu Juda-te Lal a ni tih an rawn hria a (*Mat. 2:2*); amah Isua pawh Jerusalem-ah ropui takin lal angin a lût a (*Mat. 21:1-11*); Lal leh Rorêltu angin khawvêl tâwpah a lo kal leh tûr thu a zirtîrte a hrilh a (*Mat. 25:31-46*); Pilat-a hmâah pawh khân lal a nihzia a lo tilang tawh baw k a (*Mat. 27:11*); amah an khenbehna Kraws lêrah pawh khân “Juda-te Lal” tih a intâr nghe nghe a nih kha (*Mat. 27:37*).

2. *Isua chu Thuthlung Hlui hrilhlâwkna thlen famkimna a ni.* Chanchin Ṭha bu palî-te hian Isua chu Thuthlung Hlui zâwlneite’ n an lo hrilhlâwk thlen famkimna a nih thu hi vawi 27 emaw lai an sawi a, Matthaia ngawt pawh hian vawi 14 zet a sawi lang a ni (Marka’ n vawi hnih, Luka’ n vawi thum, leh Johana’ n vawi riat a sawi baw k a). Matthaia phei hi chuan hêngte hi Pathian Lehkha Thu-in a lo sawi ang zêla thleng vek a nih thu a sawi lang deuh kher

zêl a ni: Krista pianna (*Mat.1:22; Isa. 7:14*); Aigupta rama tlânchhiatpui a nihna (*Mat.2:14, 15*); Nazaret khuua seilian a nihna (*Mat.2:23*); tehkhin thute hmanga mi a zirtîr ðhinna (*Mat.13:35*); ropui taka Jerusalem-a a luhna (*Mat.21:1-5*); man a nihna (*Mat.26:54-56*); hralh a nihna tûr zât (*Mat.27:9*); leh a silhfên changtu tûr hriat nâna ðhum an vâwr te kha (*Mat.27:35*). Matthaia hian Isua khân hrilhlâwnate chu a rawn tifamkim chho zêl a ni tih sawiin a lehkhabu ziak lo chhiartu tûr Juda-te chu an beisei Krista, Messia chu Isua hi a ni tih hriattîr a tum a ni.

3. *Chanchin Ṭha Matthaia ziak hian thil min zirtîr a, Isua zirtîrna thu ropui tak takte chu a lalrama thleng tûr a nih a nihzia awmze nei takin a rem khâwm.* Entîr nân, a lalrama chêng tûrte chanvo leh mawhphurhna te (*Matthaia 5-7*); a lalrama hotu ni tûrte tih tûr leh mawhphurhna te (*Matthaia 13*); a lalram ropuizia te (*Matthaia 18*); leh lal lo kal tûr thu te (*Matthaia 24, 25*).

4. *Kohhran chu.* Matthaia chiah hian Petera'n Isua nihna dik tak a puan hnu-a kohhran din a nih tûr thu Isua'n a sawi kha a sawi chhâwng leh a (*Mat.16:13-23*), Marka leh Luka te hi chuan Isua nihna Petera'n a puan thu chauh kha an ziak a; kohhran din a nih tûr thu khak chu an ziak ve lo. Hemi leh kohhran chhûnga buaina chu kohhran chhûngah vêk chin fel tûr a ni (*Mat.18:17*) tih thu a lo sawi te hian kohhran rawngbawlna hriatthiamna chî chu ringtute thinlungah a lo tuh daih tawh a ni tih a lantîr.

5. *Tâwpna hun chungchâng.* Matthaia hian Isua lo kal lehna chungchâng te, khawvêl tawpna te, lalram lo thleng mai tûr atâna inpeih a ðul thu te, leh berâmte leh kêlte thliar hran hun rorêlna hnuhnûng a thlen tûr thu te a sawi uar hle a ni (*Matthaia 24, 25*).

Ngaihtuah teh: Eng vângin nge Chanchin Ṭha Matthaia ziakah hian Isua chu lal a nihzia uar taka sawi a nih? Engtiang kawngte-in

nge Matthaia'n Isua chu lal a nihzia a sawi dân hi hetih hunlaia Hebrai mite lo beisei dân nê a danglam?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: A tîra zawhnaah bawk khân lêt leh ila: Isua chu tu nge ni? Chanchin Ẹha Matthaia ziaak hi thu pawimawh tak, Isua nun leh rawngbawlina te chu khawvêl chanchina thil thleng pakhat ve mai a nih lohzia nê Ẹan a ni a. Matthaia 1:1-17 thu hian Isua chu khawvêla piang ngei a ni tih a lanfîr a nih chuan, bung dang zawngte hian Isua chu khawvêl chanchin chung leh piah lama lêng a nihzia an tilang ve leh bawk âwm e. Ani chu khawvêl chanchinah hian lal ber a ni a, Paula phei chuan ti hian a lo ziaak a: “a hunbi a kim hunah [Pathianî chuan thil engkim - vâna mite leh leia mite hi amah Kristaah chuan a la fâwkkhâwm vek dâwn a ni” tiin (Efesi 1:10, NKJV). Khawvêla Isua lo luh ve-na chuan khawvêl chanchin hi awmzia a rawn neihfîr ta a: amahah leh amah kaltlang hian thil Ẹha leh thil sual, sualna leh tlanna, nunna leh thihna, Pathian leh pathiante chungchânga zawhnate chuan chhâna tâwp leh lungâwithlâk tak chu an hmu ta a ni. Tin, Chanchin Ẹha Matthaia ziaak hian Isua chu sakhaw dang eng emaw dintu a ni lo va, amah chu “Emmanuela” (kan hnêna Pathian awm) leh Isua (kan tâna Pathian) a ni tih a puang bawk a ni.

Ngaihtuah tûrte:

- ① Nula thianghlim laka piang a nihna hian engtiangin nge Isua kha khawvêl chanchina lo lang ve a nihzia leh khawvêl chanchin chung lama lêng a nih bawk si-zia a tihlan le?
- ② Emmanuela (kan hnêna Pathian awm) tih leh Isua (kan tâna Pathian awm, kan Chhandamtu) tih te hi Pathiana minung pathum awmte zînga a Pahnihna sawi nâna vântirhkohvin a hman a ni a. Hemiin a kawh leh pawimawhna a neih te sawi ho rawh u.

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTI RTUTE TÂN BİK: Matthaia hian Isua chu Pathian, Lal, leh Chhandamtu a nihzia a sawi a. Hêng Isua nihna hrang hrang pathumte hian chhân lêtna hran theuh kan pêk a beisei a ni tih i class member-te'n an hriat theih nân tanpui ang che.

ZIRLAI 2-NA ZIRLAI KAIHTAWI

APRIL 9, 2016

Châng thlan: *Matthaia 3:2, 4:17.*

Zirlaite tân:

Hriat tûr: Baptistu Johana tih tûr (rawngbawlna) leh Isua Krista (rawngbawlna) tih tûr te chu eng nge ni tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: Baptistu Johana thuchah leh Messia thuchah te'n thiltitheihna an neih leh an hawi lam te chu eng nge ni tih an hrethiam ang.

Tih tûr: Krista'n zirtîr ni tûra a kohna chu an lo pawm ve ang.

THUPUI THEN**I. Hriat tûr: Johana tih tûr leh Isua tih tûr chu**

- A. Johana tih tûr, a rawngbawlna chu eng nge ni?
- B. Isua rawngbawlna leh Johana rawngbawlna te kha eng nge a danglamna awm?
- C. Isua'n Setana chung a hnehna a chang khân a rawngbawlna tûrah eng nge nghawng a neih?

II. Hriatthiam tûr: Johana thuchah leh Isua thuchah te thiltitheihna chu

- A. Johana leh Isua khân mite chu an sualte sim tûrin an ko ve ve a (*Mat.3:2, 4:17*). Hêng an kohna thu-ahte hian danglamna a awm em?
- B. Engtiangin nge soal simna leh zirtîr nihna te hian Pathian ram nênzawmna an neih?

III. Tih tûr: Zirtîr ni tûra kohna chu pawm rawh

- A. Zirtîr ni tûr chuan thil eng eng emaw kalsan leh then neih a ngai a. Eng thil nge kan kalsan a? Eng thil nge kan then? Chutiang ti tûr chuan eng rahbite nge zawh ngai awm?

- B. Mihring mantu ni tûr hian chhông lamah eng nge chan ngai awm a, pâwn lamah eng mawhphurhna nge hleh chhuah tûr awm bawk le?

KHAIKHÂWMNA: Matthaia bung 3 leh 4 te hian sual simna, hnehna nun, leh zirtîr nihna te chu Pathian ram ziarâng pawimawh tak a nih thu a sawi a. Hêng thil pathumte hi a inzawm kual dân hi engtiangin nge i lo hmuh ve le?

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpêr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 3:2, 4:17.*

Thlarau Thànna Atâna Thúbulpui: *“Vân ram” tih leh, a tlukpui ãawngkam dang, “Pathian ram” tih te hi Chanchin Tha bu palî-ah hian vawi 106 a lang a: chûng zînga 49 chu Matthaia ziaka mi a ni a; Marka ziakah 16, Luka ziakah 38, leh Johana ziakah 3 a awm bawk. Hnial rual lohvin he thu hi Isua zirtîrna laimu ber a ni tih a lang a. Isua rawngbawlna nêna inzawma “ram”/“lalram” tih ãawngkam a lanna rêng rêngah hian thil thar a nihna lam a kâwk zêl a ni. Chutianga thil thar kâwka hman a nihna chhan chu mihringa Isua a lo channa leh kraws-a a thihna te khân sualna lak ata tlan an ni tawh a (Joh. 3:16), diabola leh a tirhkohte chu tihboral vek an la ni dâwn (Mat.25:41) tih min hriat chiantîr vâng a ni. Sualna lak a tanga chhandamna leh sualna tihbona te chu Lal leh a lalram thuchah laimu ber a ni a. Chuvângin Isua’n a sawi lalram hi chhâwng (phase) hnih: khawngaihna lalram leh ropuina lalram ti-a hrilhfiah a ni fo rêng a ni. “Pathian khawngaihna lalram chu tûnah hian din chhoh mêk a ni a, ni tin mai hian sualna leh helnaa khat thil lungte chu a hmangaihna hnuaiah an intulût zut zut reng a. Nimahsela pumhlûma a ropuina lalram din hun erawh chu he khawvêla Krista lo kîr leh hmâ chuan a la thleng rih lo vang.” - Ellen G. White, *Malsâwmna Tlâng*, p. 106.*

ZIRTIRTUTE TÂN BİK: Tûn kê zirlai hian Kristian nuna thil tûl tak tak panga min hrilh a, chûngte chu: sual simna te; vân ram/lalram te; tuia baptis, Thlarau, leh mei; Setana chung hnehna chan chungchâng te; leh “mihring mantute” lo nih thu te a ni. Hêng thu pawimawh tak takte hi i class member-te khân eng nge a awmzia tih leh, Kristian nun leh rinna kawnga an pawimawh dân te an hriatthiam ngei theih nân tanpui ang che.

Sawi hawna: Sual simna hi Kristian nunah chuan mêl lung pawimawh tak, Krista hnên kan pan hmâ (B.C. – Before Coming to Christ) leh Krista hnên kan pan hnu-a (A.C. - After Coming to Christ) kan danglam tâk dân tûlangtu a ni a, chutianga kan danglamna chu kan thil ngaihtuah dânah te, kan thil ngaih pawimawh zâwngah te, leh kan nunin zawh a tum kawngah te a lo lang chhuak thîn a. Chutiang chu a nih avângin Krista chu mi thenhrangtu ropui tak, kan nihna sawfiahtu thar, leh kan nunna Lal thar a ni tihna a nih chu. Chumiina a kawhte chu i class member-te nêh khân sawi ho ang che u.

Sawi ho tûr: Baptistu Johana leh Isua te khân sual sim tûra sâwmna thu hmangin an rawngbâwlna an tan ve ve a. Johana ngaihdân leh Isua ngaihdân te kha a danglamna sawi la, khai khin bawk ang che.

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTIRTUTE TÂN BİK: Zâwlni Isaia kha Messia lo kalna tûr atâna kawng buatsaih a nih tûr thu hrilhlâwktu hmasa ber a ni a (*Isa. 40:3*). Chumi zûl zui chuan Malakia pawhin LALPA ni ropui tak a lo thlen hmâ-in Elija rilru ang pû mi tu emaw a lo kal phawt tûr thu a lo sawi ve leh bawk a (*Mal. 4:5*). Kum 400 chhûng zet zâwlni âw hriat tûr a awm tawh loh hnu-ah Baptistu Johana chu Judai ram thlalêrah a rawn au ve leh ta a (*Mat. 3:1*). Matthaia chuan LALPA tâna kawng sialtu chu Johana hi a nih thu sawi a. Engtin nge Johana khân Messia

tân kawng a lo sial a? Engtiangin nge Messia chu khawvêlah hian a lo kal? Engtin nge Messia chuan a rawngbâwlna a tan le?

ZIR ZÂUNA

I. Messia lo kalna tûr atâna inbuatsaihna (*Matthaia 3:1-12.*)

Johana hi Zâwlnei Isaia'n "thlalêra mi au râwl chuan: 'LALPA lamlian sial ula'" (*Mat.3:3*) tih thu a lo sawi thlen famkimna chu a ni a. Lal chu a lo thleng têt tawh a. A lo thlenna tûr mihringte thinlung chu a inpeih a ngai a ni. Engtin nge Johana khân chumi chu tihhlawhtlin a beisei le?

Simna thu a tângaupui. Grik tawnga "sim" tih an sawina thumal chuan "rilru inthlâk" a kâwk a, kal tumna lam thlâk, nun dân thlâk danglam tihna pawh a ni thei. Johana hian a thusawi ngaithlatute chu an thlarau nun leh an rilru zawng zawng chu thlâk danglam hlawk a, Pathian hnêna kîr leh theuh tûrin a phût a. Sual chu khawi hmuna mi pawh niin eng ang chí pawh ni se a dem thu huaisen takin a sawi hmiah zêl mai a – tualthattu, mi nu uirê-tu, leh mi rawk chîng Heroda a ni emaw; sakhaw thil serhte zawm that chu felna anga ngai tlat Farisai-te an ni emaw; Abraham thlahte nih vânga lo inchhuang ve êm êm ringawt Juda mite an ni emaw, tu mah sawisêl tîm a nei chuang lo. An dinhmun chelh te, an hausakna te, an thiltihtheihna te, leh tu thlah emaw an nih vâng maia Pathianin a pawm dâwn ni-a inngaitute chu "rûl thlahte" an nih thu a sawi phiar phiar mai a ni (*Mat.3:7*).

Rorêlna nî-a fiahna pal tlang tûr nun nei tûrin a sâwm. Johana hian rorêlna chu tawngkam bungraw dangdai deuh hlek – "thing tin rah thaah rah lo apiang" kittu tûr hreipui tih te; buhsî zâp faitu tûr "sisêp" tih te; "zêma buh" khung khâwm tih te; leh bihsî halral tih te a hmangin a sawifiah a (*Mat.3:10-12*). Hêngte hian a thil sawi tum chu a tichiangin a hmuhnawm hmêl bîk riau bawk a ni.

Lalram lo thleng mai tûr chu a sawi. Lalram chu rei lo tê achina lo thleng mai tûr a nih avângin a thusawi ngaithlatute pawhin lo bengkhawn nghâl vat se a duh hle a. Chu lalram thlen hun tûr chu tihkhawtlai theih a ni lo va, keimahni zâwk hi kan lo inpeih a, bapisma kan lo chan a, lalram khua leh tui ni tlâk kan lo nih lâwk a phût tlat a ni.

Ngaihtuah teh: Juda mithiam thenkhat chuan Isaia 1:16, 17-ah hian simna nun tehkhâwng pakua chu a awm niin an sawi a: “*Insil ula, intifai rawh u; ka mithmuh lovah in thiltihte hi a sualna chu dah bo rawh u; sual tih hi bâng tawh ula: thil t̄ha tih zir tawh rawh u; rorêlna fel zawng ula, hnehchhiahna tuarte chu tanpui ula, pa nei lote chu rorêlsak ula, hmeithaite chu sawipui rawh u.*” An tehkhâwng hman hi i pawmpui ve emaw, pawmpui ve loh emaw chhan sawi rawh.

II. Messia hmêlhriattîrna (*Matthaia 3:13-17, 4:1-11.*)

Thil thleng ropui tak tak pahnih – bapisma chantîr a nihna leh Setana laka hnehna a channa te khân Messia chu min hmêlhriattîr a

“Isua chu bapisma chang tûrin Galili ram ațangin a lo kal a.” Isua’n bapisma a chan chhan hi chu sual sim tûr a neih ve vâng leh bapisma chan ve a ngaih vâng a ni lo tih hriat tûr a ni a; Pathian Fapa chu a chhandam tûr mihringte ang chiaha a indah ve a ni tih lantîrna tûrin a chang mai zâwk a ni. Isua chu sualna engmah nei ve lo a ni a; mahse chumi avâng chuan mi sualte zîngah a awm lo emaw, a awm thei lo emaw tihna a ni chuang si lo. Hetiang hian Ellen G. White-i chuan a lo ziaa: “Isua khân ama sualna puanna angin bapisma kha a chang a ni lo va. Mi sualte zîngah chuan a awm ve a, kan zawh tûr rahbite chu lo zawhin, kan thawh ngei tûr hna chu a lo thawk zâwk a ni.” –*Chatuan Nghahfâk*, p. 94.

Isua bapisma kha a nihna ang taka hmuh thiam ngei a tûl bawk a: Pa-in a Fapa chung a thuneihna chhinchhiahna a kawlfîr a ni tih leh Fapa-in a thawh tûr hna harsa tak mai chu a hlenchhuah ngei

theih nân amah pui tûrin Thlarau a lo chhuk a nih tih entîrtu a ni a. He baptisma hian Messia chu kraws a la put tûr thlîr thiam tûr leh, tawrhna leh tlanna kawng chauh chu zawh tûr a nei a ni tih a hriat theih nân kawng a hawng a, Lal Messia nih leh hrehawm tuar chhiahhlawh nih a kawp a ni tih pawm thei tûrin a ãnpui a. Isua baptisma kha tlanna ruahmanah hian Pathiana minung pathum awmte chu an thawk tâng vek a ni tih tichiangtu a ni bawk.

Ngaihtuah teh: Johana khân tui hmangin mi a baptis ãhîn a (*Luka 3:14-18*). Nimahsela a hnunga lo kal tûra erawh chuan “Thlarau Thianghlim leh meiin [mi] a baptis” tûr thu a sawi a (*Luka 3:16*). “Meia baptis” tih chu eng nge a awmzia niin i lo hriat ve le? (*Mal. 3:1-3 nêh khaikhin la*).

III. Messia chuan a rawngbawlna a ãn ta (*Matthaia 4:12-22*.)

Thlalêra Isua a kal tâk daihna chhan kha chu a Chiang mai a: amah chauhva awm a, chawnghei leh ãwngtâina nêna a Pa nêna inpâwlna hun hman a duh a ni. A hmâa a tih tûr inchhawp chu eng vânga tih ngei ngai nge a nih a, engtianga tih tûr nge tih ngaihtuah tûr te, leh a ãhuaihruai ni tûrte thlan dân tûrah ruahmanna siam a duh bawk a ni. Chutianga thil eng eng emaw hriat fiah a tum lai chuan diabola chu lo kalin tlanna ruahmana Pathianin thawh tûr a tuk (Kraws) lak ațanga hruai pên theih inringin a rawn thlêm ta a. Setana thiltum ber chu Pathian Fapa a nihna inrinhlehtîr a, a Pa hmangaihnaa rinna a nghah chu a ngheh leh ngheh loh fiah a, Kraws-a thi kher lova a lo hloh tawh khawvêl hi pêk lêt leh theih a ni emaw tihna hmanga Krista hnathawh tûr tihbahlah a ni. Isua chuan hêng thlêmna hrang hrangte hi Pathian Thu thiltihtheihnaa rinna a nghah tlatna hmangin a hneh vek a nih kha.

Isua'n hnehna nun a chan theihna thurûk hi keini tân pawh hmêlma kan dona hmanraw ãha tak a ni ve thei a (*Eph. 6:17*). Thu petu chu Thu-in a hrih angin a nung a, chutiang chuan keini pawh kan nung ve thei. Pathian hnêna inngah pumhlûk ãhakna leh engmah

pawlh dal loh rinna dik tak chuan ei tûr neih lohna, thuneih châkna, leh rinhlelhna te'n an sawi ngîn theih loh nun nghet a siam thei a ni.

Sawi ho tûr zawhna: Thlemna tawh emaw, a thlêmna hrim hrim emaw hi chu soal a ni hran lo va. Bible-in a hman dânah pheh chuan thlemna hian mi a tithianglim thîn zâwk. Thlêma awm tih leh سوالا tlu tih hi thil thumun a ni lo va. Khawiah nge kan himna chu a awm? Han sawi zau teh u.

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: Matthaia 3:13-17 leh 4:1-11 thute hi thlîr ho leh ula. A thu hmasa zâwk hi Isua nihna leh a tih tûr nemnghehna chak tak a ni a, Isua'n tlanna hna a thawhah khân Pathiana minung pathum awmte chu an zavaiin an tel vek a ni tih a tilang a. A hnu hnuhnûng zâwk hi chu inbeihna, rinhlelhna lo lût, a tih tûrte hlen chhuak lo tûra Isua hruai pên tumna a ni ve thung.

Ngaihtuah zui tûrte

- ① A chungu thu pahnihte aţang hian nangma thalrau nuna hmehbel theih tûr eng zir laite nge zir chhuah tûr awm?
- ② Pathian kaihhruaina chang ngei ni-a i inhriat lai leh, a hnu lawka Setana beihna i hlah leh hle si lai te kha ngaihtuah la. Chutiang dinhmun harsa taka i din lai chuan eng thil nge i tih thîn le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: Thlêma awm hi chu soal a ni hran lo va, thlêmnaa tlûk luh zâwk hi soal chu a ni. Mihring nun hi thlêmnaa khat a ni emaw tih mai tûr a ni a: kan kawppuite bum tûr te, thil eng emaw neih theih nâna dik lo taka ti tûr te, kan hnathawhna hmunin min phûtte ngaihthah emaw, hlehchhuahsak lo emaw tûr te, Pathian nêh emaw, a kohhran nêh emaw-a kan inlaichînna ngaihthah lui tûr te-a thlêm kan ni thîn. Chutiang dinhmun khirh taka in lo din tawh dân leh in tâl chhuah dânte chu sawi ho rawh u.

ZIRLAI 3-NA ZIRLAI KAIHTAWI

APRIL 16, 2016

Châng thlan: *Matthaia 7:28, 29.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Tlâng chungá Isua thusawi hi a awmzia hriat an tum ang.

Hriatthiam tûr: Zirtîrtu ropui ber thiltitheihna leh thilphûtte chu eng nge ni tih an hrethiam ang.

Tih tûr: Tlângá chungá Isua thusawiin a kawhhmuh ang hian an nun an hmang ang

THUPI THEN

I. Hriat tûr: Tlâng chungá Isua thusawi awmzia chu

- A. Kristian nuna engthâwlna lungphûm chu eng nge ni a? Kristian nun hi eng nê nge tehkhin a nih (*Mat. 5:3-16*)?
- B. Isua leh dân inlaichînna chu eng nge ni? Engtiangin nge Kristiante hian dân hi kan ngaih ang (*Mat. 5:17-28*)?
- C. Kristiante ni tin nun kaihruaitu tûr dânte chu engte nge ni hlawm (*Mat. 6:14-7:27*)?

II. Hriatthiam tûr: Krista thilphût leh thiltihthehna te chu a takin chang rawh

- A. Engtin nge engthâwlna thu-a dân hrang hrangte hi kan nunah kan seng luh theih ang? Chutianga kan seng luhna chuan engtiangin nge kan taksa, rilru, khawtlâng nun leh thlarau nun te a rawn khawih ang?
- B. Engtiangin nge Krista'n dân a zirtîr dân leh Farisai-te'n an zirtîr dân a danglam? Chu chuan dân, hmangaihna, leh khawngaihna te i hriatthiam dânah eng nge nghawng a neih?

III. Tih tûr: Tlâng chungá Isua thusawi nêna inrem tûrin i nun hmang rawh

- A. “In Pa vâna mi a t̄a famkim angin in t̄a famkim tûr a ni” tih hi eng nge ni a awmzia (*Mat. 5:48*)?
- B. Hêng thute ang hian engtin nge kan nun hman hman theih ang? Lungkham nei suh u, mi dangte sawisêl suh u, zawng ula, kik rawh u, kawngka zîmah chuan lût rawh u, rah

chhuah rawh u, lungpui chungah in sa rawh u (*Mat.6:25-7:27*).

KHAIKHÂWMNA: Tlâng chungah Isua thusawi hi Pathian ram inkaihhraina dân pui ti pawhin a sawi theih âwm e. Hêngahte hian a ram inkaihhraina dân laipuite chu kan hmu a, a khua leh tuite zawh tûr kawngte chu kan hmu bawh. Chûng dânte chu zawm a, a kawng sawite pawh chu zawh hi Isua zuitute tih tûr a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpûr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 5:43-48.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Tlâng chungah Isua thusawi hian hmangaihna chu Pathian ram inngah dân bulpui a nih thu a sawi a. Pathian chu hmangaihna a nih (1 Joh. 4:7, 8) avâng leh, chu hmangaihna chuan Pathian Fapa chu mihringte tlân tûra arawn tîrh (Joh. 3:16) avângin mi zawng zawng hi hmangaih theih lova mite ngaih hmangaih tûra koh kan ni theuh a – “In hmêlmate hmangaih ula, a tihduhdahtu che u chu tawngtaisak rawh u” (Mat.5:44) tih ang khân. Chutiang taka hmangaihna a awmna hmunah chuan Pathian ram a thleng a ni.*

ZIRTÏRTUTE TÂN BIK: Hmâsâng aţang tawha mihringte rilru-a zawhna awm reng thîn chu - *Nun hi eng nge? tih hi a ni.* Socrates-a chuan Athens khawpuia chêng tlangvâl pakhat chu finfiahna tâwk lo nun chu nun ti-a sawi tlâk pawh a nih loh thu a hrilh e, an ti a. Ngun taka mihring nun a zir hnu-ah India mi hla puah thiam, Nobel Prize hial pawh lo dawng tawhtu Rabindranath Tagore-a chuan ti hian a lo ziak a: “Ka muhîl a, ka mumangah chuan nun hi a lo hlimawm êm êm mai a. Ka thanharh a, nun hi rawngbawlna a ni tih ka hmu ta a. Thil ka ti a, rawngbawlna chu a hlimawm a ni tih ka hmu” tiin. Denmark rama mi fîng pakhat, Soren Kierkegaard-a chuan, “Mihring nun hi harsatna chinfel tûr a ni lo va, a chana

chan (experience) tûr thil tak tak a ni zâwk e” a lo ti ve thung a. Hetianga ngaihdân inang lo tak tak a awm chung hian zawhna chhân har tak tak a la awm ÷euh tho mai a. Galili ram a tanga lo kala chu kan tawh ve hmâ loh chuan kan rilru-ah zawhna a awm reng dâwn a ni. Isua chuan mihring nun hi Pathian ram thlenna tûr angin a sawi a, chu lalrama inkaihhruaina dânte chu tlâng chung a thusawiah khân a târlang vek bawk.

Sawi hawwna: A chung a mi pathumte thusawi kan sawi chhâwnte hmang hian sawi hona bul ÷an ula. I class member-te kha mihring nun hrilhfiah a nih dân chungchâng a ngaihtuahna dang an lo neih vete chu sawi tûrin sâwm ang che. Chûngte chu in thlîr ho hnu-ah Isua ’n a thusawi hmingthang taka mihring nun awmzia leh tum a hrilhfiah dân kha sawi ho ang che u.

Sawi ho tûr zawhnate:

- ① Matthaia 5:2-12 hian mihring nun leh a awmzia chungchâng eng nge a sawi?
- ② Isua chuan “hmangaihna” hi mihring nun laipui leh thil bat lian ber niin a ngai a (*Mat.5:43-48*). Nun hi a famkima kan nun chhuahpui theih nân eng nge kan tih ang?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BIK: Tlâng chung a Isua thusawi hi “Kristian sakhaw laimu tak” tih te, “Krista ram inkaihhruaina dân pui” tih te, “LALPA manifesto” tih te-a sawi ÷hin a ni a. Amaherawhchu, hêng ÷awngkam mâwi leh ropui tak takte pawh hian a danglam chungchuanna chu an phawkchhuak zo tak tak chuang lo. He sermon hian engtianga chhandam nge kan nih tih lam engmah a sawi lo va. A sawi uar ber zâwk chu chhandam ni tawhte nun dân tûr lam a ni. Kristiante nun dân tûr ni-a Krista ’n a beisei dân—mi dangte tâna malsâwmna,

mawhpurhna hlen mi, leh hmangaihna nun nei tih te chu hriat tum ang che.

ZIR ZÂUNA

I. Kristian ni la: mi dangte tân malsâwmna ni tûrin nung rawh (*Matthaia 5: 1-12.*)

Tlâng chung a Isua thusawi hi Kristian nih vânga malsâwmna awm theite hmangin a intan a. Kristiante chu Chhandamtu hnênah an lo kal a, a ngaihdamna an chang a, sual lak ata tlanna an chang a, nun tharah an lo lût ta – anmahni tibeidawngtu thil tihte chu bâsanin anmahni chhandamtu khawngaihna chu an lo chang a; thimna leh sualna ram ata chhuakin êna leh felna ramah an lût a; thihna ânchhia ata nun malsâwmnaah an lût ta baw. He nun thar hian nungchang thar, lalramin a phût nêna inrem thlap chu nei tûrin a beisei a ni.

Isua chuan chumi nungchang chu kawng riatin a sawifiah a, chûngte chu malsâwmna-in a zui zêl baw. Hêng nungchang pariatte zînga kan duh ber hi kan thlang ang a, a dang zawng chu kan ngaihthah mai tûr ni lovin, a zavai hian kan nunah a lang vek zâwk tûr a ni. Chumi awmzia chu Kristian dik tak kan nih chuan kan inngaitlâwm ang a, mi dangte khawngaihna kan nei ang a, thlarau/ rilru lama kan pachhiatzia kan inhria ang a, kan thinlung a thianghlim ang a, felna duhin kan ril a tàm ang a, remna siamtu kan ni ang a, tin, tihduhdah pawh kan tâwk baw ang tihna a ni. Paula'n thlarau rah pakua a sawi (*Gal. 5:22, 23*) kha kan nunah a lo lang chhuak dâwn tihna a nih chu. Isua chuan a lalrama chêng tûrte chuan hêng nungchang pariatte hi an neih vek a ngai niin a sawi a. Chutiang chu a nih avângin Kristiante tân chuan nungchang pakhat emaw chauh ngaih pawimawh hlur a, a dang zawng hlamchhiah daih si a thiang lo – Krista hmangaihna leh chhandam khawngaihna lanchhuahtîrna an nih avângin a zavai hian an ngai pawimawh vek tûr a ni. Hêng nungchangte hi malsâwmna-in a zui vek a ni tih hria ila: ringtute chuan vânrâm an chang ang a, lei hi a la rochun baw ang; thlamuanin an awm ang a, tihltai an la ni baw ang; khawngaih an

hlawh ang a, Pathian an la hmu bawk ang; tin, Pathian faa vuah an ni dâwn bawk a ni.

Ngaihtuah teh: Grik thumal *makarios* tih hi Bible version hrang hrangah lehlin dân a inang vek lo va, ðhenkhat chuan “malsâwma awm” (blessed) ti-a an lehlin laiin, ðhenkhat dang chuan “engthâwl”/”hlim” (happy) tiin an letling ve thung a. “Malsâwma awm” tih chuan chhandam tawhte chung a amah Pathian ngeiin malsâwmna nun a thlen thu a sawi a. Chutih laiin “engthâwl”/”hlim” tih erawh chuan malsâwma awmna-in a rah lam-mi malina an chan a kâwk ve thung. A awmzia chu Kristiante chu malsâwma an awm avângin an engthâwl/hlim hle tûr a ni tihna a ni ber âwm e. Pathian chhandamna thiltih chu kan chang hmasa phawt ang a; chumi hnuah chauh chuan hlimna tak tak chu kan hmu dâwn a ni.

II. Kristian ni la: rintlâk takin nung rawh (*Matthaia 5:13-42.*)

Tlâng chung a Isua thusawi hi mi rintlâk tak ni tûr leh rintlâk taka thil ti ðhîn tûra insâwmna thu a ni a.

Kristian chu eng ang mi nge ni tûr a nih le? Isua chuan thil mâwl tê tê pahnih – chî leh êng hmanga tehkhin thu sawiin, chutiang chu ni ve tûrin Kristiante chu a hrilh a (*Mat. 5:13-16*). Chî chuan thil chhe tûr a vêng a. Êng chuan thim a tikiang bawk. Chî leh êng te hian mi dangte ðat tûrin hna an thawk ve ve a, chu chuan Kristian nunah pawh hian mahni indah pawimawhna rilru-in hmun a chang thei lo a ni tih min zirtûr a: inngaithlâwmna chuan thil engkim a hmakhalh tûr a ni.

Chî hi thil vawngthatu atân leh ei tûr tituitu atân hman a ni a, ngawi rêngin a thawh tûr chu ða takin a thawk mai ðhîn. Chutiang chiah chuan Kristiante pawh an bula mi awmte nun chu ngawi rêngin an hmin ang a, a ða zâwngin an nunah nghawng an nei ve tûr a ni. Matheilovin Kristiante chuan khawtlâng ðatna tûra inhman leh thlarau lama thuhretu nih hi an thawk kawp tûr a ni bawk.

Kristiante chu khawvêl êng – rilru leh thlarau lama thimna tikiangtu ni tûrin Isua chuan a hrilh bawk a. Nungchang fiah leh langtlang tak chu pô a, dona leh tihduhdahna kârah pawh thutak êng chu thukru ngai lo va, thim hnuai a lêngte'n chatuan Êng Isua chu an lo hmuh ngei theih nâna êng chhuah tûrin a phût tlat a ni.

Kristian chuan eng thil nge a tih ang? Thatna dân (Thu Pêk Sâwm) duang chhuaktu a nih avângin Isua chuan amah zuitute chu dân zâwm famkim tûrin a phût tlat a. “Dân thu emaw, zâwlneite thu emaw tiboral tûra lo kal ka nih ring suh u; tiboral tûra lo kal ka ni lo va, tifamkim tûra lo kal ka ni zâwk” tiin a sawi (*Mat. 5: 17*). Heta “tifamkim tûrin” tih thu hi Grik ãawnga hman a nih dân leh a sawina boruak te han thlîr hian “tibâng tûrin” tihna lam ni lovin, “tikhat tûrin,” “tichak tûrin,” leh “a pawimawhna tilang famkim tûrin” tihna a ni zâwk tih a chiang hle a ni.

Krista hian thatna dânin a phûtte sawi zau nân leh a pawimawhzia uar taka sawi nân tih dân phung danglam deuh hlek a hman a - “Chutiang chuan sawi a ni a. . . Nimahsela kei chuan heti hian ka sawi ve thung a ni” a ti deuh kher zêl. A thil sawi awmzia chu, entîrna atân, tualthah chu mi nunna lâk chauh hi ni lovin, mi tu emaw huatna rilru put a, a hlutna leh a zahawmna tichhe tûr zâwnga “mi chhawih pa” ti-a koh te pawh hi a ni vek a. Chutiang bawkin uirêna tih pawh hian a taka mut dunna chauh ni lovin, thinlung chhônga mut dun châkna (tisachâkna) rilru put pawh a huam vek bawk. “Mit âiah mit” tih dân chuan “sual chu suala thungrulh loh tûr a ni” tih dân thar tân chuan kawng a kian ngei tûr a ni a (*Mat. 5: 17-42*). Chutiang nun rinawm leh rintlâk chu Kristiante chuan an nei tûr a ni.

Ngaihtuah teh: Eng vângin nge Isua hian thatna dânin a phût ang chu tihlawhtling a, rintlâk taka an nun an hman theih dân tûr hrilhfiah nân chỉ leh êng hnathawh dân chu a hman le?

III. Kristian ni la: mi dangte hmangaih rawh (*Matthaia 5:38-47.*)

Eng ang hawi zâwng pawhin thlîr mah ila, tlâng chung a Isua thusawi hi chu hmangaihna hrilhfi ahna thu a ni tih kan hre zêl tho ang. Pathian chu hmangaihna a ni tih Bible-ah Chiang takin a lang a. Khawngaihna, lainatna, dikna, enkawl na leh Pathian zia leh thiltih te târlangtu dang rêng rêng pawh hi hmangaihna a nih avânga awm thei chauh vek an ni.

Pathian chu hmangaihna a nih miau avângin (*1 Joh. 4:8*) Pathian fate chuan chu hmangaihna chu an nunah lanfîr ve ngei tûr a ni. Isua chuan he thu hi Chiang taka sawifiahin hmangaihna chu kan rin ang ring ve lo te, kan kohhran chhûnga mi ni ve lo te, leh kan beisei ang beisei ve lotute nêl lam pawha inlaichîna ða tak min neihfîrtu niin a sawi a. A zirtîrna hian thil pawimawh tak tak pathum a târlang a: “i hmêlmate hmangaih rawh”; “nangmah hawtute chungah thil ða ti rawh”; “a tihduhdahtute che u chu ðawngðaisak rawh u” (*Mat. 5:44*, NKJV). Krista'n hmangaihna a hrilhfi ah dân hi chuan inrullh lêt ve lam a kâwk lo va, engkim khûm vektu hmangaihna chu nei tûrin mi a phût a ni – hmangaih theih miah lova ngaihte chu engmah phût lêt nei miah lova hmangaih tawp mai tûr leh, chu hmangaihna chu kan inlaichîna, kan thiltih, leh Pathian chibai kan bûknaah te lan chhuahtîr tûrin min beisei baw k a ni.

Sawi ho tûr zawhna: Hmangaihna nun nun chhua hpui tûra Isua'n thu min pêk hi a thusawi zînga tihhlawhtlin harsa ber mai tûr pakhat: “Chutichuan, i Pa vâna mi a ða famkim angin nangmi pawh in ða famkim ve tûr a ni” (*Mat. 5:48*, NKJV) tih thu hmangin a khâr leh nghâl a. He thupêka ða famkim a tih hi eng nge ni a awmzia?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÎRTUTE TÂN BİK: Tlâng chung a Isua thusawi hi lalram khua leh tuite nun dân tûr hrilhfi ahna ða chungchuang tak a ni a. Chumi nun hrilhfi ah dân tharah chuan dânin a sawi bâk pawh kal huam tûr leh dânin a sawi tum tak chu nunpui tûrin min

hrilh a. Chutiang chuan Kristiante rilru leh thlarau lam nun chuan “in ni tûr a ni lo” tih chu kal khûmin, “in ni tûr a ni” tih zâwk chu an zâwm dâwn a ni. Hei hi rilru-a hre reng chungin a hnuaiia zawhna hi i class member-te nêh khân sawi ho rawh u.

Ngaihtuah zui tûr zawhna: Isua'n, “In felna-in lekhaziaktute leh Farisai-te felna hi a khûm loh chuan vân ramah in lût tawp lo vang tih ka hrilh a che u a nih hi” (*Mat. 5:20*) tih thu a sawi hian eng nge a sawi tum tak ni ang?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BİK: Matthaia 6 leh 7-ah hian thudik pawimawh tak tak, thil eng emaw ti tûr leh ti lo tûra inhrilhna thupêk a awm a. I class member-te kha pâwl hnihah then la, pâwl khat chuan ti lo tûra inhrilhna thupêkte chu sawi ho se, tin, pâwl khat dang chuan ti tûra inhrilhna thupêkte chu sawi ho bawh rawh se. Tichuan, chûng thupêk hrang hrangte aţanga an thil zir chhuah chu i sawitûr hlawm dâwn nia.

Ti lo tûra inhrilhna thupêkte:

- * “Leiah hian in tân rote khâwl khâwm suh u” (*Mat. 6:19*).
- * “Lungkham suh u” (*Mat. 6:25-32*).
- * “Mi dangte sawisêl suh u” (*Mat. 7:1-6*).

Ti tûra inhrilhna thupêkte:

- * “Tawngtai rawh u” (*Mat. 6:5-13, NKJV*).
- * “Pathian ram leh a felna chu zawng hmasa rawh u” (*Mat. 5:33, 34*).
- * “Dîl ula, . . . zawng ula, . . . kik rawh u” (*Mat. 7:7-12*).
- * “Lungpui chungah chuan in sa rawh u” (*Mat. 7:24-27*).

ZIRLAI 4-NA ZIRLAI KAIHTAWI

APRIL 29, 2016

Châng thlan: *Matthaia 9:1-8.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Isua, a hnên pantute rinna hlawhtlintîr thîntu chu an hmu ang

Hriatthiam tûr: Mihring nuna harsatna lo thleng thînte ching fel thîntu Isua thiltihtheihna leh thuneihna te chu an hrethiam ang.

Tih tûr: Isua chuan damlo a tidam thei a, sual pawh a ngaidam thei bawk a ni tih an ring ang.

THUPUI THEN

I. Hriat tûr: I rinna hlawhtlintîrtu Isua chu hmu rawh

- A. Matthaia bung 8-a damlote tihdam thu-ah hian eng thil inangte nge awm?
- B. Eng vângin nge Isua thilmak tihna kârah hian Sabbath sawi lan a nih ve (*Mat. 8:16, 17; Luka 4:31-41*)?
- C. Matthaia 8:22-9:8-a thilmak tih lo langte hian engtiangin nge amah mamawhtu chu tute pawh ni se Isua chuan a ngaihsak êm êm vek a ni tih a lantîr?

II. Hriatthiam tûr: Isua thiltihtheihna leh thuneihna chu a takin chang rawh

- A. Engtiangin nge Isua'n amah mamawhtute chu phâr an ni emaw, Gentaïl an ni emaw, hmeichhia an ni emaw, tu mah a ngaihthah ngai lo a ni tih a lantîr (*Mat. 8:1-15*)?
- B. Engtiangin nge zirtîr nihna chuan zirtîr ni tûra kohna te, chhâna te, leh zîr ni man te a huam le (*Mat. 8:18-22*)?
- C. Isua thilmak tih hmutute khân engtin nge an lo chhân lêt hlawm? (*Mat. 8:23-9:1-8*)?

III. Tih tûr: Isuaah rinna ngat la, a rawngbâwl rawh

- A. Tûn kê zirlaia kan zir tûr Isua thilmak tih hrang hrangte hian Isua tihdamna leh chhandam thiltihtheihna te chu ring tûrin min phût tlat a. I nunah khân eng ang thilmak nge thleng se i beisei? I rawngbâwlna kha Krista rawngbawlna ang a nih ve theih nân eng thil nge i tih ang?

- B. A rawngbâwl chhông zawng khân Krista chuan bat pakhat chiaah a nei a – chu chu mi tu emaw tal tanpui a ni; tin, chumi tihtîrtu chu pakhat chiaah a awm a, chu chu hmangaihna a ni. I rawngbâwlna kha Krista rawngbawlna ang a nih ve theih nân eng thil nge i tih ang?

KHAIKHÂWMNA: Messia a nihna ang a thiltihtheihna leh thuneihna te kha Isua chuan mihringte rawngbawlsak nân leh anmahni chawi kân nân a hmang thîn a. A lalram chuan mi zawng zawng a huam zo vek a. A hnên pantute chuan a hmangaihna an chang a, a chhandamna khawngaihna huangah chuan a lo khung zêl thîn a. Chumi rah chhuah chu a ropui khawp mai: “He mi hi eng nge a nih?” an ti thîn a ni (*Mat. 8.27*)?

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpêh rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 9:6.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Matthaia 9:1-8* hian zeng pakhat, ke-a kal leh inbeisei ngam tawh rêng rêng lo chanchin min hrilh a. Nimahsela, he pa hian thian thenkhat a nei a, chông a thiante chuan Isua'n Galili rama rawng a bâwl chhônga miin a chanchin an sawi zawng zawngte chu an ring êm êm mai a. Ni khat chu Kapernaum khuaah Isua a lo kal ve a, chumi hun remchâng chu chuhin an rinna chu thiltihah an chantîr ta a. An thianpa chu Isua awmnaah an rawn hruaiin a thiltihtheihna chu chantîr ve a tum a. A thil tih hian an rinna chakzia a tilang chiang hle (*Marka 2:4*): Isua awmna in chhôngah chuan mi an tam êm avângin a lût thei lo va, tichuan in chung chu an thiat ta a, chuta tang chuan an thianpa chu a mutna âwngphah chawpin in chhôngah chuan an thlâk thla ta a ni. An rinna chuan chawplehchilhin chhânna a hmu nghâl a: an thianpa chuan sual ngaihdamna leh taksa damna a lo chang ta. Kristiante'n an thiante tâna an thil tih theih tha ber mai chu Isua, thian azawnga thian ropui ber hnêna mite hruai a ni.

Sawi ho tûr: Isua'n zeng dam leh ta kha lâwm taka awm tûra a hrilh rual khân thil pahnih: a sualte chu ngaihdam a nih tawh thu leh a natna tihdam a nih tawh thu a hrilh nghâl a. Eng vângin nge Isua hian lekhaziaktute kha, “‘I sualte ngaihdam a ni tawh,’ tih leh, ‘Tho la, ke-in kal tawh rawh’ tih hi, a eng nge sawi awl zâwk ni?’” tiin a zawh le (*Mat. 9:5*)?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: Kum eng emaw zât liam ta aţang khân Christian Medical College, Vellore, India nêna inzawmna nei pâwl pakhat, Leprosy Mission chuan Vellore khawpui chhông leh a chhehvêl thingtlâng khaw hrang hranga awm phâr natna vei mi tam takte ţanpuina leh enkawl hna an lo thawk tawh thîn a. A thil tih pakhat chu *silipar* (sandal) dum an tih mai siam a ni a, chutiang chu thlawhtheihna kê aţangin an siam a, a chhuat phah chu *silipar* pangngai âia a dúp deuh hlek avângin bun pawh a nuam zâwk bawk a.

Amaherawhchu, he an thil hmuhchuah ţa tak mai hian khawtlâng mite ensan a hlawhtîr ta hlauh thung a. Chutiang *silipar* bunte chu phâr natna veite an ni tih mite'n an hre nghâl mai thei a, tichuan thingpui dâwrah pawh an ei in phalsak ve an ni ta lo va, an vânduaina a thua hnih phah ta vek zâwk a nih chu. Chutiang *silipar*-in pawh a khawih nasatzia an hmuhin Christian Medical College-a thawk doctor te, nurse te, zirtirtute, leh zirlai naupangte chuan phârte'n an bun ang *silipar* dum chu an bun ve ta sup sum mai a, thingpui dâwr neitute chu namên lovin an lo buai phah ta a. A tâwp a tâwpah chuan phârte pawh an dâwra thil ei ve an phalsak leh ta nge nge a, *silipar* dum pawh chu Kristian hmangaihna chhinchhiahaah hman a lo ni zui ta bawk a ni.

Tûn kêra kan zirlai hian kan zînga mi vânduai ber berte Krista'n a ngaihsak dân min hrilh dâwn a. Thil pathum kan hriat ngei ngei tûr a awm a, chûngte chu: mi khawih tente chu a khawih a; mite'n an zînga tel tûra an duh lohote chu a telh a; saltângte a chhuah zalên bawk tih hi a ni.

ZIR ZÂUNA

I. Mi khawih tente chu khawihin (*Matthaia 8:1-4.*)

Phâr natna veite chu an awmna bul hnaia mi an lo kal dâwnin “Mi bawlhhlawh ka ni” ti-a lo au char char tûra thu pêk an ni a. Taksa leh pianphungah rualbanlo leh natna tuar, khawtlâng tenrawn leh thinhrik hlawh an nih avângin dam reng chungathî an tih ang hi an ni. Mi tu mahin an tawh pawh an tawk duh lo. Rabbi-te dânin a sawi dân chuan phârte chu mihring dam t̄a pangngaite awmna a t̄anga feet ruk tala hlâ-ah an insaseng zêl tûr a ni. Chumi pêla an lo awm ve a nih chuan thil thiang lo ti an ni tihna a ni a, a then thianghlim leh nân puithiamin serh leh sâng thil eng eng emaw a tih leh phawt a ngai t̄hîn. Chutiang boruak hnuaiah chuan kan thil zir tûr pawh hi a thleng a ni tih hria îla. He phâr natna veipa hian Isua chu Lalpa a ni tih a hre tawh a, amah a tithianghlim tûrin thiltihtheihna a nei a ni tih pawh a hre bawk; mahse engtin an inkâra lei kak zau tak awm chu a kal kai ang le? Amah tidam theitu nên chuan feet ruk vêl tala inhlata an awm a ngai bawk si a. Nimahsela zengpa rinna chuan hmun âwl chu a rawn hnawh khat a a, damna duha a au âw chuan, “Ka duh e, lo thianghlim tawh ang che” ti-a chhâna chu chawplehchilhin a hmu ta nghâl a ni (*Mat.8:3*).

He thawnthu hi phâr pakhatin a damna tûr a zawn thu a ni satliah ngawt lo va, suala tlu tawh leh hrehawm ti êm êm, chawlhna, thlamuanna, leh tlanna kawng hmu si lote entûrtu a ni mah zâwk a ni. Sualna chuan mi zawng zawng khawih ten natna a veitîr a; chu natna chu thinlung phâr-rilru chhûngril ber pawh t̄awih tawh a ni, mi nêlawm tak ni t̄hîn kha tûnah chuan a lo nêlawm loh ta hle a, lung hriam leh bungro tak ang a ni ta, zahawm tak leh sâng taka awm a duhna te pawh chu chapona leh mahni hmasialnaah a chang ta bawk. Tirhkoh Paula’n “Mi zawng zawngin thil an tisual tawh vek a” a tih ang chiah kha a ni (*Rom. 3:23*). Chutiang chuan mi zawng zawng hi thlarau lamah chuan phâr natna vei, tu ma khawih duh loh tûr khawpa tenawm tak vek kan ni a. Mahse Isua’n phâr a khawih ta mai khân kan zavaiin beiseina min pe a. Ani chuan lei leh vân inkâra khi chat zau tak awm chu a rawn dai kâi tawh a, Pathian

awmpuina chu kalsanin he leiah hian min rawn khawih tûrin a lo kal a ni. Isua'n a kuta a khawihna, mi tin tâna a thlâwna awm chuan suala zawnga soal ber pawh a ngaidam thei vek a, natna a awmna hmun apiangah damna a thlen thei a, soal thihna ata min la chhuakin Pathian hmangaihna ângchhûngah chuan min luhtîr thei a ni.

Ngaihtuah teh: “Krista'n a natna râphtlak tak lak ata phâr a tithianghlim khân soal lak aţanga thinslung tihthianghlim hna a thawh dân a entîr a ni.”—Ellen G. White, *Chantuan Nghahfâk*, p. 266. Engtiangin nge chutiang hna chu a thawh le?

II. Miten an pawm duh lohte chu pawmin (*Matthaia 8:5-13.*)

Rom sipai za hotu pakhatin a bâwih zeng, thih hlauhthâwn awm taka ding mêk chu tidam tûra Isua a rawn ngen thu hian thutak ropui tak tak pathum a pho lang a. A hmasa berin, he sipai za hotu hi Kapernaum khuaah chuan Kaisara âiawhtu a ni ve a, chutiang khawpa dinhmun sâng chelhtu chu ni mah se thuneihna leh thiltheihna te hian mihring (bâwih pawh ni se) hlutna leh zahawma hmu thei lo tûr khawpin mit a tidel tûr a ni lo tih a lantîr a. Rom mite ngaihah chuan bâwih chu mi pangngaite hna thawktu tûr, hman tlâk loh a nih hunah chuan thehthang mai tûr an ni a; mahse he sipai za hotu hi chuan chutiang ngaihdân râphtlâk tak chu a nei ve lo.

A pahnihnaah chuan, he sipai za hotu leh a bâwih naupang te hian Pathian khawngaihna chu Isua kaltlangin an chang ta a – an pahnih hian Gentail mi ve ve an ni a, Juda-te ngaihah chuan a tihdam tâk phârte âi khân an chungnung deuh hlek zâwk chauh a ni. Isua hnên thlen theihna kawngka chu engtik lai paw'n a inhawng reng a, tu tân mah khâr a ni ngai lo, Gentail-te an ni emaw, bâwih pawh ni se an zavaiin an lût thei vek a. Sualin a luah hneh êm êm khawvêla chêngte'n an pawm duh lo mite chu Isua'n a siam thar khawvêlah chuan pawm vek an ni.

A pathumna chu, Pathian hmâa ding tlâk kan nih lohzia inhriatna hi a khawngaih thiltihtheihna chang thei tûra thil pawimawh tak a ni. Sipai za hotu pawh hian a in chu Isua luhna tlâk a nih lohzia sawiin,

“Thu kam khat chauh sawi mai la, tichuan ka bâwih chu a dam mai ang” a lo ti a nih kha (*Mat. 8:8*, NKJV). A palina chu, hmânah a ni emaw, tânah pawh ni se, Isua thiltihtheihna chu a taksa a awm kher ngai chuang lovin, a Thu-a rinna kan nghah ngam phawt chuan kan hmu thei tho a ni. Chutiang rinna chu sipai za hotu hian a nei a, Isua pawhin “mak” a ti hle nghe nghe a, a inah hâw nghâl a, chu a rinna ropui tak chhâna chu va hmu tûrin a hrilh ta a nih kha.

Ngaihtuah teh: Isua’n thil eng emaw “mak” tih a neih ve thu hi Chanchin Tha bu-ahte hian wawi hnih sawi lan a ni a. A hmasa zâwk chu hemi, sipai za hotu rinna chungchângah hian a ni a. A dang leh chu Marka 6:6-a Nazaret khaw mipuite’n amah an hnâwl tuma “mak” a ti kha a ni. Hêngte hi rilru-a hre reng chungin Isua’n sipai za hotu rinna a chhân lêt dân hi engtiangin nge i lo ngaih ve? “Israel-te zîngah pawh heti êma rinna nasa hi ka hmu lo” a ti ve thlâwt mai a ni kha (*Mat. 8:10*). Tin, châng 11 leh 12-a a thil sawite hi engtiangin nge i hrilhfiah ang?

III. Saltângte chu chhuah zalênin (*Matthaia 8:28-34*.)

Ramhuaiin mi a man hi pahnih ni-a a sawi laiin Marka (*5:1-20*) leh Luka (*8:26-29*) te chuan pakhat niin an sawi thung a. An sawi dân hi a mil lo pawh a ni chuang lo va; Marka leh Luka te hian a tawng zâwka chanchin chauh hi an chhui ta mai niin a lang. A pawimawh lai tak chu ramhuai hian mi a man thîn tak tak a, Chutianga Setana lak a tanga him theihna awm chhun chu Kristaa awm tlat a ni. Krista leh a thutiam a inthlung nghet tlat nun chuan diabola chu a dodâl thei (*Jak. 4:7*).

Chutianga ramhuai man lo dam ta chu lâwm hle âwm tak a ni a, a ni hauh lo, “a khaw nâwtin a lo chhuak a, Isua chu an khua chhuahsan vat tûrin a “ngên” ta zâwk a ni (*Mat. 8:34*). Chutianga titute chu Gentail-te an ni a. Mahse Johana chuan Isua hnâwl a nih thu hi a lungkuai deuh zâwk zâwngin a sawi a: “Ama mite hnênah a lo kal a, mahse ama mite chuan an lo lâwm si lo” tiin (*Mat. 8:34*, NKJV). Eng vângin nge Krista hian hnam hrang hrangte zîngah

hnâwl a hlawh zêl mai le? A chhan chu a awm ve-na ringawt pawh hian kan thiltih th̄inte min tihbahhlah̄t̄rin kan awm a tinuam lo va, mihringte'n thil nihphung pangngai ve rêng ni tûra an ngaih chu Pathian rorêl na hnuaiah a dah tlat zêl vâng a ni. A awmna hmunah chuan sualna-in hmun a chang ve thei lo va; dik lo taka rorêl theih a ni lo va; mahni hmasialna rilru chu mi dangte duhsakna rilru-ah a intûk luh a ngai a; vun rawng, hnam, chî, leh hmeichhia emaw, mipa emaw ni vâng a inthliar hnan duhna-in mit a tihdelte chu zai dam ngei a ngai a; hmangaihna, khawngaihna, leh dikna chu mihrinh nun pêng hrang hrangah a lan chhuah a ngai th̄in a ni. Isua chu mi tibwaitu ropui ber a ni a. “Eng vângin nge min tihbuai a? Min kalsan rawh” tih hi inthlahdah taka awm theihna hmuna mite au hla chu a ni. Mahse an kawngkâte hawng a, khenbeha awm tawh Krista chu an ina luht̄r a, ama hova zanriah k̄iltute chu an eng a thâwl hle thung ang (*Thup. 3:20*).

Sawi ho tûr zawhna: I dam khaw chhuah theihna tûra i thawh rimzia leh ni tina thil i tih th̄inte kha han ngaihtuah la, Isua chu kal bo rih tûrin emaw, rei lo deuh lo nghâk leh rih lawk tûra i hrilh dân te kha dâwn k̄ir bawk la. Kan hriat miah lova Krista kan lo hnar theih dân kawng hrang hrangte chu engte nge ni?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BIK: Tûn kâr zirlaia damlo tihdam thu pathum kan hmuhachte hian thil inang tlâng pakhat a awm a, chûngte chu: Juda-te dânah chuan phâr chu a natna vei avâng a bawlhhlawh a ni a; sipai za hotu bâwih naupang pawh hi Gentail a nih avângin a bawlhhlawh a; tin, ramhuaiin mi a man pahnihte pawh hi Gentail mi, ramhuaiin a man, leh thlâna chêng an nih avângin an bawlhhlawh a ni. Chutiang chuan hêng Isua thilmak tih pathumahte hian bawlhhlawhna/thianghlimlohna chu thil inang tlâng tak a ni tihna a nih chu.

Ngaihtuah tûr zawhna: Tûnlai hunah hian tute nge “bawlhhlawh” ni a, engtin nge chûng mite hnênah chuan rawng kan bawl theih ang le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÛTUTE TÂN BÏK: Rom sipai za hotu khân Isua hnênah, “Thu kam khat chauh sawi mai la, tichuan ka bâwih chu a dam ang” tiin hrilh a (*Mat. 8:8, NKJV*). Pathian Thu-a rinna nghah mai hi kan chakna hnâr hnaivai ber chu a ni. Sual do tûr i ni emaw, thlêmna tlân chhiatsan tûr i ni emaw, damna chan i duh a ni emaw pawh ni se, Pathian Thu chu ring phawt mai rawh. Chutah chuan thiltihtheihna a awm. Pathian chu hmaichhanah hmu thei lo mah ila, a Thu leh ñawngtaina hmangin amah chu kan be pawp reng thei tho va. Khawvêl a siam lai khân thu a sawi a, a sawi ang chu a lo ni zêl mai a nih kha. Chu Pathian ngei chu kan zîngah hian a awm a, a Thu leh a Thu thiltihtheihna chuan min awmpui reng a ni.

ZIRLAI 5-NA ZIRLAI KAIHTAWI

APRIL 30, 2016

Châng thlan: *Matthaia 11:12.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Pathian lalram leh Setana lalram chu inbei tawn reng a ni tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: Krista chuan a rawngbawlna hmangin Pathian lalram chu hnehna a chanpui mêk a ni tih an hrethiam ang.

Tih tûr: Indona ropuia Krista hnehna chan chu an ñawmpui ve ang.

THUPUI THEN

I. Hriat tûr: Lalram pahnihte inbeih tawinna chu

- A. He inbeihna hi engtia lo inñan nge a nih?
- B. He inbeihnaa an thu inchuhte chu eng nge ni?
- C. He inbeihna hi engtiangin nge kan nunah a taka a lo thlen ve?

indona ropui tak thleng mêka thil pawimawh tak awm chu a târlang a. Pathian lalram chu khawvêla sualna lo luh tirh ațang tawh khân Pathian mite beisei ber a lo ni tawh a. Chu lalram chu Fapa, Pathiana minung pathum awmte zînga a pahnihna-in sual lak ațanga mihringte tlan tûra mihring tisa ang a rawn put ve chiah khân a takin a lo thleng ta a. Chumi achin chu Pathian lalram chuan tluang takin hmâ a sâwn chho zêl a, Setana lalramin tihbahlah tumin bei ve reng mah se, Pathian hmalâkna chu a dâl tak tak thei chuang lo.

Chanchin Țha bu palî-te'na Krista leh a rawngbawlanaa Pathian lalram a lo thlen tâk thu an ziah dân hrang hrang – Heroda'n Bethlehem khuua nausên kum hnih hnuai lam a suat chiam thu te, thlalêra thlêmna a tawh thu te, Baptistu Johana tân ina khung a nih leh a lû tansak a nih thu te, Isua an phiar rûkna leh tihhlum dân kawng an zawn chhunzawm reng thu te, a tâwpa an khenbeh tâk nge nge thu te khân Setana tihkohte'n huangtau taka Pathian lalram an dodâl dân chu a lantîr a. Nimahsela he indonaah hian Pathian chuan hnehna a chang ngei dâwn tih a Chiang tawh tho va; Pathian Fapa rawngbawlana-in sual nghawng lungchhiatthlâk tak mai chu hnehnaa a chantîr tâk dân hi lo en ve mah teh: “Mitdelte mit a lo vâ ta, keibaite ke-in a kal ta, phârte an lo thianghlim ta, bengngawngte pawh an beng a lo vâ ta, mitthite pawh kaihtawhin an awm ta, pachhiate pawhin Chanchin Țha an dawng ta” (Mat. 11:5).

ZIRTÎRTUTE TÂN BİK: Isua chuan, “Tu pawh ka lama ățang lo chu mi do a ni; tu pawh mi lâk khâwmpui lo chuan a tidarh a ni” (Mat. 12:30) tih thu a sawi a. Isua lama ățan kan thlan chuan chatuana nunna kan chang dâwn a. Setana lama ățan kan thlan erawh chuan chantuana boralna kan chang ve thung ang.

Sawi ho tûrte:

- ① Lalram pahnihte inkâra inbeih tawwna thleng mêkah hian khawi lamah nge kan ðan dâwn tih thu-a thutlûkna kan siam a pawimawhzia sawi ho rawh u.
- ② Engtiangin nge Krista leh Setana inkâra indona thlêng mêk hian mihringte thil tawn tinrêng mai a luh chilh ve le?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BİK: Tu nge ka nih? Khawi aţanga lo kal nge ka nih? Khawi lamah nge ka kal dâwn? Eng thil nge ka tih? Khawvêl chanchina thil lo thleng tawhte kha eng nge ni a awmzia ni hlawm? Mihring nunah hian eng nge tih ve tûr ka neih? Hêng zawhna hrang hrangte hi mahni leh mahni kan inzawh fo ðin a ni a, kan khawvêl thlîr dân ang zêlin a chhâna pawh pêk kan tum ðîn bawk. Pathian a awm a ni tih rinna chuan khawvêl thlîr dân dik min pe ang a, Pathian a awm lo ni-a ngaihna erawh chuan thlîr dân dang daih min pe ve thung ang. Genesis aţanga Thupuan thleng hi chhiar chhuak vek ila, Bible hian khawvêl thlîr dân tûr dik tak – khawvêl hi sual leh ðha inbeih tawwna hmun a ni tih min kawhhmuh a. He inbeihna hi Adventist-te chuan indona ropui tiin kan sawi mai ðîn a. Hêng lalram pahnihte inbeih tawwnaah hian Pathiana rinna chuai ve ngai lo chu kan neih reng a ngai a, Pathian lalramin hmâ a sâwn zêl theih nâna kan tih tûrte pawh kan tih ve a ðul bawk. Chutianga ti tûr chuan lalram pahnihte inkâra inbeih tawwna thleng mêk hi a awmzia kan hriatthiam a pawimawh hle a, Krista'n hnehna a chan tawh dân leh chu hnehna chu kan nunah kan lo chan ve a ngaih dân te pawh ka hriat tel a ðul bawk a ni.

ZIR ZÂUNA

- I. Lalram pahnihte inkâra inbeih tawhna chu (*Thupuan 12:7–10.*)

Genesis (3:15) aṭanga Thupuan (12:7-10) thleng kan chhiar chuan Krista leh Setana, felna lalram leh sualna lalram inkâra inbeihna awm chhonzawm rêng thu kan hmu ang. Bible hian Setana chu a awm ngei a, mihringte chanchin kal tawhah khân nasa takin hna a thawk a ni tih uar takin a sawi. Dik tak phei chuan, Setana chu Pathian ang nih ve tumna rilru a put chin aṭang chiah khân a lo soal ta niin a sawi a (*Isa. 14:12-15, Ezek. 28:12-15*); Pathian laka a hel avângin vân ata paihthlâk a ni a (*Luka 10:18, Thup. 20:7-9*); khawvêl tâwpa tihboral hlen a nih hun tûr chu tûnah hian a ngâk mêk bawk a ni (*Thup. 20:7-10*).

He lei leh vân pum huap inbeihnaah hian an thu inchuh ber chu Pathian nungchang chungchâng a ni a. Pathian zia-ah hian hmangaihna leh dikna chu inrem takin a awm kawp thei ang eng? A thilsiamte chung a rorêlna atâna a hman a dân hi ṭan bîk nei lova dik nge a nih a, a taka hlen chhuah theih loh dân khirkh tak zâwk? “Mahni thu duh, mi ti kher kher, leh ngaihdamna tlachham tak anga Pathian nungchang târlan chu Setana thiltum ber a nih laiin (Ellen G. White, *Testimonies for the Church*, vol. 5, p. 738), Krista thiltum ve thung chu lei leh vân pum pui hnêna Pathian chu hmangaihna a nihzia leh a dân pawh a felin a dik êm êm a ni tih târlan a ni.

Chumi ti tûr chuan Isua chu khawvêlah a lo kal a ni rêng a. A nun, a rawngbawlna, leh a thihna leh a thawhlehna, leh a lo kal lehna tûr pawh, a zavaiin Pathian chatuan ruahmanna hnuaia mi vek a ni a. A mite chu a soal ata chhandam a duh a (*Mat. 1:21; Efesi 1:7-11 nên khaihkhin rawh*), a lalram chu kumkhuaa ding reng tûrin a din dâwn a ni (*Thup. 11:15, 20:7-10, 21:1-5*).

Ngaihtuah teh: Kristian ni tawh phawt chuan he indona hian mihring nuntawng tinrêng a luh chilh dân hi an hmuh vek a ngai a; am thil tih hrang hrangah a khawi emaw zâwk zâwk hi an târlan ṭhîn a, khawi lamah zâwk nge an ṭan dâwn tih thu-ah pawh thutlûkna an siam reng a ngai bawk a ni.”—Ellen G. White, *Education*, p. 190.

Sawi ho tûr: A chungá Zâwnei thuziak hi i class member pakhat kha chhiartîr la. Tichuan, i class member-te chu an nuna he indona a lo luh ve dânte sawi ho tûrin sâwm ang che.

II. Inbeihnaa Krista hnehna chan chu (1 Johana 3:8.)

Tirhkoh Johana chuan heti hian a sawi a: “Thil tisualtu chu diabolaa chhuak a ni; diabola chuan a tîr ata thil a tusual si a. Pathian Fapa lo lan chhan ber chu diabola hnathawhte a tihboral theih nân a ni” tiin (1 Joh. 3:8). Inbeihna chu Setana vânga lo chhuak a ni a (Thup. 12:7), Setana tihboral a nih hunah chauh a tâwp dâwn bawk a ni. Chutiang chu a nih avângin Pathiana minung pathum awmte zînga a pahnihna chuan mihring tisa ang a rawn pû a, Setana thlemna tinrêngte chu a hneh vek a, a tâwpah soal tlan nâna a nun a pêkna hmangin kraws-ah khân a hneh ta bawk a (Marka 10:45; Kol. 2:13-15 en la), tichuan diabola phuarna hnuaia awm mihringte chu a tlan chhuak ta a ni. Paula pawhin ti hian a lo sawi ve bawk a, “Nimahsela, kan Lalpa Isua Krista zâra hnehna min petu Pathian hnênah lâwmthu awm rawh se” tiin (1 Kor. 15:57).

Kraws kha Pathian hmangaihna leh dikna târlanna chiang ber a ni a. Pathian chuan mihringte hi hmangaih tâwp lovin a hmangaih a ni tih a tilang a (Joh. 3:16), chutih rual chuan Pathian dân chu danglam thei miah loh a nihzia pawh a tilang tho bawk. Hetianga hmangaihna leh dikna pholan kawp a ni hi chanchin tha laimu tak pawh a ni a, Setana leh a lalram chu hneh a ni tawh a, Krista thawhleha khân kumkhua atân a rawn nemnghet ve leh ta bawk a ni.

Ngaihtuah teh:

- ① Eng vângin nge indona ropuia Krista'n hnehna a chan theih nân Kraws-a a thih ngei a ngaih le? Setana'n indona ropuia hnehna a chan theih nâna Pathian thil ruahmante tihbahhlah a tum dân kawng hrang hrangte chu sawi rawh.
- ② Tûnah hian mihringte thinlunga lalram pahnihte inbeih tawhna chu engtin nge a thlen mêk le?

III. Krista hnehna chan chu t̄awmpui ve rawh (*Efesi 6:12.*)

Gethsemane huana an luh hm̄a lawk kh̄an Isua chuan Petera hn̄enah, “Simon, Simon, ngai teh, Setana’n buh thlei anga a thlei theihna t̄ur che u-in nangniho hi a d̄il che u asin; nimahsela i rin a bo loh n̄an ka t̄awngt̄aisak che a ni; i hawi k̄ir leh hunah n̄angin i unaute tinghet ang che” tin a hrih a (*Luka 22:31, 32*). He thu hi Petera hn̄ena a sawi ni mah se, zirt̄ir dang zawng zawngte t̄an pawh a dik ve tho a ni. Setana chuan Pathian lalram a t̄anga min hruai p̄en a, a bumna thang verv̄ek tak takah chuan tl̄ukt̄ir ph̄et min tum char char a. Chutiang chuan indona ropui kan tih pawh hi hmuh theih lova sual leh t̄ha te inbeihna tawna ngawt ni lovin, kan ni tin nuna a taka thleng n̄gai a ni tih kan hriat a pawimawh hle. Krista zirt̄irte chu tu pawh ni se, Setana’n bum theih d̄an kawng a zawng vek a; mahse zirt̄irte chu an zavaiin Krista’n a hmangaih vek a, a t̄awngt̄aisak reng bawk. “Mi tam tak chuan Krista leh Setana te ink̄ara inbeih tawna thleng m̄ek hian an nunah eng teh vak mah nghawng nei hran lovin an ngai a; chuv̄ang chuan a ngaih pawh an ngaihsak vak lo bawk. Nimahsela, mi tin thinlungah hian he inbeihna hi a lang nawn awn awn si a ni.”—Ellen G. White, *Chantuan Nghahf̄ak*, p. 116.

Hemi hi Paula chuan kan thlarau lam indona niin a sawi a. He inbeihna hmachhawn t̄ur hian Lalpaah leh a chakna thahruih chuan thiltitheihna neia awm t̄urin hrih kan ni a. Tin, diabola ngamthl̄em̄nate chu kan do zawh theih n̄an Pathian r̄althuam famkima inthuam t̄ura hrih kan ni bawk (*Eph. 6:10, 11*). Kristian nuna hnehna chu Isua n̄ena inlaich̄inna chiang leh nghet tak neihna n̄en a in t̄an a ni.

Sawi ho t̄ur: Efesi 6:14-18 leh 2 Korin 10:3-5 te hi chhiar la. Sual thiltitheihna do thei t̄ur leh hnehna nun chu nun chhuhapui thei t̄ura Pathianin min puhi d̄an sawi ho rawh u.

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRT̄IRTUTE T̄AN B̄IK: Krista chuan “amah rinchhan tlattu zirt̄irte nun chu ama nun ang a ni ang a, tu ma tihbuai ph̄ak lovin

hnehna an chang zar zar mai dâwn a ni tih a hre sa vek a ni.”—Ellen G. White, *Chatuan Nghahfâk*, p. 679.

Ngaihtuah zui tûr zawhnate

- ① Engtin nge Kristiante nun chu Krista nun ang – “tu ma tihbuai phâk lova hnehna chang zar zar” chu a lo nih ve theih ang? Chutiang nun chu thleng thei tûrin eng thilte nge kan tih ngai awm?
- ② Isua chuan, “Khawvêl lal a lo kal dâwn si a, ani chuan keimahah engmah rêng a nei lo” tiin a sawi a (*Joh. 14:30*). Chutiang chu a thlen theih nân eng thil nge kan tih ngei ngai awm le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BÏK: Thlarau nuna hnehna leh ðhan lenna kawngah hian Setana thang tam tak a awm a, kan invên fîmkhur hle pawh a ngai rêng a ni. Paula chuan ngaihven renga awm dân tûr chu thurâwn khawng angreng tak hmangin a sawi a: Do rawh u! Chak takin awm rawh u! Ding nghet rawh u! Râlthuan inbel rawh u! Tawngtai rawh u! tiin min hrilh a ni (*Eph. 6:10–17*).

ZIRLAI 6-NA ZIRLAI KAIHTAWI

MAY 7, 2016

Châng thlan: *Matthaiia 11:28*.

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Isuaa chawlhna awm chu an hria ang.

Hriatthiam tûr: Sabbath chawlhna chu a takin an chang ve ang.

Tih tûr: Sabbath chawlhna chu hlim takin an lâwm ang

THUPUI TËHEN

I. Hriat tûr: Isuaa chawlhna awm chu eng nge ni tih hre rawh

- A. Hahdam lo leh chau taka kan awm ðhinna chhan hi engte nge ni?

- B. Eng ang chawlhna nge Isua'n pêk min tum? Chu chawlhna chu engtiang taka huam zau nge a nih?
- C. Kan nghâwngkaw l bah mêk leh Isua'n bahtîr min tum a nghâwngkaw l chu eng nge a danglamna?

II. Hriatthiam tûr: Sabbath-a chawlhna awm chu a takin chang ve rawh

- A. Isua'n pêk min tum chawlhna chu engtiangin nge Sabbath nên a inzawm? Isua'n chawlhna min pêk a tum chu engtin nge a hunlaia sakhaw hruaitute khân a ni lo zâwnga an lo kawih her?
- B. Isua'n min pêk a tum chawlhna chu engtiangin nge Sabbath serh dân tûr chungchânga mihring siam chawp phurrit tam takte nên hian a inlaichîn?
- C. Sabbath serh dân tûr dik tak chungchânga zawhnate chhân nân khân engtin nge Isua'n Pathian Lehkha Thu a hman? Eng vângin nge Pathian Lehkha Thu hmanga chhân zêl mai hi kan invênna ða ber a nih le?

III. Tih tûr: Sabbath chawlhna chu hlim takin lawm rawh

- A. Engtiangin nge Sabbath chu tlanna chhinchhiahna a nih?
- B. Engtin nge tlan nih avânga lâwmna leh Sabbath chawlhna chu kan chan kawp theih ang? Chutianga lâwmna leh chawlhna kan chan chuan engtin nge kan chhôngkua, kohhran, leh khawtlâng a huam tel theih ang?

KHAIKHÂWMNA: A nihna ang taka Sabbath serhna chuan siam kan ni a, tlan kan ni baw k tih min hriattîr bâkah, Isuaah chuan chatuana chawlhna leh inlaichînna kan nei a ni tih min hrilh baw k.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chaw kphûr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 11:28-30, 12:8.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Sâkhaw hrang hrang zînga a tam zâwk hi chuan, "Hei hi ti la. Hei hi chu ti suh" tiin an zirtîr deuh vek mai a. Chhandamna pawh thil tih tûr leh tih loh tûr ang zâwngin an hrilhfiah tlângpui baw k. Nimahsela*

Isua erawh chuan, “Lo kal rawh u” a ti thung a. “Nangni thawk rim leh phurrit phur zawng zawngte u, ka hnênah lo kal ula, keima’n ka chawlhthîr ang che u” (Mat.11:28) tiin min sâwm a ni. Sualna lak ata chhandamna leh phurrit zawng zawng lak atanga chawlhna chu kan thil tihah ni lovin, Isuaah zâwk kan hmu a, amahah chauh chuan chawlhna kim kan hmu thei. Kraws-a thil a lo hlenchhuah tawh azârah amah chauhin mi zawng zawng huapzo sâwmna: “Ka hnênah lo kal u, chawlhna in hmu ang” tih thu hi a sawi thei a ni.

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: “I rit phurh chu LALPA chungah nghat la, tichuan ani’n a tichak ang che; mi fel chu engtikah mah tihngân a phal lo vang” (Sam 55:22). Pathian Lehkhabu chuan mihring nunah hian lungngaihna leh phurrit tam tak a awm a ni tih chu a hriat tho rualin, Pathian enkawlna chuan mi a tichakin, phurrit zawng zawngte pawh paltlang thei tûrin mi a pui dâwn a ni tih min hrilh a. I class member-te kha phurrit tak tak an hmachhawn laia thlamuanna petu Bible chângte inhrilh tawn tûrin sâwm ang che.

Sawi ho tûr: “Matthaia 11:28-30 thu hi Krista chuan mi zawng zawng hnênah a sawi a. A sawinate hian an hria emaw, hre lo emaw pawh ni se, an zavaiin an chau va, phurrit an phur vek bawk. Krista chuahvin a chhâwk theih phurrit tak chuan a delh theuh va. Chûng kan phurrit phurh zînga a rit ber chu سوال phurrit hi a ni. He phurrit hi keimahni maia phur tûrin hnutchhiah ni ta ila chuan min delh pêr vek mai dâwn a ni. Nimahsela سوالna engmah nei lova chuan kan phurh âi a phur ta a. . . . Kan rilru-a kan vei zawng zawngte chu a chungah nghat vek tûrin min sâwm a; a chhan pawh a thinlungah chuan min dah miao vâng a ni.” - Ellen G. White, *Chatuan Nghahfâk*, pp. 328, 329.

Sawi ho tûr: Krista'n kan sualte a phur tih hi sualna nêna inzawmna nei lo kan phuritte min lâk kiansak tih nêna pawh hian eng nge inkungkaihna a neih le?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÎK: John-a chu naupang tê mai a la nih avângin an in a tanga a pa chhuah lai chuan a la muhîl tui hle mai a. A pa chu thil siamna hmunah rim takin dârkâr tam tak chhông va thawk a, tlai ni tlâk dâwn hnaiah chauh a lo hâwng leh thîn a. John-a nu chuan a inbualna tûr a lo buatsaih a, thukah chuan tui te a lo lumsak a. Tichuan, a inbual ang a, a inbual zawhah a nupui fanaute chu chhông inkhâwm neihpuiin zanriah a kîl ho dâwn a ni. Tui luma hmangaihna a hmuhah te, an chhôngkua inhuho thatnaah te, leh chu zanriah an eiah te chuan John-a pa chuan a taksa hah chhâwk zângkhaina hlu tak chu a hmu a. Chhûn lama a thlan tlate chu zâna mut hahdamna-in a hru hul a. A nupui fanaute chu a hmangaih êm avângin chutiang chuan kum 30 chhông zet rim takin hna a lo thawk tawh a, a nupui fanaute pawhin amah chu an hmangaih ve tho tih a hriat tlat avângin zan tin mai hian chhûn lama a hahnate chu chhâwk zângkhaiin a awm thîn a ni. Dân zirna lama mi thiam tak leh khawngaihna sawi uar bertu Paula chuan, “Hmangaihna chuan. . . engkim a tuar chhuak thîn” tih thu a sawi a (*1 Kor. 13:4–7*). Chawlhna kawng chu LALPA khawngaihnaa in tãn a ni. Vawiina kan zir tûrte chu: (1) Isua chauhin a pêk theih chawlhna te, (2) chumi chawlhna chhinchhiahna kumhlum te, leh (3) chu chawlhna kan lawm theih dân tûr te a ni.

ZIR ZÂUNA

I. Isua chauhin a pêk theih chawlhna chu (*Matthaia 11:28–30.*)

Matthaia 11:28-30 hi chanchin tha khaikhâwmna a ni. Hetah hian kan phurrit phurh te, Chhandamtu sâwmna thu te, a chawlhna

te, leh chawlh hahdamna awm lohna aṅanga chawlhna kumhluna lût tûra thil kal vêl dân zawng zawngte chu a awm vek a ni.

Nimahsela, Isua hnêna kan kal phawt a ngai a. Amah chauhin mihringte phurrit lian ber – sual phurrit chu a la kiang thei. Kan duh emaw, duh lo emaw Krista tel lo chuan sual ngaihdamna a awm thei lo a ni tih hi kan pawm a ngai a. Sualna nei reng chung chuan ṅanpui ngai ngawih ngawih, beisei engmah nei lo, leh phurrit tak phur kan ni. Sual lak aṅanga keimahni inchhandam kan tum nasat poh leh kan lungngaihna a zual ting mai dâwn a. Sualna chu taksa hrisêl lohna a ni lo va, eizawwna hlauhawm emaw, kan chênna chheh vêla inbumna thleng emaw, rilru thatna lama hlawhchhawmna emaw a ni hek lo. Sual chu Pathian laka helna a ni a, chu harsatna chu Pathian chauhin a ching fel thei baw. A chin felna kawng pawh, “Ka hnênah lo kal rawh u” ti tu Isuaah khân a lo siam diam tawh a. He kohna hi Isua nêna inzawmna – a Kraws, a khawngaihna, a kawng, leh a nghâwngkâwl ṅawmpui tûra sâwmna a ni.

Isua’n amah kaltlanga chawlhna min neihtîr a tum hi inthlahdah taka nung tûr leh duh duh ti thei tûra insâwmna a ni lo va; mahni-a fel hlawh tumna nghâwngkaw l chu thlah a, Krista felna thiltihtheihna chu chang tûr leh, dân zawm avânga chhandam ni tumna nghâwngkaw l chu thlah a, Pathian khawngaihna-in zalenna a thlen chu nei tûra insâwmna a ni zâwk. Chu chhanchhuahna leh thiltihtheihna te chuan tlansate nun chu thuâwih taka awm thei tûrin chawlhna pe a, hlim takin rawng a bâwtîr baw. Chûng zawng zawng âia pawha la pawimawh zâwk chu Isua’n a zirtîr ni tûra mi a sâwm hi a ni a, “Ka hnênah zir rawh u” tiin a sawi. Zirlai pawimawh tak pakhat kan zir tûr awm chu chawlhna min pêk a tum thu hi fiamthu a ni lo va, a tak taka chan tûr, thil siam leh tlanna chhinchhihna: Sabbath-a bei tlat a ni.

Ngaihtuah teh: Bible chuan dân hi hlimna leh lâwmna thlentu angin a sawi ṅhîn a. Sam 119-ah chuan a phuahtu Davida’n dâna hlimna leh lâwmna a hmuh thu vawi riat lai a sawi a (*châng 24, 35, 47, 70, 77, 92, 143, 174*). Isaia 58:13 chuan Sabbath chu ni

“lawmawm” leh “LALPA ni thianghlim” tiin a sawi a. Isua chuan dân chu tihdanglam theih loh niin a sawi a (*Mat. 5:17, 18*). Paula pawhin a rilru takin Pathian dân chungah a lâwmthu a lo sawi ve bawk (*Rom. 7:22*). Hêng mite’n dân an hmuh dân an sawi hi a dik a nih ngai chuan, engtin nge dân chu phurrti a nih theih teh lul ang ni?

II. Sabbath chawlhna chu (*Genesis 2:1–3 leh Isaia 66:22, 23*)

“Thawkrim leh phurrit phurte” hnênah chawlhna pêk duhtu Isua chuan amah chu “Sabbath LALPA” a nih thu a sawi a (*Mat. 11:28; 12:8; Marka 2:27, 28, NKJV*)—Sabbath chu chawlh hahdamna tûr nî, khawvêl siam a nih laia din tawh leh lei leh vên tharah pawh mihring nun pêng pakhat ni chhunzawm zêl tûr a ni (*Gen. 2:1-3; Isa. 66:22, 23*). Sabbath chuan Siamtu nênnun hlimawm tak hman ho theihna hun min pe a, nunna leh tlanna chu keimahni thil ̣a tih avânga lo thleng ni lovin, Pathian khawngaihna avânga kan dawn zâwk a ni tih hre reng tûrin min pui a. Keimahni min siamtu chuan Sabbath pawh hi a siam a. Hemi nî hian a châwl a, a tithianghlim a, tin, amaha kan chawlh hmâ chuan chawlhna tak tak kan hmu thei lo a ni tih kan hriat reng theihna tûrin he nî hi thianghlim taka serh ̣hîn tûrin thu min pe bawk. Sabbath hian Isuaah chuan sual saltâna leh thuneihna lak ata chhuah zalen kan ni tawh tih a entîr a, amah zârah chawlhna, Pathian chibai bûkna, inpawl hona hun thianghlim tak chu kan nei thei ta bawk a ni.

Ngaihtuah teh: Genesis 2:1-3 leh Exodus 20:8-11 te hian Sabbath kan serh chhan tûr chu Pathian thilsiam hriat rengna nî a nih vâng niin a sawi a, chutih laiin Deuteronomy 5:15 hian sual lak aṭanga tlan kan nih tawh avânga serh tûr a nih thu a sawi ve thung a. Chutiang chuan Sabbath serhna chuan kan nun, saltâna lak aṭanga chawlhna, leh lei thara kan chan tûr chu keimahni thawhrah a ni lo va, Pathian zâra kan chan vek a ni zâwk tih min hrih a. Pathian thâw chuan min siam a; Isua thisenin min tlan a. Tin, Sabbath

chawlhna chuan Siamtu leh Tlantu chu chibai bûk tûrin min sâwm bawk a ni.

Sawi ho tûr zawhna: Chuti a nih chuan Isua'n Sabbath Lalpa a nih thu a sawi hi engtiangin nge kan hriatthiam ang le? (*Mat. 12:8, NKJV*)?

III. Thil dîn thar lehtu chawlhna chu (*Matthaia 12:9-14.*)

Farisai-te khân Isua chu Sabbath bawhchhiaah an puh a, a puh chhan pawh a zirfîrte'n Sabbath nî-a buhvui an thliaka an ei lai hmu reng chung a hauh miah loh vâng (*Mat. 12:2*) leh, Sabbath nî-a damlo a tihdam thîn vâng a ni (*Mat. 12:9-14, Luka 6:6-11, Marka 3:3-6, Joh. 5:1-16*). Hetianga a puhnate hi Isua chuan Sabbath awmzia nêna inrem thlapin a chhâng thla zêl a: dân bû-a a inziak dân ngau ngau kha a pawimawh ber a ni lo, mihring nunna chhanhim leh Pathian ropuina tûra thil ða tih chu a tum tak zâwk a nih thu a hrih a. Farisai-te rilru-a lian ber chu dân zawma fel nih hlawh tumna a ni a; chutih laiin Isua ngaih pawimawh ber chu thil tiha lang chhuak khawngaihna a ni ve thung. Mahni pâwngpaw inngaih pawimawh berna ang chî leh mahni'n dik ber ni-a hriat dân kal tum ringawtna ang chî te hi chuan khawngaihna endik an dâwl zo lo vang. Ellen White-i chuan ti hian a lo sawi a: "Pathian chuan mitkhapkâr chhûng lek pawh a kut a chawlhîr thei lo; a chawlhîr a nih vaih chuan damlo chu a thi hman mai dâwn si a. Chutiang bawkin mihring pawhin hemi nî hian hnathawh tûr a nei ve tho va. Mihringin a mamawhte chu pêk tûr a ni a, damlote chu enkawl tûr a ni a, thlachhamte mamawh chu phuhrûksak tûr a ni."— *Chatuan Nghahfâk*, p. 207.

Sawi ho tûr zawhnate:

① Sabbath nî-a damlo tihdam a thian leh thian loh thu zâwtu Farisai-te chu Isua'n Sabbath nî-a thil ða tih a thian thu-in a chhâng a (*Mat. 12:9-14*). Chumi hnu chuan Farisai-te chu an chhuak a, Isua tihlum theih dân tûr kawng an dap ta a. Mihring nunna

chhandam duh hmangaihna leh nunna lâk theih dân kawng zawng phêd dân zawmna te danglamna tilangtu chu eng nge ni?

② "Hmangaihna hi dân zawh famkimna a ni" tih thu Paul'an a sawi hi eng nge ni a awmzia? (*Rom 13:10*)?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTIRTUTE TÂN BĪK: Mi thenkhat chuan Sabbath serhna lak ata Isua'n min chhuah zalên tawh niin an sawi mai thîn a. Nimahsela amah Isua ngei pawhin Sabbath chu serhin (*Luka 4:16*), he nî hi Pathian nêh hun kan hman dunna tûr ni bĭk a nihzia hnial rual lovin a nemnghet a. A thil tih hrang hrangte khân Sabbath chu a mite nêna inpâwl hona hun atâna Pathianin a bĭk taka a siam a ni tih min hrilh a ni.

Sawi ho tûrte: A chungka kan sawi tâkte hi hre reng chungin hêng a hnuaiia zawhnate hi han chhâng teh u:

① Engtin nge thil siam leh tlanna hriat rengna nî chu dân zawm avânga felna hlauh chhuah tumna bâwihah a lo tân daih theih le?

② Sabbath chu hlimawm ti tûra Isaia'n min sâwmna hi eng nge ni a awmzia (*Isa. 58:13, 14*)?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTIRTUTE TÂN BĪK: Tûn kêr zirlai hi Kristian nuna kan thil tawn chi hnihte chungchâng a ni a. A hmasa zâwk chu, tlanna avânga chawlh hahdamna chang tûra Isua hnêna lo kal thu a ni a. A hnuhnûng zâwk chu, chu chawlhna Sabbath serhna hmanga lawm a ni ve thung a ni.

ZIRLAI 7-NA ZIRLAI KAIHTAWI

MAY 14, 2016

Châng thlan: *Matthaia 14:33.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Krista chu Pathian Fapa a ni a, mi zawng zawng LALPA a ni tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: Krista thiltihtheihna leh a mamawhtute tâna a tâwk zawhzia chu an hrethiam ang.

Tih tûr: Krista chu a mamawhtute tân a tâwk zo a ni tih mi dangte hnênah an hrilh chhâwng ve ang.

THUPI THEN

I. **Hriat tûr: Isua chu Pathian Fapa a ni a, mi zawng zawng LALPA a ni bawk**

- A. Isua hian Pathian Fapa a nihna angin eng nge a hlen chhuah? Fapa chuan kan tân eng thil nge a tih?
- B. Isua chu mi zawng zawng LALPA a ni a nih chuan, heta “zawng zawng” tih hian eng chin nge a huam a, eng nge a kawh le?
- C. Chhandamnaah hian Isua'n “Pathian Fapa” leh “mi zawng zawng LALPA” a nihna angin nge hna nge a thawh?

II. **Hriatthiam tûr: Krista chu mamawh chhâna tâwk zo a ni tih a takin lo chang ve rawh**

- A. Engtiangin nge Krista chu mamawh chhâna tâwk zo a nihna hian mihring nun pêng zawng zawng a fan chhuah vek le?
- B. Isua hi kan nun pêng zawng zawng LALPA a ni lo a nih chuan, pêng thenkhat chauh Lalpa a ni thei ang em?
- C. Krista chu kan engkima kan engkim a nihna chuan kan mawhphurhna hlen chhuak lo tûrin zalênna mi pe hran chuang lo va. Engtianga min pe lo leh eng vânga min pe lo nge a nih? Chûng mawhphurhna hrang hrangte chu eng nge ni?

III. **Tih tûr: Mi dangte hnênah Isua chanchin hrilh chhâwng ve rawh**

- A. Mi dangte hnêna Isua chanchin hrilh chhâwn ve ngei hi eng vângin nge a pawimawh? Engtin nge Isua chanchin chu kan hrilh ang?
- B. Chutianga mi dangte hnêna Isua chanchin i hrilh chhâwn ve-na chuan engtin nge nun tam a neihîr che?

KHAIKHÂWMNA: Isua chu Pathian Fapa a ni a, mi zawng zawng LALPA a ni bawk. Ani chu mihring mamawh zawng zawng pe tûrin a tâwk zo êm êm a ni. Chutianga chu a nih avângin ama lamah kan mit kan lên reng tûr a ni a, engtik lai pawhin leh eng anga hautak pawh ni se, amah chu kan vuan tlat rêng tho tûr a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkhûr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 14:12.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Baptistu Johana a thih hnu kha chuan a zirtîrte chu an beidawngin an rilru pawh a hnual hle mai a. A hma lam kawng chu a thimin a dul hle bawk. Chuvâng tak chuan an thil tih theih awm chhun an zirtîrtupa (Baptistu Johana) chanchin chu Isua an va hrilh ta ringawt mai a ni (Mat.14:12). Kan tân engmah beisei tûr a awm tawh miah lo ni-a a lan a, mal ngawih ngawih reng tawh mai tûr ni-a kan inngaih a, kan mi rin êm ênte 'n min phatsan a, thihna-in kan chungah thla a zâr a, kan pawisa dahkhamte chu chân vek thei dinhmunah kan ding ta ni-a lan hunah te hian eng thil nge tih theih kan neih le? Isua hnênah kal tûrin kan zirlai chuan min hrilh a. I hlimna leh manganna te chu hrilh vek rawh. Mihring nun hi nun zawng zawngte hnâr Isua hnên a lo thlen chiah hian tih theih a neih tamzia a lo lang chhuak thîn a ni.*

ZIRTÎRTUTE TÂN BIK: Matthaia 14:1-12 hian khawngaihna leh lainatna tel miah lo thawnthu lungchhiatthlâk tak mai chu min hrilh a. He thawnthu-a a changtute hian mihring

nuna thil lungchhiatthlâk tak tak a thlen dân– felna thianghlim êm êm mai ațanga sual azawnga sual tenawm ber thlengin min kawhhmuh a ni. A hmasa berin, Baptistu Johana, sual chu sual a nihna ang taka sawi chhuak ngam khawpa zâwlnei huaisen a awm a. Chutah, Herod Antipasa, dikna hriatna rêng rêng nei tawh lo leh mihring nunna hlutzia pawh hre tawh lo khawpa nunrâwng, a unaupa nupui pawh uire duh khawpa tenawm a awm leh a. Pathumnaah, Herodi a awm leh a, ani pawh hian dikna hriatna leh nu zahawmna chu tisa châkna maichâmah a hlân hmiah mai bawk. A tâwp berah chuan Salomi a awm leh a, ani pawh hi a nu leh a pami te thil ruahman tenawm takah a tum loh deuhin a inbarlh lût ve ta a ni.

Sawi ho tûr zawhnate:

- ① Marka 6:20-a kan hmuh dânin Heroda khân Johana chu “mi fel leh thianghlim tak” a ni tih a hria a, tin, a thusawite pawh “lâwm takin a ngaithla thîn” bawk. “Amah phuar bet tlattu tisa châkna khaidiat pawh tihchah tumin a lo bei ve tawh thîn nghe nghe a ni” - Ellen G. White, *Chatuan Nghahfâk*, p. 214. A chhia leh tha hriatna-in a hrih dân anga a kal lo tûra Heroda vêng tlattu kha eng nge ni ang?
- ② “Ani i neih hi a thiang lo ve” (*Mat. 14:4*). He thu kam khat lek Baptistu Johana sawi hi sual chu sual a nihna ang taka lamna tûrin a tâwk hle a. Sual chu eng ang kawng pawhin sawi mâwi theih a ni lo. Eng vângin nge sual chu kan bânsan vat a tûl le? A nih loh chuan a man kan têt mai dâwn si a (*Rom. 6:23*).

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÛTUTE TÂN BÏK: “Tichuan, lawnga awmte chu a hnênah an lo kal a, ‘Pathian Fapa chu i lo ni ngei e’ tiin amah chibai an bûk ta a” (*Mat. 14:33*, NKJV). Hetianga chibai an bûk leh Pathian Fapa a nih thu an puanna te hian zirtûrte

khân Isua chu Pathian a ni tih leh thil pawimawh tak ti tûra lo kal a ni tih an hrethiam ãan tih a tilang a. Kan zirlai hian Isua chu mi zawng zawng Lal, Pathian Fapa, leh indaidanna bangte thiattu tûr a nihna anga hmu tûrin min sâwm a ni.

ZIR ZÂUNA

I. Isua, mi zawng zawng LALPA chu (*Matthaia 14:13-21, 15:32-38.*)

Isua'n mi 5,000 a hrai puar chhan leh a hnu-a mi 4,000 a hrai puar leh chhan chu anmahni a khawngaih êm vâng a ni a (*Mat. 14:14, 15:32*). Grik ãawnga khawngaih sawina thumal hian thil eng emaw ti tûra chêt duhna rilru min puttûrtu, thinclung chhông ril ber aãanga lo chhuak tihna a kâwk a. He thumal hi Chanchin Tha bu-ah hian vawi 13 a lang a, a vai hian Isua rawngbâwlna nêna inzawmna nei vek an ni bawk (*Mat. 9:36; 14:14; 15:32; 18:27, 33; 20:34; Marka 1:41; 5:19; 6:34; 8:2; 9:22; Luka 7:13; 10:33; 15:20*). Isua khawngaihna hi chu engmah tihsak hran chuang lova inkhawngaih ve ringawtna ang hi ni lovin, hmangaihna - rilãmte hrai tlai tûr te, damlote enkawl tûr te, thinclung nâte thâwi dam tûr te, leh mitthite pawh kai tho leh tûra chêt chhuah a ni zâwk a. Mihringte mamawh hrang hrangah hian Isua chuan Pathian chu hmangaihna a ni a, Pathian chuan min ngaihsak êm êm a, tin, Pathian chu pan theih reng a ni tih min hriattîr theihna tûr remchâng a hmu zêl a ni. Grik mite ngaihdân chuan an pathiante chu che châng lovin an awm hmunah an awm tawp mai a, mihringte mamawh enga mah hi a ngaihsak ve lêm lo a ni.

Mipui 5,000 a hrâi puar hian Pathian Thu kan hril avângin ngawtin mihringte mamawh phuhrûk lam hi kan ngaihtah ngawt a thei lo tih a tilang a. Chutih rual chuan, mihring mamawh phuhrûk tumna chuan thlarau lam mamawh ngaihtah si a, taksa mamawh ringawt ngaih pawimawhna a thlen tûr erawh a ni chuang lo. Isua khân “mihring hi chhang chauhin an nung lo vang”

tih thu hi a hre Chiang a (*Mat. 4:4*), mahse mihring tâna chhang/châw pawimawhzia pawh a hre Chiang hle tho bawk: chvâng tak chuan a nia mipuite chu hlobet chung a ̣thu-a, zirt̄rte'n chhang leh sangha an rawn sem chu lo dawng ̣theuh t̄ura a hrih rêng ni (*Mat. 14:19*). He thu vêk hi Johana pawhin a sawi ve a (*Joh. 1-12*). Ani sawi dân hi chuan mihring taksa hi chhang tel lovin a nung thei lo ang chiahin thlarau pawh nunna Chhang Krista tel lo chuan a nung thei b̄k lo a nih tih mâwi takin a sawi chhuak a ni (*châng 35*).

Hêng mipui a hrai puar chungchângah hian thil pawimawh tak pahni hriat t̄ur a awm a: mi 5,000 a hrai puarte kha Jerusalem-a Kalhlên Kût va hmang t̄ura kalte an ni a, tin, mi 4,000 te kha Dekapoli biala chêng Gentail-te an ni ve thung. Hetah hian thil pawimawh tak kan hmaih ̣thelh hauh loh t̄ur awm chu: Isua rawngbawlna hian mi tin a huap zo tih hi a ni – pakhat hian Juda-te a ngaihsakzia a lant̄r a, pakhat dang hian Gentail-te a ngaihsakzia a lant̄r ve bawk. Ani chu mi zawng zawng LALPA a ni a, amahah chuan indai danna bang eng ch̄ mah awm lohna mihring thar chu a lo lang ta a ni (*Eph. 2:14, 15*).

Sawi ho t̄ur zawhnate:

- ❶ Isua'n mipuite hnêna eng emaw ei t̄ur pe t̄ura a hrih khân a zirt̄rte chuan “mak” an ti hle a nih kha. Eng vângin nge mihringte hian “Pathian nê chuan engkim tih theih a ni” (*Mat. 19:26*) tih thu hi kan rinhlelh fo ̣thin le?
- ❷ Thilmakte hian engiangin nge kan rinna a tihchak ̣thin?

II. Isua, Pathian Fapa chu (*Matthaia 14:22-33.*)

Kan chuanna lawng tuifâwnin a han vawrh kâng lawp lawp mai hi chuan nun harsa kan ti a, hlauhna-in min tuam ̣thin a ni. Mahse Isua chu min ̣tanpuia min chhandam t̄urin a hnai rêng a. Hlauhnaa khat a zirt̄rte pawh kha Isua chuan ̣tawngkam pathum lek hmangin amah a inrint̄r a nih kha: “Thlamuang takin awm rawh; keimah ka ni alâwm; hlau suh u” tiin (*Mat. 14:27*).

Thlamuang taka awm tûr leh hlau lo tûra a hrilh pah hian Isua chu an hnênah a awm nghâl a, “keimah ka ni alâwm” tih thu a sawi. He lai thu hi Grik ãawngah chuan, *ego eimi* tih a ni a, a awmzia chu “Keimah ka ni”/”Awma ka ni” tihna a ni a, Pathianin ama hming ni-a a sawi ãhin kha a ni. Awma mi ropui chu kan bulah a awm miao avângin thingbuk chu alh hluah hluah mah se, a kâng ral chuang lo va, nunna Chhang chuan kan mamawh zawng zawng min pe a, khawvêl Êng chuan thimna lak ata min humhim a, lalrama kan luh ve ngei theih nân Kawngkâ chu a inhawng reng a, Berâmpu Tãha chuan chatuana him reng tûrin min vêng a, tin, grêp hrui tak chu zawmtîr kan ni bawk (*Exod. 3:2-15; Joh. 6:35; 8:12; 9:5; 10:9, 11; 11:25; 15:1*). Krista chuan khami zâna a zirtîrte hnêna, “Thlamuang takin awm rawh; keimah ka ni alâwm; hlau suh u” tih thu a sawi ang chiah kha keini hnênah pawh a sawi ve a ni.

Hlahuna tel miah lova zirtîr nihna kawng zawh tûr chuan zirtîrte khân “Awma chu ka ni” inti-tu lam an en reng a ngai a. Mahse Petera chuan Isua chu en lovin thli thaw hum hum lam chu a lo hawi pek a, chu chuan a tihlau va, a pil dâwn ta mai a. Mahse, “Lalpa, mi chhandam rawh” tiin a au leh hman hlahu zâwk a. Chutiang taka kan au ve a nih phawt chuan chhân lohin kan awm bîk hauh lo vang.

Sawi ho tûr zawhna:

Petera kha ngaihtuah chang hma lova thil ti a, ãawng chhuak phawng phawng ãhin a ni a. Mahse dinhmun chhe taka a din hnu-ah pawh ãanpuitu au leh nachâng a hre zêl thung. Petera nuna thil thleng hrang hrangte kha thlîr ho ula, tichuan Hebrai 12:2 thu hi eng nge ni a awmzia tih sawi ho rawh u.

III. Isua, indaidanna bang tichimtu chu (*Matthaia 15:21-31.*)

Tholeh Krista'n a zirtîrte chu “kal a, hnam tina mi zirtîra siam tûra” (*Mat.28:19*) thu a pêk hmâ daih khân amah ngei

hian a ÷umkhatna atân Juda-te chênna bial chu kal pêlin Tura leh Sidon bial a lo lût tawh a. Chutah chuan Kanaan hmeichhe pakhat nêna intawngin, a chanchin ÷a chu mihring zawng zawng tân a nih thu a lo hrih tawh a ni.

He hmeichhia hian ramhuai man a fanu chu tidam tûrin Isua a rawn ngên a. Inkiltawihna tûr tam tak a nei a ni tih hre reng chungin (hmeichhia a ni a, Gentail a ni baw) a kut ni lo, a thinlunga hmanrua a neih chhunte nên chuan Isua hi a rawn pan a. *Chûng a hmanraw neih chhunte zînga hmasa ber chu a fanu a hmangaihna kha a ni.* Rom-hote leh Grik mite ngaihdânah chuan hmeichhe naupangte hian ngaihhlut a hlawh lo khawp mai a. Hmeichhe naupangah pawh ramhuai man lehngâl phei chu hnaw an ti hle ang tih a chiang. Mahse he nû hi chuan naupang chu hmeichhia a ni emaw, mipa a ni emaw, a hrisêl emaw, a hrisêl lo emaw, a harhvâng ÷a emaw, a nguai viau emaw pawh ni se, Siamtu hnên a÷anga thilpêk hlu tak a dawn a ni tho tih a lantîr a. A damna tûr a zawna lamah damna dik tak awmna Isua hnên a rawn thleng ta a ni.

A pahnihna chu rinna a nei kha a ni leh a. He nu hian Isua chu LALPA a ni a, Davida Fapa a ni tih a hria a – a phurrite chu Messia ke bula nghahna tûr tâwk rinna chu a nei a ni. Mahse Isua'n a lo chhân dân hi chu a dêngkhâwng angreng hle: “Fate chhang lâksak a, uite hnêna paih chu a mâwi lo ve” (*Mat. 15:26*) a lo ti mauh mai a. Chutah rinnaa inngat ÷awngtâina, kum tam tak liam taa Jakoba'n a lo hlan tawh: “Mal mi sâwm loh chuan ka thlah lo vang che” tih ang deuh kha a hlân ve ta a. “LALPA, kawthlêra vâk vêl mai mai ui ang hi ni lova, mi awm thei deuhte'n an ina ui tê an vulh, *kunarion* anga min ngaih avângin ka lâwm e. *Kunarion* chu nih ka duh a. Chhang ka dîl lo che a, dawhkân a÷anga chhâng nâwi chauh a ni ka dîl che ni” tiin.

Chutianga inngaitlâwm tak chung a amah a rawn pan chu rinna ropui tak thil tihah Isua chuan a lo ngaihsak a. Rinna chuan hnehna thlen ÷hîn rêng a ni. Hmangaihna a÷anga rinna, rinna a÷anga damna lo thleng ta hian chhuan lo awm leh zêl tûrte tân

thuchah pawimawh tak a pe a: Kristaah chuan inthliar hranna rêng a awm lo tih hi.

Sawi ho tûr zawhna: In kohhranah emaw, in khawtlângah emaw khân chanchin ða rawngbawlna darh zau zêlna tûr kawng dâltu indaidanna bang engte nge sut ðiah ngai awm ve le?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: He thu hi in class-ah chhiar chhuak la, tichuan a hnuaiia zawhnate hi in sawi ho dân nia: “Khawvêlin a mamawh lian ber chu mi. . . sual chu a hming dik taka koh hlau miah lo, compass-in hmâr lam a kêwk vâ anga an chhia leh ða hriatna hmang dik, leh vânte pawh lo chim hial dâwn pawh ni se thudik ðana ding tlat tho tûrte hi an ni.”—Ellen G. White, *Education*, p. 57.

Ngaihtuah zui tûr zawhna: He khawvêlah hian hmânlai Baptistu Johana te leh Heroda te hunlai ang tho khân inhnuhnhiam leh thudik chanve sawi a tûl châng a awm ðîn a, uallau taka thil sual tihna pawh a hluar ta hle mai. Hetiang khawvêlah hian engtin nge “khawvêlin a mamawh lian ber chu” kan nih theih ang le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: Tûn kêra zirlai pawimawh tak pakhat kan zir chu Krista hmangaihna leh engkim tâna a tâwk zawhzia hi a ni.

Châng thlan: *Matthaia 16:15.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Krista chu Messia a ni tih awmzia dik tak leh chumiin ringtute ni tin nuna a taka nghawng a neih te chu eng nge ni tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: Anmahni-a vôn thiltihtheihna luan tlangfir phaltu Messia nêna inlaichînna nun chu neih an châk hle ang.

Tih tûr: Keimahni anpuia Isua kan lo siam thạt ve lehna chu thiat tûrin rahbi an zawh ang a, tichuan nung tûra Isua'n min duh dân tak ang chuan an nung ang.

THUPUI THEN

I. Hriat tûr: Isua nihna Chiang taka hriatna neiin

- A. Isua'n Messia lo entîr lâwktu thuthlung thutiamte a rawn tihhlawhtlinna hian eng nge pawimawhna a neih?
- B. Eng vângin nge Krista entîr nân lungpui tih hi hman a nih?
- C. Engtiangin nge hmêl danglamna tlânga thil thleng khân zirfîrte tân Krista nihna dik tak a nemngheh?

II. Hriatthiam tûr: Krista nihna hriatthiamna dik a tanga lo chhuak Krista thiltihtheihna chu a taka chang ve-in

- A. Engtiangin nge Isua nihna hriatthiam dân dik lo chuan thiltihthehnaa min thuamna tûr a dâl thîn?
- B. Engtiangin nge a pangngai lo deuh hleka Pathian thiltihtheihna channa chuan Krista nihna a nemngheh thîn?
- C. Engtin nge kan chung a harsatna lo thlengte thunun duhna thinglung pu tûra thlêmna chu kan hneh ang a, Isuaah rinna nghah zâwk dân kan zir theih ang?

III. Tih tûr: Lungpuiin (Krista'n) i nun a kaihhruai theih nân hmâ la rawh

- A. Engtin nge Isua chu keimahni ngaihdân anga kan sawi a, min siam danglam theihna tûr kawng kan lo dâl tlatna tûr lakah kan invên theih ang?

B. Petera'n "Krista chu i ni" tih thu a sawi khân eng nge a rilru-ah awm? Keini tûnlai huna mite tân hian eng nge a awmzia ni ve?

KHAIKHÂWMNA: Krista nihna dik tak kan hriat chuan Isua ang kan lo ni ve thei dâwn a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpêr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 16:15.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Isua nihna dik taka hriatthiamna chuan kan ni tin nunah a thiltitheihna tam zâwk chang thei tûrin min pui a. Mahse Isua chu zâwlnei dang pakhat emaw, zirtîrtu (rabbi) dang pakhat ve mai emaw anga kan ngai a nih erawh chuan keimahni kaltlanga thil a tih theih tûrte chu kan dâl tlat thung dâwn a ni.*

ZIRTÎRTUTE TÂN BİK: **Miin ama nihna ni-a a hriat ang nihîrtu thilte a hloh chiah hian mahni nihna dik tak hriat loh avânga buaina, "identity crisis" a thleng niin kan sawi thîn a. Chutianga an thil hlohte chu a tlângpuiin an hna te, an kawppui te, an nu leh pa te, leh an bul vêla awm an mi hriat thante an ni thîn bawk. "Tu nge ka nih?" tih hi inlaichînna siam nân te, hma lam huna ruahmanna siam nân te, leh thil dang dang atân pawh a pawimawh hle a ni.**

Hei hi rilru-a hre reng chungin he leia Isua rawngbâwlina kha kan zir dâwn a. A zirtîrte chu Pathian hna thawk tawh mai tûr an ni a; mahse Krista'n a taksa ngei nêna a awmpuina tel lova an thawh a ngai thung dâwn a. Isua khân a nihna an hriatthiam dân azirin an hlawhtlingin an hlawhtling lo thei a ni tih a hre tlang sa vek bawk. Ani chu Jeremia emaw, Isaia emaw te anga zâwlnei pakhat a ni ve satliah mai nge ni a, Juda sakhaw zirtîrtu firfiak zet mai, Juda sakhaw zirtîr dân pangngai ni lo thu danglam tak tak sawi thîntu zâwk? Mi ang chiah lo, thil danglam eng emaw phûlpui chiah mai thîn a ni em? Nge ni a, thlarau lama vârpawhna eng emaw tak chang tawh,

an ngaihdân leh duh dân te vântlâng zawmfîr ve phêt tumtute ang hi a ni zâwk em? A nih lo vêk pawhin, tûn hma lama miin an la hriat ngai rêng rêng loh, Pathian mihringa rawn chang chu a ni em? Hêng zirtîrte hian Isua nihna an hriat dân chuan vânin an thawh tûra a tuk chu tihhlawhtlin tuma an beihna kawngah nasa takin nghawng a nei dân a. Tûnlai huna ringtute tân pawh chuti tho chu a ni ang.

Sawi ho tûr: A châng hi chuan nupaa insiam tawhte hian, “Kha hmeichhia/mipa kha chu nupui/pasal atâna ka neih kha a ni lo!” tiin an sawi ðhîn a. A sawi awmzia chu an kawppuite nihna dik tak chu an inneih hmâ khân an lo hre miah lo emaw, an kawppuite nungchang leh mizia chu an inneih hnu-ah a inthlâk ta emaw an tihna a ni. Kan nungchang leh nihna dik tak kan inhriat chiansak hlawn loh avâng hian inlaichînna nghet leh tlo tak siam harsa kan tih phah fo ðhîn rêng a ni lo’ m ni? Isua nihna dik tak i hre Chiang lo a nih chuan engtin nge Isua nêna in-inlaichînna pawh chu a ngheh theih bik chuan ang le?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÎRTUTE TÂN BİK: Kohhran hi Isua Krista chungah nghet taka din a ni a. Mihringte ngaihdân inthlâk te, mihringte nunchang danglam thut thut ðhîn te, leh mihringte hlawnchhawmna hrang hrangte hian a himna chu a luahlân thei lo a ni tih hriat hi a va thlamuanthlâk tak êm! Krista kohhran chu Isua Messia nênzawm tlat reng ni-a hriat a ni a. Mihringte hmingchhiatna hrang hrangte hian a hming a lo timâwi lo hle tawh ðhîn a, a member nguai tak takte hian a hming chu an lo tihliau tawh ðhîn a, tin, mi mal tu tute’n emaw a ðhan an lo ti ðhu fo tawh ðhîn bawh. Mahse Krista kohhran chu hma lam panin a kal zêl tho va, a dotute hneh zêlin a tlûkchhiat tûr thu puang lâwktute thusawi pawh dâwtah a chantîr zêl ðhîn. Hetah hian Isua’n in satu chi hnih tehkhin thu a sawi kha a takin a lo lang a. Mi finge chuan lung chang ðha tak chungah in an sa ðhîn a. Mi âte erawh chuan ðiau

vai vut chungah an sa ve thung a, an sakna lei chu a ngheh lo êm avângin a chim mai thîn. Nimahsela Lungpui Isua chungah an nun nghattute chu Setana hmanruate'n an hneh thei ngai lo vang.

ZIR ZÂUNA

I. In a ngheh chhan Chiang tak chu (*Matthaia 16:17-20.*)

“He lungpui” tih ÷awngkam hi hrilhfiah dân hrang hrang a awm a. Roman Catholic Kohhran chuan Petera (Grik ÷awnga *petra* tih a ÷anga lo kal a ni a) kha amah Krista ngeiin lungpui a tih chu niin an ngai a. He hming hi Isua'n Simona hnêna a pêk a ni a, chu chuan a kohhran ÷iak tîr lungphûm ni tûrin Petera kha hman a tum a ni tih a entîr niin an sawi. Chutiang chu a nih avâng Petera kha pope hmasa ber, amah Isua ngeiin pope atâna a ruat niin a ngai hmaih mai a ni. Protestant-te erawh chuan an ngaihdân hi an ÷awmpui lo hle a. A tângpui thu-in an hrilhfiah dân hrang hrangte hi hlâwm hnihin a ÷hen theih a. Mi ÷henkhat chuan, heta “lungpui” tih hian Petera thusawi kha a kâwk a, Petera'n Isua chu Krista (Pathian hriakthiha) a nih thu a puanna kha Krista'n kohhran a la din tîr inngahna a ni tihna niin an ngai a. ÷henkhat dang chuan Krista'n lungpui a tih hian Petera thusawi kha ni lovin, amah Krista zâwk kha a kâwk niin an ngai ve thung. Hemi ÷uma an inbiak vêl dân tûr hi han mitthla chhin ta ila, Krista hian Simon Petera hming lem hi (“Lungpuia”) Pathian kohhran dinna tûr, a kila lungphûm pawimawh ber chu amah a nihzia sawi nân a hmang a nih a rinawm. Isua hian Petera chu kâwkin, “Nang hi ‘Lunga’ chu i ni” a ti a, chutia a sawi zawh chuan amah leh amah chu a inkâwk ve leh thung a, chutah, “He lungpui chungah hian (he thu hian hai rual lohvin amah Krista chu a kâwk a) ka kohhranho ka rem chho vang” tih thu a sawi leh a (A eng a pawh chu lo ni se, Krista tih loh chu inngahna tlâk dang tu mah an awm miao lo va).

Bible-a “lungpui” tih thumal hmanna hrang hrang han zir chian pawh hian Catholic-te hrilhfiah dân hi chu a pawmawm chiah lo bawk. Entîr nân, amah Petera ngei pawh khân a kila lung pawimawh

chu niin a insawi ngai lo hrim hrim a, Krista chu a kila lung pawimawh a nih thu a sawi fo zâwk (*Tirhkohte 4:8-12, 1 Pet. 2:4-8*). Chanchin Țha bute pawh hian “lungpui” tih Țawngkam hi hai rual lovin Isua khân amah insawi nân a hmang Țhîn niin an lo ziak bawk a. Juda-te chuan Pathian chu nunna petu lungpui niin an sawi Țhîn bawk a (*entîr nân, Gen. 49:24; Deut. 32:4, 15, 30, 31; 1 Sam, 2:2; 2 Sam, 22:47; 23:3; Sam 18:46; 31:2, 3; Sam 61:2; 62:2-7; 71:3; 78:35; 89:26; 92:15; 94:22; 95:1; Isa. 17:10; 44:8; Hab. 1:12 te hi en la*). Paula pawhin Isua sawina atân lungpui tih Țawngkam a hmang ve a (*Rom 9:31-33, 1 Kor. 10:4*). Thil chiang tak lo lang ta chu, Krista’ n lungpui a tih hi tu dang ni lovin amah ngei kha a ni tih hi a ni. Isua chu Pathian Fapa a nih avângin Pathian kohhran dinna tûr inngahna lungphûm chu a ni.

Ngaihtuah teh: Kohhran inngahna lungpui chu Krista ni lovin mihring ve tho tu emaw ni-a ngaih tlatna hi a hlauhawmna a awm em?

II. Nemngahna chu (*Matthaia 17:1-9*.)

Juda-te’ n Thuhlung Hlui hunlaia mite zînga an ngaihsân leh dah ropui ber chu Mosia kha a ni a. Mosia kaltlang hian Juda-te nun dân kaihruaitu tûr dân chi hrang hrangte chu pêk a ni a. Mosia khân mak tak main Pathian a lo hmu tawh a; mahse a thi lo hlauh va. Mosia lehkhate (Genesis a Țanga Deuteronomy), “*Torah*” hian Juda-te ni tin nun chu a kaihruai a. Mosia khân Hebrai salte chu Aigupta mite lak a Țangin a chhanchhuak a, Tuipui Sen a vaw chat a, thilmak tam tak a ti bawk. Juda-te zîngah chuan Mosia nêna khaikhin nih rîkngawt pawh hi inchâwimawina ropui tak a tling phâk a ni.

Hmêl danglamna tlânga thil thleng chanchin inziahnaah hian tûnlai mite’ n a awmzia an hriat lêm loh, Juda-te erawhin an hriat êm êm si eng eng emaw a awm nual a, chûngte chuan Sinai tlânga Mosia hmâa Pathian rawn inpuanna kha a hriat chhuahtîr leh a: 1) Matthaia 17:1 “ni ruk chhûng” tih hian Exodus 24:16-a kan hmuh Lalpa

ropuinain Sinai tlâng a hual thu kha a hriat chhuahtîr a. 2) Isua hmêl lan dân lo danglam khân Pathian ropuina-in Mosia hmâi a tiêng kha a hriat chhuahtîr a (*Exod. 34:29*). 3) Elija leh Mosia te khân Sinai tlângah Jehova chu hmaichhanah an lo hmu ve ve tawh a (*Exod. 24:15-17; 1 Lalte 19:8-14*). 4) Israel fate khâ thlalêra an châm chhông khân puan inah an chêng a, Pathian awmpuina chuan a hual vêl tlat reng a. 5) Pathian âw chuan chhûm kêr aţangin Mosia chu a rawn ko va, Pathian âw vêk hian chhûm kêr aţang bawkin Isua chu Pathian Fapa a nih thu a rawn sawi ve leh bawk a (*Mat.17:1-9 leh Exod. 24:15-18 te hi khaikhin rawh*). 6) Zirtîrte'n Pathian âw an hriata an hlauhna khân hmânlai Israel fate'n Pathian an hmachhawn apianga an hlau êm êm zêl mai kha min hriat chhuahtîr leh bawk a ni.

Hetianga zirtîrte thil tawn leh hmanlai Israelfate'n an lo tawh tawhte inzûl êm êm mai hian Isua kha Mosia thar a nih loh vêk pawhin, Mosia'n a lo hrilh lâwk Zâwlnei thar lo la chhuak tûr chu a ni tih a tilang Chiang hle a (*Deut. 18:15*). Thlarau lama thimna a chhah êm êm lai hunah khân chhuan tam tak lo tuam tawhtu Pathian ropuina chu Pathian Fapa kaltlangin a rawn kêr leh ta a. Hei âia Krista nihna, a rawngbawlna, leh Pathian a ni tih lantîrna nemnghehtu ropui zâwk dang a awm thei chuang ang em?

Ngaihtuah teh: Hetiang tak hian Krista nihna nemnghehtu thil tam tak a awm avâng hian a nihna hriat loh chhuanlam tûr eng nge siam theih kan neih ang le?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: Mi zawngzawng hian entawn tûr tu emaw chu kan mamawh vek mai a, a bîk takin kan la naupang deuh lai chuan tu emaw an kan châk hle thîn. Thlarau lam nuna kan entawn tûr ropui ber Isua Krista chuan kan rilru a la a, a laka rinawm tlat kan tum bawk a, a chhan pawh ani chu keimahni ang bawk ni-a kan hriat vâng a ni. Chiang tak leh dik taka a nihna hriat hi ama anpui nih theihna bulpui ber

chu a ni a. Chuti a nih chuan engtin nge chutiang taka amah hriatna dik chu kan lo neih theih ang?

Sawi ho tûrte:

- ① Engtiangin nge nangma nihna i hriatthiam dân khân Isua chu nangmah ang ve tho ni-a i ngaihna tûrah a vên che?
- ② Engtiangin nge Krista nihna dik tak hriat fuh lohna chu thlarau lam ðanmawhbâwkah a lo chan theih ðin?
- ③ Engtiangin nge Krista hmêl lan dân lo danglam ta te ang chí khân Krista nihna hrethiam tûrin mi a tichak ðin?
- ④ Thlarau lama kan thil tawn engte hian nge Krista nihna chu kan ngaihtuahnaah Chiang taka a lantîr ðin?
- ⑤ Eng vângin nge mi mal thiltawnte hi Pathian Lehkhabu-a mi nêna inmil a nih si loh chuan Krista nihna sawifiah nân hman ngai miah loh tûr a nih le?
- ⑥ Tûnah hian Krista chu tu nge ni-a i hriat dân miinrawn zâwt ve ta che se la, engtin nge i lo chhân ang?
- ⑦ Engtiangin nge ðawngkâa Krista nihna kan hriat dân sawi chhuah hian kan thlarau lam zinkawngah min puih ðin le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BIK: Isua nihna hriat rîkngawtna chuan chhandamna a thlen thei lo va. Isua nihna hriatna chuan Krista zirtîr ni tûrin mi a siam danglam thei hek lo. Piantharna dik tak chang tûr chuan Bible-in Krista nihna a sawi dân behchhana thutlûkna kan siam a ngai a ni.

Châng thlan: *Matthaia 18:1.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Vânin ropuina a teh dân leh mihringte'n ropuina kan teh dân danglamna chu an hria ang.

Hriatthiam tûr: Pathianin ropui a ti a nih tih inhriatna an nei ang a, mihringte pawmpuina chan âi chuan Pathian pawmpuina chu chan an châk zâwk bawk ang.

Tih tûr: Rawngbawl châkna nun chu neih tumin an ûm ang a, phût lêit nei miah lovin thil tha an ti bawk ang.

THUPI TĤHEN

I. **Hriat tûr: Ropuina dik tak chu mihringte tehna ni lovin, Krista zirtûrna zâwkin a tichiang thîn**

- A. Engtin nge mihringte tehfunge hian vânin a phûtte chu a luahlan tawh a ni tih kan hriat theih ang?
- B. Engtin nge ropuina dik tak chu mihringte'n ropui kan tihte nêna a inan lohna kan hriat theih ang?
- C. Isua nun dân engte khân nge a ropuina chu tilang?

II. **Hriatthiam tûr: Vân pawmpuina chu leiin lâwmman a pêk theihte âiin a hlu zâwk**

- A. Naupan lai hi chuan kan nu leh pate'n kan thiltih min pawmpuina chu lawmman dangte âiin a hlu daih zâwk niin kan ngai thîn a. Hei hi kan vân Pa nêna kan inlaichînna kawngah pawh a dik ve thei tho ang em?
- B. Engtin nge Krista zirtûrte hian an inngaihtlâwmna chhuang maih si lovin inngaihtlâwmna nun dik tak chu an neih theih ang?
- C. Engtin nge ringtute hian ropuina dik hriatna chu mi dangte hnênah (ringtu la ni ve chiah lote hnênah pawh an hrilh chhâwn ve theih ang?)

III. **Tih tûr: Ropuina dik tak chu inngaitlâwm tak chung a rawngbawl na kal tlangin lan chhuahtûr thîn a ni.**

- A. Eng vângin nge ringtute hian rawngbawl duhna rilru an neih chu mihringte hriat hlawh nih châkna-in a pawlh buai loh nân an invên reng a ngaih le?
- B. Tûn kêr chhûnga kan thiltihahte khân kan hriat miah lova Pathian ropuina tizualtu eng engte nge awm?

KHAIKHÂWMNA: Ropuina dik tak chu mihringte tihlâwm tumna hmang ni lovin, rawngbawlna hmanga Pathian hruai tûra inngaitlâwm taka inpêkna hmang zâwka chan chi a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkphûr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 18:1-4.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Pathian ram ropuina chan duh apiang chu naupang anga rilru inngaitlâwm a ni phawt tûr a ni a, mi zawng zawng tân hmangaih rawngbawl hna an thawk bawk tûr a ni.*

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: I class member-te hnênah khân ropuina dik tak chu mi dangte ngaihsak hlawh nih lam ni lovin, hmangaih thiltihte hmanga keimahni zâwkin Krista lam kan enna a nih thu hi uar takin sawi ang che.

Ngaihtuah teh: Eng vângin nge mi ropui tak takte hian ropuina hlawh chhuah an tum hlawm hnan miah loh hlawm mai le?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: Film chang thiamte hnêna lâwmman (award) an pêk thîn te, infiammite hnêna lâwmman (medal) an pêk thîn te, civil mite hnêna chawimawina an pêk thîn te, sipai huaisente hnênah chawimawina an pêk thîn te, leh chawimawina dang dangte hian mihringte'n chawimawi leh hriat hlawh nih kan mamawhzia a tilang a. He leia mihring lo piang chhuak tawhte zînga ropui ber erawh chuan “Pathian

anga awm chu thlâkhleh hleih theihah a ruat lo va, mihring anga lo piangin, bâwih angah a insiam a, amah leh amah chu a intitlâwm ta zâwk a. Mihring anga lo awmin a inngaitlâwm a, thi khawp hiala thu zâwmin a lo awm a, kraws-a thihna ngei chu” a lo chang ta a ni (Phil. 2:7, 8).

Naupangte hnênah hian an puitlin hunah eng nge nih an tum tih han zâwt chhin mah teh: “doctor,” “scientist,” “president,” Nobel Prize lawmman dawngtu,” “beauty queen” (miss world, etc.), “lemchan (actor) thiam tak,” “infihammi hmingthang tak,” tih vêl te hi an chhâna tlângpui chu a ni ang. Tu mahin mi sual an khaihlum tâk ang hi nih ve an châk thu an sawi a rinawm loh. Mahse ropui ni tûra Isua’n kawng a zawhah khân mualphona, hrehawm tawrhna, mite hriatthiam loh hlawnna, nuihzabûra awm, leh a tâwpa thihna te a tel tlat mai a. Thuneihna ropui tak a nei a ni tih chhinchhiahna emaw, sawrkâra dinhmun sâng tak emaw, sipai hotu lû tak emaw, lehkhathiam sâng tak emaw, khawtlânga mi challang tak emaw, leh mi hausa tak emaw a ni lo chung khân mihring tu mahin an neih phâk ve hauh loh ropuina chu a nei tho va. Krista thil tih dân aţang hian ringtute’n eng nge kan zir ang le?

ZIR ZÂUNA

I. Bible-in ropui a tih chu (Matthaia 18:1-4, 15-35.)

He thu tho hi Marka leh Luka te pawhin an lo ziak ve a, an ziah dân hi ngun taka kan zir chuan Matthaia sawi awmzia tak hi eng nge ni tih kan hrethiam thei ang. Marka sawi dân chuan (Marka 9:33-38) zirtîrte kha Isua’n a lalram a din hunah tu-in nge dinhmun ropui ber luah ang tiin an lo inhnial tawh niin a lang a. Eng thu-ah nge an inhnial tih a zawh pawhin a chhâng duh lo va, a chhan pawh an thiltumte chuan an nungchang a pholang vêk dawn si a.

Luka sawi dânah hian (Luka 9:46-48) an inhnial chhan chu eng nge ni tih Isua’n a hriat vek thu a lang bawk a. A zirtîrte thiltum chu a hriat chian êm avângin an zîngah chuan naupang pakhat a dintîr a, “In inlamlêt a, naupang tê ang hi in nih loh chuan vânramah

in lût tawp lo vang. Chutichuan, inngaitlâwma he naupang anga awm chu vânrâma ropui ber an ni ang” tiin a sawi ta a ni (*Mat. 18:3, 4*).

Heti laia “inlamlêt” a tih hi Grik thumal pakhat, *strephe* tih ațanga lo kal a ni a, a awmzia chu “hawi lêt” leh tihna a ni a, pianthar thu sawina atân an hmang tih. A nihna taka chuan dinhmun tãa chelhtu nih an inchuhna khân Krista lalram ațangin a hnawt bo zâwk a. A lalrama an luh ve theihna tûr chuan thil eng emaw takin a tihdanglam phawt a ngai a. Mi ropui tak ni tûrin an dinhmun an siam tãa sauh sauh emaw an tih lai khân Pathian ram chu an hlat hret hret zâwk si a ni.

A hnu-a a thil sawi lehte hian ropuina dik tak neih theih dân tûr kawng min hrilh leh bawk a. Pathian ngaiha ropui ni tûr chuan inngaitlâwmna thinlung put a ngai ang bawkin ngaihdamna thinlung pawh put ve a ngai bawk. Matthaia sawi dân takah pheih chuan chhandamna chang tûr chuan kan chung a thil dik lo titute kan ngaihdam a ngai hial zâwk a ni. “In laka thil tisualtute in ngaidam a nih chuan, in Pa vâna mi pawhin a ngaidam ve ang che u. Mahse mi dangte in ngaidam duh tlat lo a nih erawh chuan, in Pa pawhin in sualte a ngaidam bîk lo vang” (*Mat. 6:14, 15*, NLT). Kan chungah chuan eng pawhin thil dik lo ti mah se, kan duh emaw duh lo emaw, kan ngaihdam tho tho a ngai tihna a nih chu. Tualthah, uire, rûkrûk, sawichhiatna leh sualna langsâr zawng zawngte hian simna tak tak a thleng dân a nih chuan ngaihdam an hlauh vek a ngai tlat a ni.

Ngaihtuah teh: Eng vângin nge ngaihdamna leh inngaitlâwmna te hi Pathian rama ropuina dik tak chang tûr chuan thil tih ngei ngei ngai a nih? A lalrama lût tûrte chu naupang têt-te ang an nih a tûl thu Isua’n a sawi hian eng nge a sawi tum tak ni ang?

II. Berâm bo chu (*Matthaia 18:1-4, 15-35*.)

Krista chuan he thu hi berâm bo tehkhin thu hmangin a sawi tãan a. Heta “bo” tih hi Grik tãawngah chuan *plano* tih a ni a, a awmzia chu “vâk bo,” “a ni lo lama kal mêk,” “hruai bova awm”

tihna a ni. Chutianga vâk bote chuan an boralna tûr kawng an pan mêk a. Hruai kîrtu an awm lo a nih chuan an boral mai dâwn a ni. Chutianga boralna kawng pan mêkte chu Krista chuan a ûm zui zêl thîn a, an bawhchhiatnaah chuan mawhphurhna engmah nei lo mah se, a hun leh hun lo pawh sawi lovin inlaichînna din thar leh tûrin hna a thawk hrâm hrâm thîn.

A châng dawt leh zêlte hian din thar leh hna Krista'n a thawh dân chu a tlângpui min kawhmmuh a. Vânduaitlâk takin hêng châng ropui tak takte hi Kristiante zînga a tam zâwk fê hian a ngaihthah tlat thîn. A tîrah chuan kohhran member vâk bo chu mahni chauhva va hmachhawn phawt tûr a ni a. Hetah hian inremna a thleng a nih chuan thil dang engmah tih a ngai tawh lo vang. Mahe hetiang a mal leh mala inhmachhawnna-in rah ̣a a chhuah lo a nih chuan, mi pahnih pathum vêlin va hmachhawn leh tûr a ni a. Hetah hian inremna chu a thleng a nih chuan thil dang tih zui a ngai tawh lo vang. Amaherawhchu, chuti chung pawha inremna a la thleng lo cheu a nih chuan thil tisualtu chuan kohhran pum pui a hmachhawn a ̣ul tawh ang a. Hetah zet hi chuan inremna chu thleng ngei ngei tawh se a ̣a hle. Mahse thil tisualtu chu a inhnûkhniam duh lo zêl a nih chuan, kohhran chuan tih theih dang a nei tawh lo va, kohhran ātangin a hnawtchhuak tawh mai dâwn a ni.

He thu a sawi zawh hnu hian Krista chuan tehkhin thu hriat rêng tlâk dang pakhat a sawi leh a. Kan chung a thil tisualte chu vawisarih hmun sawmsarih kan ngaidam tûr a ni tih awmzia sawifah nân ngaidam ve duh lo chhiahhlawh tehkhin thu a sawi leh a. Lal pakhat hian a bâwihte hnênah sum eng emaw zât a pûktîr hlawm a. An zînga a pûk hnem ber mai chuan rulh lêt tûr a neih tâk loh avângin a rilru a hah hle mai a. Chutah lal chuan a thil neih zawng zawng bâkah a nupui fanaute nêl lam hralh vek a, a bâ chu rûl tûrin a hrih a. Chu bâwih chuan a khawngaihna a ngên chiam a, lal pawh chuan a khawngaih êm avângin a ngaidam ta nge nge a.

Amaherawhchu, lalin a ngaihdam tâk bâwih chu a pawisa ba vetu bâwih dang hnênah a va kal a. Ngaihdamna a chan ang chu mi dang hnênah pawh lantîr ve tum ta lo chuan a ranglama bâ rulh loh

chuan tân ina khungah a vau ta mai a. A thil tih chu bâwih dângte'n lal hnênah an hrilh chuan lal pawh chuan a lo ngaihdam tawhna chu a hnûk lêt a. Ngaidam ve duh lo chhiahhlawh chu a bâ zawng zawng a rulh vek hmâ loh chuan nghaisatute hnênah a pe ta a. Ringtute pawh Pathianin anmahni a ngaidam anga mi dang an ngaidam ve a nih loh chuan he bâwihpa chan ang tho hi an chan tûr a nih thu a sawi zui.

Ngaihtuah teh: Eng vângin nge berâm bote hi an vah bonaah huamtîr an nih? Ngaidam ve duh lo tehkhin thu hian engtiangin nge Pathian khawngaihna leh kan sualte min ngaihdamsak avânga lawmthu sawi kan batzia a puan chhuah?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BÛK: Mahni tha taka inngai, mi dangte hriatthiamna nei miah si lote hi milem bia an ni. Matthaia 19-a tlangvâl hausa pawh khân a felna leh a sum leh pai te kha a pathian a. Mi ðhenkhat chuan lehkha zirna lama hlawhtlinna an chan te, an hmingthamna leh an huhâng neih len te, leh an sakhawmina te pawh an pathian ðhîn bawk. Chutianga kan pathiante chu eng pawh ni se, an zavaii hian ropuina dik tak kan neih theihna tûr kawng dâltu an ni ðhîn a ni.

Ngaihtuah zui tûrte:

- ① Ringtute hian khawvêlin ropuina a hrilhfiah dân chu Krista'n ropuina a hrilhfiah dânin a luahlan theih nân engtin nge an lo chawr chhuahna hnam tihdân te an hlihthlâk thei ang?
- ② Naupangte nun aţang hian inngaihtlâwmna dik tak chu kan lo neih theihna tûr zirlai engte nge zir chhuah theih kan neih?
- ③ Khawvêl thila hlawhtlinna changte chu lâwmman leh sum leh pai tam tak pêk ðhin an ni a. Ropuina dik tak chu eng lâwmmanin nge zui ve ðhîn le?

Sawi ho tûrte:

- ① Mahni felnaa innghat lo va, inngaitlâwm tak chung a Pathiana kan inngah zâwk theih nân engtin nge kan rilru sùkthlêk hi kan thlâk danglam theih ang?
- ② Nebukadnezzara anga mahni inchâwimâwi si lovin engtin nge mahni inrintâwkna rilru kan put theih ang?
- ③ Tawngtai nun hian engtin nge mahni inrintâwk leh lutukna kan neih loh nân min vên thîn le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: I class member-te hnênah khân thil ziahna tûr lehkha phêk leh pen sem la. Ropuina tilangtu ni-a an hriat panga zia k tûrin hrilh ang che. An ziah chu a inang diak diak kher lo mai thei a, chutih rual chuan inang tlâng deuh eng emaw chu a awm ngei ang. Entîr nân, hausakna, huhâng neih that, lârna, lehkha thiamna, leh a dangte chu an zia k theuh hlawm mai thei a. Chumi zawhah chuan Bible-in ropuina zia ni-a a sawite zia k ve leh tûrin hrilh ang che.

Sawi ho tûrte:

- ① Engtiangin nge khawvêl thlîr dâna mi ropui ni tûra inbuatsaihna leh Bible-in mi ropui a tih ang ni tûra inbuatsaihna hi a danglam le?
- ② Engtin nge ringtute hian Bible-in ropuina a tih chu Kristian ni ve lote'n khawvêl ropuina-in hamthatna a pêkte mi dangte hnêna an sem ve dân ang ni lovin an sem theih ang?
- ③ Engtiang kawngte-in nge Bible-in ropuina a sawiin hamthatna a kente hian khawvêlin ropuina a sawiin a rah chhuahte chu a luahlan ang?
- ④ Engtiangin nge Krista'n, "Bâwih rinawm, i thawk tha e" tih thu a sawi hriat hi khawvêl thila hlawhtlinna kan chan avânga lawmpuina thu kan dawnte nêh hian a inan loh viau le?

Châng thlan: *Matthaia 21:42.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Isua Messia khân Thuthlung Hlui zâwlneite'n chhanchhuaktu tûr hriakthiha chungchâng an lo hrihlâwkte chu a rawn tifamkim a ni tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: Kum zabi pakhatna lai vêla chêng ringtute'n Isua chu vân ațanga lo chhûk ngei a ni tih a thil tihte ațanga an hriata mak an tih dân tûr kha an hriatthiampui ang.

Tih tûr: Krista chu an thinlungah ropui taka a lo luh an phal ang a, a khawngaihna siam tharna chu an pawm bawk ang.

THUPUI THEN

I. Hriat tûr: Krista chu zâwlneite thu hrihlâwk thlen famkimna a ni tih an hria ang.

- A. Isua rawngbawl hunlai vêl khân Messia ni-a inchhâl apui an tam khawp mai a, chuti a nih chuan engtin nge khatih laia ringtute khân Isua chu zâwlneite thu hrihlâwk thlen famkimna ngei a ni tih an chian theih le?
- B. Ropui taka Jerusalem-a Krista a luhna khân Thuthlung Hlui zâwlneite'n Messia chungchâng hrihlâwkna an neihte chu engtiang kawngin nge a thlen famkimtûr?
- C. Isua'n theipui kûng ânychhia a lawh leh Pathian biak in a thianfai khân eng nge inzawmna a neih?

II. Hriatthiam tûr: Ropui taka Jerusalem-a Isua a lût khân beiseina leh rinna a siam

- A. Engtiangin nge theipui kûng ânychhia a lawh thu leh temple a thenfai thu te hian thil sual titute chuan an thil tihsual man an la têt ngei dân a ni tih ringtute a hrihlh?
- B. Engtiangin nge lawi chaw ruai tehkhin thu khân tûnlai huna ringtute hi thlarau lama ngaih lo tihthat ve ngawt a hlauhawm theih dân min hrihl le?

III. Tih tûr: Kan thinlungah hian Isua chu ropui taka a lo luh phal ang u

- A. Kan thinlunga Krista lo luhna tûr dâltu thilte chu engte nge ni?
- B. Chutianga Krista lo luhna tûr dâltu thilte chu engtin nge kan dahkian theih ang?

KHAIKHÂWMNA: Jerusalem-a ropui taka Isua a luh kha a lo kal lehna, khawvêl a then thianghlimna, leh rorêlna hnahnung lo entûr lâwktu a ni a. Thlarau thil taka sawi dâwn chuan, mihringte thinlunga Krista lo luh thu sawina a ni kan ti thei ang.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawphûr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 21:42.*

Thlarau Thànna Atâna Thúbulpui: *Kan thinlunga Krista lo luhna chuan thlarau lama hnehna a rawn thlen a, chu chu thlarau lama tihthianghlimna leh mawhpurhna-in a zui nghâl bawc thîn. He tihthianghlimna leh rinawmna te hi a tîrah chuan kan lâwm vak kher lo vang a, hrehawm kan ti viau mai thei bawc. Nimahsela, a nih ang tûr tak a nih a, kan nuna siamtharna lo thlen hunah chuan kan hlim hle thung dâwn a ni.*

Ngaihtuah teh: Engtin nge Krista chu kan thinlunga a lo luh ve theihna kawng kan hawnsak ang?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: **Tûn kârah hian Krista khenbeh a nih tâkna chhan thil thlengte kha kan en ho dâwn a ni.**

ZIR ZÂUNA

I. Hrilhlâwkna thlen famkimna (*Zakaria 9:9; Haggai 2:6-9; Ezra 3:12.*)

Solomna temple sak kha a ropui khawp mai a, a chungte chu rangkachaka tuia luan niin hmâsâng hunah chuan chhuan tham tak a tling. Amaherawhchu, vânduaithlâk takin Israel-te sakhawmina

chu awmze nei lo mai a ni a, khâng rangkachaka siam bungraw thinghlimte khân Pathianin a phût ang chu an phâk tlat lo. Jehova chuan dawhthei tak chungin a mite chu a thlêm reng a, mahse a tâwp a tâwpah chuan an helna chu a dawhthei ta bik lo va. Babulon lal Nebukadnezzara sipaite chuan Israel ram chu an rawn la ta daih mai a nih kha.

Solomona temple meuh pawh chu zuah a ni bik chuang lo va, a pindan thianghlim tak takte chu Babulon sipaite chuan an hâl alh hluah hluah mai a. Kum 70 chhông zeta sala an tân hnu-ah Israel mite chu an awmna rama an kîr leh phalsak an ni ta chauh a ni. Zâwlnei Haggai leh Zakaria te, Judai ram governor Zerubabela te, leh puithiam lal Joshua te thahnemngaihna azârah temple chu dînthar leh a ni a. Mahse temple hmasa zâwk ropuizia hretu upa lamte chu an tap a, an temple dînthar leh hi chuan a nê pawh ek phak lo ni-a an hriat avângin an thinlung a nâ a ni. Chutiang chu ni mah se, Pathian zâwlnei Haggai leh Zakaria te chuan fuilhna thu tha tak tak an chhâk chhuak reng tho va, a serh leh sâng zawng zawngte'n an entîr ber Messia chuan a luah chilh dâwn avângin he temple hian temple hmasa zâwk ropuina kha chu a la khûm hle zâwk dâwn niin an sawi.

Vânduathlâk takin hetiang tlawh a ni thîn hi Pathian tân emaw, a mite tân emaw thil hmuh nuam a ni lo tlat mai. A Pa ina khawvêl sumdâwnna a thleng mup mup mai khân Krista rilru a tina hle a. Chutianga sumdâwnna kalpuite chu temple hung chhông kawtlai aţang chuan a ûm chhuak ta vek a. Chutiang chuan hmâna Pathian zâwlneite'n an lo hrihlâwk nate chu a rawn tifamkim leh ta a ni. Pathian Hriakthiha chu temple-ah a lût a, pawisa thlengtute chu hnawt bovin Pathian biak in ni âwm rêngin boruak a siam thar leh ta a. Pathian biak in ropui chhan chu rangkachaka sak a nih vâng lam ni lovin, Krista awmna hmun a nih vâng zâwk a ni. Thil siam engmah hi a Siamtu hmaa dik tlâk a awm lo. Rangkachakte Siamtu ngei mai chu a temple-ah chuan a rawn lût ta a, a awm vena ringawt pawh chuan biak in chhông chu a tiropui ta êm êm mai a ni.

Ngaihtuah teh: Kristiante hian Setana thang hlauhawm tak - Krista awmpuina chang mang si lo va, biak in ropui leh bungrua tha neih tuma intlânsiakna ang chî-ah te hian kan aw h loh nân engtin nge kan invên thei ang?

II. Tehkhin thute leh zirilaite (*Matthaia 21:18-22:15.*)

Krista chu thinrim hle mai a. A thinrim chhan chu eng nge ni sawi chiah lo mah se, a thinrim a ni tih erawh a lang reng a. Chutianga a thin tirimtute chu kâwka an hming lam chhuak mai lovin, thil tih entîr nei leh tehkhin thu te hmangin a sawi chhuak ta zâwk a ni.

Isua leh a zirtîrte chu Bethanni leh Jerusalem inkâra an kal laiin theipui kûng pakhat, a hnah duah hluah mai chu an hmu a. Hetih lai hi theipui rah hun a ni lo hrim hrim a, chuvâng chuan a hnah a lo duah hluah mai pawh hi thil mak tak chu a ni ve hrim hrim. A hnah a duah hluah a nih chuah rah pawh tlêm azâwng tal chu nei ngei tûra beisei a ni a, mahse pakhat mah a rah si lo khân a tithinrim ta a ni. He theipui kûng hnah duah hluah mai hian Juda sakhaw puithiamte kha a entîr a, han ngaih mai chuan an ngaihsân awm hle mai; mahse thlarau lamah chuan engmah a ni si lo va, kum tam tak chhûng chu dik lo takin sakhuana an lo kalpui tawhna te khân hlutna engmah an neih lohzia a tichiang hle a ni. Krista kha chuan rah chhuah tawh lo tûrin a hrih a ni mai a, a vuai zui leh ta zêl khân puithiamte rawngbawlna-in hlutna a neih tawh lohzia a tilang bawk. Chutiang chu a nih vângin khawngaihna nêna min nghâk rengtu LALPA chuan thlarau lama remchânna kan neihte hi tângkai taka hmang thîn tûrin min phût tlat a ni tih i hria ang u.

Hemi zawh hian Isua chuan grêp huana inhlawhfate chanchin a sawi leh a. Grêp huan neitu chuan a huan chu mi hrang hrang a enkawl hawhtîr a, an thar chhuah a tângin eng emaw zât huan neitu hnênah an pe ve dâwn a ni. Amaherawhchu, hêng a huan enkawltute hian huan neitu pa chanâi tûr chu an pe phal ta tlat lo mai a. A chan âi va la tûra a mi tirhte chu an lo that zêl mai leh nghâl a. A tâwpah chuan huan neitupa chuan ama fapa ngei chu a tîr ta a; mahse ani pawh chu an lo that ve tho a ni.

He huan neitupa hian Pathian a entîr a, huan enkawltute hian puithiam sual tak tak, Pathianin an kuta dah thlarau lam thilte pawh anmahni hlâwk nâna hmang thîntute a entîr a, huan neitupa mi tirhte hian Pathian zâwlnei rinawm tak takte kha an entîr a, tin, a fapa an lo thahsak tâk khân Isua, a kila lung pawimawh tak chu a entîr ve bawk. Krista chuan a thusawi ngaithlatu Farisaite chu huan enkawltu, huan neitupa mi tirhte lo that thîntute an nih thu huai takin a sawi piap piap mai a. Chuvâng chuan an thin a rim a, thah ngei an tum ta a ni.

Theipui rah chhuah lo ânchhia a lawh thu leh, huan enkawltu sual tehkhin thu te a sawi zawh hian thawnthu dang pakhat a sawi leh a, chu chu lawi chaw ruai tehkhin thu a hi. Lal chuan a ruai buatsaih chu kîl tûrin mi zawng zawng, mi tinrêng a sâwm vek a; mahse a mi sâwmte chu an lo kal duh lo mai ni lovin, a mi tirhte chu an lo mam, an lo tihlum ta mai a. Chutah lal chu a thinrim hle mai a, a sipaihote chu a tîr a, a mi tirhte lo thattute chu a that ve ta a, an khua pawh a hâlsak ta hial mai a ni.

Chumi hnu chuan kâwthlêra mi awmte chu a sâwm ve leh ta thung a. An hnênah chuan inneihna puan an sin tûr an pe vek bawk a; mahse an zîngah chuan mahni thu-a lo tel ve tawp, inneihna puan pawh sin lova ama kawr chhe tak ha hi a awm ve a. Chu pa chu a kut leh ke phuar a, pâwn khawthima paih chhuak tûrin a chhiahlawhte chu a hrilh ta a ni. He thu pawh hi Krista hmêlmate chuan anmahni tihchhanin a sawi a ni tih an hria a. Amaherawhchu, inneihna puan sin lo mi pakhat lo awm ve nawlh mai hian sâwmna thu lo pawm rîkngawt hi chu a tâwk chuang lo tih a tilang a. Ruai châw kîl tûr chuan tha taka inchei ve a ngai a, chumi awmzia chu keimahni felna rinchhan lovin, Krista felna kawr chu kan hâk a ngai tihna a ni.

Ngaihtuah teh: Engtin nge ringtute hian Krista sâwmna chu an lo pawm ni ringawt lovin, a felna kawrfual chu an ha ngei bawk a ni tih Chiang takin an hriat theih ang?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTIRTUTE TÂN BİK: Felna tih hi thiamchantırna tih nêh hian thuhmun a ni chiah lo va. Krista chhandamna kan pawm chiah hian rahbi hmasa ber chu kan zawh ƣan tihna a ni a; mahse chuti zawng chu tih a, duhtâwk mai tır erawh a ni si lo.

Felna tih hian siamtharlehna tih pawh a kâwk tel a, chu pawh chu ringtute'n an neih ngei ngei tır bawk a ni. Mahni mawhpurhna hlen chhuah a pawimawhzia thu hi Krista tehkhin thu sawiahte leh Pathian Lehkhabu pum puiah pawh hian Chiang takin a lang a. Mi tu pawh ama thlarau chaknaa inngat apiang chu beidawngin a awm dâwn a. Chutih laiin Thlarau Thianghlim kaltlanga Pathianin anmahni-a hna a thawh ringtute chu an beidawng ngai lo thung ang.

Ngaihtuah zui tırte:

- ① Bible chuan kan taksa hi Pathian in niin a sawi a. Krista'n Jerusalem temple a thenfai aƣang khân ringtute hian eng zirlai nge zir chhuah tır ka neih le?
- ② A kila lung pawimawh tak (Krista entırtu) kha Lungpui pawimawh tak a ni tih hriat chhuah a nih hma chuan hnâwl a ni a, khata ƣang khân ringtute'n eng fuihna thu nge kan chhar theih awm le?
- ③ Pathian biak in an sak laia a kila lung pawimawh tak an hman kha hman tlâk awm chhun a ni tih leh thil rit êm êm dâwl zo khawpa chang ƣa a ni tih kan hriat hian thlamuanna thu eng nge min pêk? Krista chu engtiang takin nge kan mamawh chhâna a nih? Eng vângin nge Krista chauh chu kan rilru leh taksa hahna chhâwk zângkhai theitu awm chhun a nih le?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTIRTUTE TÂN BİK: Chhandamnaa a bultumtu ber chu Pathian a ni a. Mahse mihringte'n an tih tır an lo ti ve lo a nih chuan Pathian ruahmanna chu awmze nei lo mai a ni si ang. Hei hian mihringte'n kan tih tır kan hlehchhuah ve a pawimawhzia a tilang Chiang hlê a ni.

Châng thlan: *Matthaia 23:12.*

Zirlaite tân:

Hriat tûr: Hrilhlâwkna thute hi a phâwklêk zâwng emaw, a ngaihsak lo zâwk emaw pawh ni lova inbûktâwk taka hriatthiamna chu neih an tum ang.

Hriatthiam tûr: Pathian chuan min hmangaih avângin a thutiamte chu a tihlawhtling ngei dâwn a ni tih an hrethiam ang.

Tih tûr: Khawvêl tâwpa thil thleng tûr a sawite hi ngaihsak lo emaw, pâwngpaw hlauh emaw lovin, awmze nei takin an thlîr ang.

THUPI TĤHEN

I. Hriat tûr: Engtikah nge a tâwp ang

- A. Krista'n vaukhâna thu a sawite hi eng nge a pawimawhna ni hlawm?
- B. Engtin nge khawvêl tâwp dâwn hnaia thil thleng tûr a sawite hi "sahimna," "rorêlna nî" ang zâwng ni lovin kan hrilfiah theih ang?

II. Hriatthiam tûr: A tâwp thelnga min awmpuitu tûr chu tu nge?

- A. Eng vângin nge ringtute hi khawtlâng nun kehchhia, tharum thawhna chhuak reng mai, leh ram hrang hrangte innghirnghona kârah hian beisei nei renga an awm a ùl?
- B. Pathian awmpuina Chiang taka an chan hian ringtute chu ring lo mite nêna an thil thlîr dânah danglamna eng nge a siam?

III. Tih tûr: Engtin nge ringtute hi tâwpna hun atân an inbuaisaih ang?

- A. Tihtakzeta ÷awngtâina leh ngun taka Pathian thu zirna te hian khawvêl chhiatna lo thleng mai tûr atâna inbuatsaih mêk ringtute hi engtin nge a puih le?
- B. Tâwpna huna thil thleng tûr ringtute'n an hriatna hian engtin nge ringlo mite nêna an inbiak tawn dânah nghawng a neih le?

KHAIKHÂWMNA: Matthaia lehkhabu tâwp lama hrilhlâwkna thu thenkhat hian sâhâwkna leh beiseina dik tâwk lo, khap beh hleih theih bawk si lo eng eng emaw a lo siam tawh ðîn a. Ringtute zînga thlarau mi dik takte chuan chumi hun chu nghâkhlel takin an thlîr a, a chhan pawh Pathian rorêlna chuan buhsî a thli fai ang a, Eden Huan nun ang sualna awm lo khawvêl chu a dinthar leh dâwn vâng a ni. Khawvêl tâwpa thil ðha lo chi hrang hrang lo thleng tûrte hi chu *rei lo te chhûng atân* chauh a ni a. Hêngte hian Setana chu hneh a ni ang a, thihna hi kumkhua atân tihboral a ni tawh dân tih an puang zâwk a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpêr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 23:12.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *Krista chuan a mo hual kohhran nêna an inneih hun tûr nghahhlehawm tak chu a lo ruat sa vek tawh a. Hmangaih takin amah zuitute chu chumi hun atân chuan a buatsaih a, a lo kîr leh hmaa thil thleng tûrte leh khawvêl awm dân tûr te pawh eng emaw zât chu ua hrilh bawk.*

Ngaihtuah teh: Engtiangin nge hêng thuchahte hian thimna kârah beiseina a dinthar leh ðin le?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN Bîk: **Matthaia bung 23-a vaukhânna thuchahte hi bung 24-a hrilhlâwkna thu hian a hlih hneh hle mai a. Bung 23-ah khân Farisaite leh dân hre mite nêna an inchapchâr thu kan hmu a. Tehkhin thute leh enÿrnei thil eng eng emaw a tihte chu a bansân tawh a. “Hruitu mitdelte u!” “Mi vervêkte u!” “Thlân hnawih vâрте u!” “Gehena fapate u!” “Mi tenawmte u!” “Mi duhâwmte u!” “Mahni lâwmzâwng tí ðhînte u!” “Tualthah chîngte u!” “Rûlte u!” tiin a hau phiar phiar tawh mai a ni. Thian siam tum emaw, lamtàng siam tum emaw a ni tawh lo. Rorêlna chu Pathian inah a lo thleng**

ta a. Puithiamte chu mawhpurhtu-a puh an ni a. Farisai-te chu hmaichhanah chhuahchhalhin an awm ta. Bung 24-ah hian Jerusalem ngei pawh chu Pathianin a hrem tûr thu kan hmu bawk a. Engmah him tûr a awm lo vang. Krista zuitute chuan thil hriat belh duh eng eng emaw an nei a, a bîk takin a thlen hun tûr hriat kha an châk hle. A hnu-a anmahniho chauhva an awm laiin an zâwt tha leh ngat a. Chuta Krista chhâna chu bung 24-ah hian kan hmu a ni.

ZIR ZÂUNA

- I. **Tlang taka thil awmzia inhrilhna** (*Matthaia 23:1-24:2.*)
Thinrim tak, lungngai tak chung siin Krista chuan puithiamte chung Pathian rorêlna thu chhuak chu a puang ta a. Hetiangin:
 - A. A thil zirtîr chu anmahni ngei pawhin an zâwm ngai lo (*Mat.23:3*).
 - B. Mipuite chu an phurh zawh loh tûr khawpa rit dân eng eng emaw an tuk thîn (*Mat.23:4*).
 - C. An thil tih zawng zawngte chu mite'n mi tha tak ni-a an ngaih theih nân veka ti an ni (*Mat.23:5*).
 - D. Biak ina an inkhâwm pawhin thutna tha leh langsâr ber bera thut an châk a (*Mat.23:6*).
 - E. Zah taka mite'n chibai an bûk te an thlahlel êm êm bawk (*Mat.23:7*). (Hemi chin hi mi dangte hnêna Phairisaite chungchâng thu a sawi a ni a; châng 13 aţang hian anmahni Farisaite ngei chu hmaichhanah a hrilh ve leh ta a).
 - F. Vân ram kawngkâ chu mite luh loh nân in khâr tlat a (*Mat.23:13*).
 - G. Zahna nei miah lovin hmeithaite sum in ei rûksak a (*Mat.23:14, margin*).
 - H. Mi thianghlim ber ni âwm fahranin rei tak tak in ţawngţai thîn a (*Mat.23:14, margin*).
 - I. Juda sakhua in phuntîrte chu nangmahni leh hnihin Gehena fapaah in siam thîn a ni (*Mat.23:15*).

- J. “Pathian baik in chhâna chhechham” chu engmah a ni lo te in ti vêl a (*Mat.23:16*).
- K. Dân thu-a thil pawimawh tak tak zâwk – dikna, khawngaihna, leh rinawmna te chu in ngaihthah si a (*Mat.23:23*).
- L. In kê-ah tho si a luh loh nân tiin in hmui te in tual vêl a, mahse a aia lian daih sanghâwngsei chu in lem leh tho si (*Mat.23:24*).
- M. In thinlung a bawlhhlawh êm êm a–duhâwmna leh mahni duhzâwng tihchâkna-in a khat (*Mat.23:25*).
- N. Mi fel tak ni âwmin in lang a, mahse in thinlung chu vervêkna leh suahsualna-in in khat si (*Mat.23:28*).
- O. Zâwlneite that thintute thlah kal zêl in nihzia chu in thil tihte hmang hian nangmahni ngeiin in tilang a ni. . . Pathian mite in thah avâng hian hrem in la ni ve ngei ang (*Mat.23:29-35*).

He thu dêngkhâwng tak tak sâwm leh pangate hi puithiamte hnêna a sawi a ni a, an sim duh tlat loh avângin hremna chu an la tâwk nge nge ang a, Pathian biak in pawh tihchhiat vek a ni bawkw dâwn a ni.

Ngaihtuah teh: Hêng puithiamte chungarorêlna thuchhuak a puante hian Krista'n rorêlna a ngaihdân eng nge min hrilh? Keni pawh hi Krista lal puithiamte kan nih ve tho avângin kan mawhpurhna pawimawh tak hi tha tak leh fîmkhur taka hlen chhuak ve ngei tûra beisei kan ni tih kan hria em le?

II. Hma lam hun hlauhawm tak chu (*Matthaia 24.*)

Bung 24 hi a châng chuan Matthaia thupuan tih pawhin an sawi thîn a, a chhan pawh Krista hian tâwpna chungchâng leh hrilhlâwk thu a sawi pawlh vâng a ni. Hêng thute hi a zirtîrte'n “I lo kal lehna chhinchhiaha chu eng nge ni ang?” ti-a an zawhna a tanga a lo irhchhuak a ni a. He ti laia “lo kal lehna” tih hi Grik thumal pakhat, *parousia* tih a tanga lo piang a ni a, a awmzia chu “awmna” (presence) tihna a ni. Hmanlai chuan he tawngkam hi kawh pahnih neia hman thîn a ni a. (A) thlarau khawvêl eng emaw-in a

thiltihtheihna hmanga mihringte a rawn awmpui thu puanchhuahna niin an ngai a, chutianga a awmpuina an chan avâng chuan a lawmnate an siam hial thîn, (B) sawrkâra dinhmun sâng tak chelhtute'n (entfir nân, lalte) an ram chhûnga bial then hrang khawi emaw lai an tlawh thîn thu sawina atân hman a ni bawk. Thil Chiang tak lo lang ta chu, a eng zâwk zâwk pawh hi ni se, he ãawngkam hi Krista chungchânga hman a inhmev ve ve tih hi a ni – lai leh Pathian nih a kawp miau si a.

Thuthlang Thar lehkhabu-a Krista kâwka thil sawina rêng rêngah hian *parousia* tih ãawngkam hi khawvêl tâwpa a lo kal lehna, Messia a nihna anga ro a la rêl tûr thu sawina atân hman a ni tângpui a. Thil ngaihnawm deuh mai chu, he ãawngkam hi Chanchin Th̄a bu palîte zîngah hian Matthaia chiahin a hmang a, Paula khân a wawi eng emaw zât a hmang ve bawk. Tin, Paula'n tâwpna huna thil thleng tûr chanchin a ziahna 1 leh 2 Thessalonika te hi Matthaia lo ziah tawh sa behchhana a ziak a ni tih hria ila a th̄a âwm e.

Ngaihtuah teh: Engtiang nge Krista chuan a pathianna leh lai a nihna a puah chhuah dân chu Chanchin Th̄a bu-ahte leh Tirhkoh Paula thuziakahte hian kan hmuh le?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BIK: Matthaia'n tâwpna chungchâng a sawi hi a awmzia nia kan lo hriat dân azir zêlin kawhtîr kan tum pawh a inang lo thluah mai dâwn a.

Dispensationalist-te chuan Krista lo kal leh (*parousia*) hma deuh hlek, kum thum leh a chanve emaw, kum sarikh emaw-ah a rûka mi thianghlimte lâwrkhâwmna hun a thleng dâwn niin an sawi a. Hemi hunah hian ringtu dik takte chu vânah lâk chhoh an ni ang a, a der maia ringtu nite chu leiah hian hnutchhiah an ni dâwn a ni. He mi thianghlim lâwr leh Krista lo kal leh inkârah

hian leia la awmte chuan an sual simna hun tha an nei leh dawn niin an ngai bawk.

Amillennialis-te chuan tâwpna hun chungchâng ziahna thute hi a tak taka thil thleng tûr ni lovin, thlarau lama indona thleng mêk thu sawina (entîrna) a ni a, a tâwpah chuan Krista'n hnehna a la chan tûr thu sawina mai niin an ngai ve thung.

Postmillennialist-te chuan Krista lo kal lehna chu kum sângkhat chhûng hmasâwnna-in a vâwrtâwp a thlen hun tûr niin an sawi a, chumi chhûng chuan leia chêngte hi an lo puitlingin an lo fel hman hle tawh dawn a, buaina leh indona pawh a awm tawh lo vang, science thiamna hmangin natna chi hrang hrangte pawh hi hneh vek an ni dawn niin an ngai.

Premillennialist-te leh historicist-te (he mite zîngah hian Seventh-day Adventist-te pawh kan tel ve a) chuan Krista hrihlâwkna thute hi entîrna ni satliah ngawt lovin, a tak taka thleng tûr niin an ngai a. An ngaihdânte hi Krista leh Setana indona chin fel a nih dân tûr ni-a an hriat aţanga lo chhuak a ni. Krista leh Setana indona hi finna leh thiamna lo thang zêl hmanga tihtâwp theih a ni lo va, Pathian a rawn inrawlh ngei a ngai zâwk a ni. Krista lo kal lehna chuan mi fel tlanna a thlen ang a, chutih rual chuan mi fel lote boralna pawh a thlen tho bawk ang. A lo kal leh hnu-ah chuan sual simna hun remchâng a awm thei tawh dawn lo va. A thu âwihtute nêchuan an inhmukhâwm ang a, sual rêng rêng chu kumkhua atân tihboral vek an ni tawh dawn a ni.

Ngaihtuah zui tûrte:

- A. *Dispensationalist-te* rin dân hian engtiangin nge thlarau lama inthlahdahna, muangchâna a thlen le?
- B. Eng vângin nge *postmillennialist-te* rin dân hi tûnlai mite zîngah pawm an awm tawh mang loh le? Kum zabi sâwm

leh pakua-na chhûnga thil thleng engte khân nge Kristiante zîngah he ngaihdân hi pawmawm ve riau âwma ngaihna thlen? Kum zabi sawmhnhina chhûnga thil thleng engte khân nge chu ngaihdân chu rawn thlâksak ta?

- C. *Amillennialist-te* ãanhmun dik tâwk lohna lian ber chu eng nge ni ang?
- D. *Historist-te* ãanhmun hi a dik ni-a ngaih theihna tûr chhante chu engte nge ni? Chûngte chuan Krista lo kal lehna chungchângga Kristian dangte pawm dân hrang hrang hi engtiangin nge a khûm vek le?

Sawi ho tûrte:

- ❶ Krista lo kal lehna hian rilru beidawnna neite tân eng beiseina nge a pêk?
- ❷ Krista lo kal lehna thutiam hian ni tina duhthlanna ka siam – sum leh pai chungchângah te, nupui pasal neih chungchângah te, zirna chungchângah te, nuam ka tihzâwngah te, leh ka eizawna kawngah te engtiangin nge nghawng a neih?
- ❸ Kristian ni ve si, Krista lo kal lehna chu hlauawm tak ni âwma ngai tlattute hian hlim taka an lo hmuah ve theih nân eng thil nge an tih ang?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÛRTUTE TÂN BÏK: Thil engmaw hmuhnawm leh danglam deuhte hian a tâwpa thil nihna dik tak lo thleng tûr chu a lo puang lâwk thîn a. Matthaia'n tâwpna huna thil thleng tûrte leh an thlen dân tûr a sawite pawh hian chutiang lam chu a hawi ve a ni.

ZIRLAI 12-NA ZIRLAI KAIHTAWI

JUNE 18, 2016

Châng thlan: *Matthaia 26:31.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Mihring inpumpêkna leh rinawmlohna te hi a inkâr a zîm hle a, mahse kan laka Pathian rinawmna erawh hi chu a Chiang êm êm si a ni tih an hria ang.

Hriatthiam tûr: Mihring thinlung hi chu danglam thut thut thîn a ni tih an hrethiam ang a, Setana'n hneh chhuh a tumna te laka anmahni vêngnim tlattu tûr mahni inhriatna chu an nei bawk ang.

Tih tûr: Krista zuitute'n thil an lo tihsual tawhte aţang khân thlarau lam zirlai zir chhuah tûr hmuh an tum ang a, chûng chaklohna hrang hrangte chu Bible zirna leh ţawngţaina hmangin hneh an tum bawk ang.

THUPI TĤHEN

I. **Hriat tûr: Krista hun hnuhnûngte khân chatuan nunna an thleng**

- A. Eng thilin nge Juda kha Krista phatsantîr le, Krista chu a lakah a rinawm tluan parh a ni si a?
- B. Engtiangin nge zirtîrte taksa hahna khân thlarau lamah pawh a tihnguai vek le?
- C. Eng vângin nge sawrkâr mi pawimawhte khân Krista dotute khân Krista timualpho va, khenbehtîr an phalsak mai le?

II. **Hriatthiam tûr: Krista chu khenbeh a ni hian mihringte thinlung a titui a, chhandamna kawng a hawnsak**

- A. Petera'n Krista a phat khân engtiangin nge a nungchang chaklohzia a pholan?
- B. Petera mualphona leh a hnu-a inchhîra a sim lehna te khân engtiangin nge thlarau lama piantharna a neih tîr?

III. **Tih tûr: Kan tâna Krista inhlanna chuan amah pawm tûrin min sâwm**

- A. Ringtute hian Isua chu an Chhandamtu leh Zirtîrtu-a an pawm tawh hnu-ah hian engtin nge Krista nênzawmna nung an neih reng theih ang?
- B. Krista zuitute hian Krista tawngtaina-in mâwi tak maia thlarau lam inpêkna a lantîr ang kha engtin nge an neih ve theih ang?

KHAIKHÂWMNA: He leia Krista'n a hun hnuhnûng a hman dânte khân mihring thinlung titui ralin, mahni chauh indah pawimawhna a neih thin chu a tibosak a. Mihringte thlarau chu Isua chhandamna pawm a, amah nêna inzawmna nei tûrin a sâwm bawk a ni.

INZIRTÎR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpêr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 26:31.*

Thlarau Thànna Atâna Thûbulpui: *He leia Krista'n a hun hnuhnûng a hman dân a taka chan ve-na chuan nun a thlâk danglam thin a. Setana kawl chu chhu chatin tih takzeta amah zawngtute chu chatuan nunna thlang thei tûrin a pui thin bawk.*

ZIRTÎRTUTE TÂN BÎK: “Kan Tlantu-in a hun hnuhnûng a hman dânte kha kan thlîr lêt fo a tsa khawp mai. Kil tin aţangin thlêmna a tâwk a, hetah hian kan tâna zirlai pawimawh ber berte chu kan zir thei theuh âwm e. Ni tin hian Krista'n a nun hman dân, Bethlehem ran thleng aţanga Kalvari thleng khân ngun takin ngaihtuah thin ila. A mal tê tê-a zir chiangin, kan suangtuahna chuan a thil tih tinrêng mai, a bîk takin he leia a hun hnuhnûng a hman te kha hâwl kim vek bawk se. Chutianga a zirtîrnate leh a tawrhate, leh mihringte tlan nâna inhlanna ropui tak a siamte kan ngaihtuah thin a nih phawt chuan kan rinna chu kan tichak sauh sauh ang a, kan hmangaihna pawh tipungin, kan Chhandamtu vawng nungtu thlarau ang kha kan lo nei tam ve

telh telh dâwn a bawk a ni.”—Ellen G. White, *Testimonies for the Church*, vol. 4, p. 374.

Ngaihtuah teh: Ringtute hian Isua thil tawn hrang hrangte kha ngun takin suangtuah lêt leh ðhîn ta se, engtiang takin nge an thlarau nun chu tihchak thar leh a nih ðhîn ang?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIRTI RTUTE TÂN BİK: Kraws-a inkhenbeh hi chu intihlumna rau rauah pawh a râwng ber pâwl a ni a. Bân leh ke te chu kraws-ah phuar beh emaw, pereka khenbeh emaw a ni a, chu chuan taksa chu a khai ta a ni a. An hnuk a chah hma pawhin an ruhrêl chu a inzawmna lai vêl a chah hlawm avângin a khawlo hman vek tawh ðhîn. Chutianga an taksa chhûng lam khawlo chuan chuap hna thawh a tibuai a, thâwk pawh an thaw ðha hlei thei tawh ðhîn lo bawk.

Hmânlai Rom mite khân innghaisak dân chi hrang hrang a hman ðhîn a, mi sual nia an puhte chu nung chung a hâl te; ransa kawlh hmâa paih te, vuak te, sakawlh sâwi hmin loh hnuhtîr chiam te, thîr ling sa taka deh te an chîng hle a. Amaherawhchu, hêng zawng zawngte âi pawh hian kraws-a inkhenbeh chu a hrehawm zual ber a ni. Kraws-a an khenbehte chu ni eng emaw zât chhûng an la dam ðhîn a, innghaisak dân chi dang hmanga an nghaisakte hi chu rei vak lo hnu-ah an thi tlangpui a. Chutiang chuan Pathian inhlanna chuan ngaihruat phâk loh khawpa na hrehawm chu âwih mai harsa khawpa mâwiin Pathian khawngaihna chhinchhiahnaah a siam ta a ni.

ZIR ZÂUNA

I. Þhiante nêna inthlahna (Matthaiia 26:1-46.)

Matthaiia lehkhabu bung tâwp ber hian Mari'n a rilru chhûngril ber phawrh chhuah nâna thil ropui tak a tih chanchin chu min hrilh a. Bethani khuua chêng Lazara te inah hian Krista

leh a zirtîrte chu an kal fo ðhîn a. Lazara farnu pahnih – Mari leh Martha te pawh khân Isua hi an ngaiin an nêl ve hle a ni.

Isua hian ðhian a ngaina ve hle ðhîn a. Mihringte inkâra inngainat tawna awm te, inhriatthiam tawna awm te, leh inhmangaih tawna awmte hi a hlut êm êm bawk. Hebrai mite chuan chhûngkua hi khawtlâng siamna lungphûm pawimawh ber niin an ngai a. Chuvângin Isua pawh khân a rilru ang pu vetu, lalram a dîn tûr thlahlelte chu chhûngkhatah a siam a, thisena inzawmna nei hranpa chuang lote chu thlarau lama inzawmna hmangin a hui khâwm a. Mari nên pawh hian inhmêlthiat satliah ve ngawt chu an nih a ringawm loh. Thlarau lama a nun chawlh hahdamtîrna tûr zawng reng a ni a, a tâwp a tâwpah chuan Setana phuarna lak ata chhuah zalen a ni a, a ðhian Isua hnênah chuan engmah ui ðhen nei hauh lovin a inhlân ta a ni.

A hmangaihna târlanna atân chuan engmah to lua awm theiin a hre lo va. Khenbeh a nih hmâ kâra Sabbath ral zânin Isua chu Bethani khuua Simona inah a kal a. Mari chu a engtin tin emaw a lo lût ve a, hriak rim tui to tak chu alabasta bâwmin a rawn keng a. Hun remchâng a hmuh ve leh a rimtui bâwm chu hawngin Isua lu chungah chuan a leihbaw ta a. A ðap hawm hawm mai a, a mittui chu Isua ke-ah chuan a far bawk a. Chutianga patling kum khat thawh chhuah zât zet man hriak rimtui a leihbaw mai mai chu Juda Iskariota ngaihdân a ni lo va, a lo sawisêl a; mahse Isua erawh chuan lâwm takin a lo pawm thung. Hemi hnu rei vak lohah hian, Krista hnêna a thil neih hlu tak Mari'n a hlan avâng a lo phunnawi Juda hian Krista chu man tâwm tê-in a la hralh ve leh tho dâwn a ni.

Ni ngâ a ral leh hnu-ah Isua chu a ðhian sâwm leh pahnihte nên Kalhlên Kût hmang hovin inthlahna hun an hmang nghâl a. Hei hi leia a ðhian hnai ber berte nêna Kalhlên Kût an hman ho theih hun hnuhnûng ber a ni tawh a ni. Hêng a zirtîr sawm leh pahnihte hi rei lo te hnu-ah lalram enkawl hna pêk an la ni dâwn a, anmahni dam chhûng leh hun lo kal leh zêl tûra mi tam takte tidanglam thei tûr thutlûkna an la siam ang.

Hemi zân zet hi chuan Isua rilru pawh a kal thui ve hlein a rinawm. A hmangaih leh a thian kawmngaih ber berte chu dinhmun tha ber chan inchuhin an inhnial buai reng mai si a, chutih laiin thlarau lamah erawh an ngawng êm êm a, Isua rawn kal chhan ber pawh chu an hrethiam chuang rêng rêng bawk si lo. An râwvâ angreng hlawm hle mai a, an rilru a nghet lovin an naupang chhia (naupang ang ni lovin) êm êm a, an chapovin mi dang an ngaithei bawk si lo. Chutiang chu ni mah se, Isua chuan a hmangaih êm êm vek tho a ni.

He hun thianghlim leh urhsûn tak an hman chhûng ngei pawh hian a zirtîr duh takte chu lalram a din huna dinhmun sang ber luahtu tûr chu tu nge ni ang tih thu-ah an inhnial an inhnial mai a. He kût hi inngaitlâwm taka Berâm No inhlanna entfirtu tûr a nih laiin anni erawh chuan anmahni hmâ an lo sial êm êm mai si a nih chu.

Johana sawi dân chuan hemi zân hian Isua'n a zirtîrte ke a silsak bawk niin a lang a. A zirtîrte ni lovin, amah Isua zâwk chu a inphah hniam a, an chhiahhlawh angah tângin an ke bâl leh khi hrep hrup te chu a silfaisak ta vek mai a. Chutianga inngaitlâwm taka thil a tih hnu chuan Kalhlên Kût chaw, berâmno sa hemhmin leh hnah khâ chu ei tûrin dawhkân an kîl leh a. Kalhlên Kût hi Aigupta ram aţanga Israel fate hruai chhuah an ni tih hriat reng nâna hman thîn a ni a, chu mai bâkah helna leh a nghawngte tibotu Messia lo la kal tûr thu lo entfîr lâwktu a ni bawk. Mahse vânduaitlâk takin Israel fate khân hei hi an hrethiam tlat lo va, thlarau lama chhanchhuahna chu politic thila chhanchhuahna tûr emaw an ti tlat mai a ni. Mari thil tih nêh khân a han khaikhin ang a, hemi zâna Kalhlên Kût an hman dân hi chuan Krista rilru pawh a tina ve hle-in a rinawm.

Ngaihtuah teh: Isua kan chhân lêt dân chu zirtîrte chhân lêt dân ang kha ni lovin, Mari chhân lêt dân ang kha a nih zâwk theih nân engtin nge kan tih ang?

II. Thian hetiang mite nêh hian ... (Matthaia 26:51-75.)

A chung a thupui kan han dah hi, "... hmêlmate mamawhtu" ti-a khâr a ni a. He thu hi Isua leh a zirtîrte-ah khân a dik chiah mai. Juda chuan Krista hmêlma, amah man tuma rawn kalte chu a rawn ho va, Isua chu fâwp chung ngeiin a phatsan ta a. Krista chungthu chu an tih dân pangngai pawh ni lovin, a zân a zânin an ngaihtuah nghâl chûk chûk a, dâwt muhlûma puh a ni a, ãawngkam chhe tak taka ãawng khum a ni a, dik lo taka thiam loh chantîr a ni ta nghe nghe a. A tâwpah zirtîrte zîngah pawh Krista bula chetla tam ber pakhat Petera chuan mi hriat hriatah Isua chu a hriat ngai lo thu a la sawi ve leh zui bawk.

Dâwihzêpna hi a inkaichhâwn theih niin a lang. Krista hian mi zawng zawng kalsan a tâwk a, a Pa vâna mi meuh pawhin a kalsan ve niin a inhre hial a ni. Mal ngawih ngawiha inhriatna chuan a tuam a, a tawn ang êm êm hi chu mihringte zîngah tu mahin an la tawng ve ngai lo. A hmâah chuan thim chhah takin a lo la hmuak mêk bawk lehngghâl a.

Ngaihtuah teh: Engtiangin nge a chung a kan thil sawi hian Krista kha a mal ngawih ngawih a, a khua a har hle a ni tih a tihchian êm êm le?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

ZIRTÎRTUTE TÂN BİK: "Amah ngei chuan thlêmna tâwkin a lo tuar tawh a, chuvângin thlêmna tâwkte chu a ãanpui thei a ni" (*Heb. 2:18*). Matthaia'n dik lo taka Isua chung a thil tih a nih thu a sawi hian keimahni min ãanpui tûra Isua a puih dân chu sawi ho rawh u.

Ngaihtuah zui tûrte

- ➊ Isua'n kalsan a hlawh a ni tih lantîrtu thil thleng hrang hrangte kha sawi ula. Engtin nge chûngte chuan mal ngawih ngawiha inhriate rawngbawlsak thei tûrin Krista chu a ãanpui sawi ho rawh u.

- ② Isua chung a dik lo taka rorêl a nih dânte kha sawi ula. Engtin nge chûngte chuan dik lo taka rorêlsak tâwk tawhte chu rawngbawlsak thei tûrin Krista chu a ãanpui sawi ho rawh u.
- ③ Isua'n phatsan a tâwk a ni tih lantîrtu thil thleng hrang hrangte kha sawi ula. Engtin nge chûngte chuan an mi rin êm êmte'n an phatsante rawngbawlsak thei tûrin Krista chu a ãanpui sawi ho rawh u.
- ④ Isua'n a taksaa hrehawm chi hrang hrang a tawrhthe kha sawi ula. Engtin nge chûngte chuan tihduhdahna tuar, nghaisak tâwk, natnain an rilru leh taksa a tihhrehawm ngawih ngawihthe rawngbawlsak thei tûrin Krista chu a ãanpui sawi ho rawh u.

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BÏK: Lemziak hian thu tam tak a sawi a ni tih thu hi an sawi ve fo ãhîn a. Lemziak thiam takin uluk taka thil eng emaw lem a ziahte chuan a thlîrtute chu thil eng emaw tak ti tûrin a cho chhuak thei a ni. Tûn kêra Isua tawrhna leh a chung a thil thleng kan sawite hi a theih chuan a lem ziah ni se, chu chuan thu maia sawifiah zawh loh Isua tawrhate chu rilru-ah min hrilhfiahsak dâwn a ni.

ZIRLAI 13-NA ZIRLAI KAIHTAWI

JUNE 25, 2016

Châng thlan: *Matthaia 28:18.*

Zirlaite tâna:

Hriat tûr: Kan âiawha Krista inhlan a tûlna leh a hnu-a a taksa ngei nêna a thawh leh a tûlna chhan te chu chiang zâwkin an hria ang.

Hriatthiam tûr: Krista tlanna chu a hlutzia an hrethiam ang a, a thawhleha thiltihtheihna chu chan ve an châk lehzuaw bawkin ang.

Tih tûr: Thupêk ropui chu anmahni hnênah theuh pêk niin, hnamte zirtîra siam hna leh an hnêna chanchin t̄ha hrih hna chu an thawh tûr a ni tih an pawm ang.

THUPUI THEN

I. Hriat tûr: Pathian Chatuan Fapa chu ama duhthu rêngin mihringte tlânna atân a inhlan

- A. Messia Isua leh Barabba Isua te kha khaikhin la, tichuan he zawhna hi han inzâwt teh: Mipuite zîngah khân t̄antu tam tak an nei ve ve, chutianga an t̄an zâwk t̄ant̄irtu chu eng nge ni a, chu chuan chûng t̄an inang lo tak tak pahnihte danglamna chu eng nge a lant̄ir bawkin?
- B. Temple puanzâr lo thlêr ta te, a Pa-in a kalsan avânga Krista lungngai âu r̄i te, leh thlânlung lo inhawng te khân eng nge a ent̄ir hlawm?
- C. Krista thawhleh thu Matthaia sawi dân leh Paula'n 1 Korin 15:1-26-a a hrihfiâh dân te hi enkawp la, tichuan Krista kha a thawhleh ngei a ngaih chhante ziaak chhuak ang che.
- D. Engtiangin nge Krista chu a thawhleha khân "thuneihna zawng zawng" kawlt̄ir tlâk ni tûrin a puih a, engvângin nge chu thuneihna chu hnam tinte hnêna chanchin t̄ha hrih darhna lam a tinzâwn ber bawkin le?

II. Hriatthiam tûr: Dik lo taka Krista chungthu rêl a ni leh, amah a inhlanna te khân mihringte chu ama lamah a hîp ta zâwk a ni

- A. Dik lo taka Krista chung a thil an tihte khân engtiangin nge Isua chungchâng leh amah tiduhdahtute emaw, kalsantute emaw chungchângah ngaih dân a siamtûr che?
- B. A khawi zâwk hian nge Thupêk Ropui kha tihlawhtling tûrin phûrna pe che: (1) thlarau boral mai tûrte dinhmun khawngaihlâkzia hriatna, (2) kan tlanna man tlâk tawhtu Tlantu i hmangaihna chu a nasa a ni tih hriatna.

III. Tih tûr: Chanchin Ṭha chuan chêt chhuah ngei a phût

- A. Ringtute'n Chanchin Ṭha an lo dawna an tih ngei tûr thilte chu engte nge ni?
- B. Ringtute'n mi dangte tâna an tih ve leh chhâwn tûrte chu engte nge ni?

KHAIKHÂWMNA: Kalvari chuan thinlung a tihkeh sawm a, chutih rualin tumna pawh a tichak ve nghâl thung a ni

INZIRTÛR DÂN TÛR

Rahbi 1-na: Chawkpûr rawh

Bible châng thlûr bing tûr: *Matthaia 28:18.*

Thlarau Ṭhanna Atâna Thûbulpui: *Dik lo taka tihhlum a nihna leh a hnu-a a thawhleh tâkna te khân Krista chu thlarau lama thuneihna a pe a, chu thuneihna chu chatuana amah chawimâwi a nih theih nâna hnam zawng zawngte tihpianthartîrna atâna hman tûr a ni.*

ZIRTÛRTUTE TÂN BIK: Mihringte hian awm chhan pakhat an nei a, chu chu chatuan mi Pathian pakhat a minung pathum awmte (Pa, Fapa, leh Thlarau Thianghlim) chawimawi a ni. Chutih lai chuan mahni inchawimawi phêt kan tum ṭhîn a, mahse chawimawia awm a hnehin kan indukhawp lohna a zual ting mai zâwk a, chutianga mahni inchawimawi duh ṭheuh kan nih hlawm avâng chuan kan khawtlângte lo buai zovin, a tâwpah pheih chuan thihna hial a thleng ṭhîn baw. Chu hmun ruak tak mai chu Krista chuan pawimawhna kan nei a ni tih

**inhriatna hmangin a rawn hnawh khat a, chu chu ama hnêna
inpêk thlawpnaa zung kaih a ni nghe nghe.**

Inpe tih ÷awngkawm hi chuan râlhmatawng leh intihbuaina lam a kâwk ngun mai a. Lei leh vân pum pui huap indona thleng mêk chu keimahni mi mal indonate hian a pho lang a. Setana chuan Krista chu dovin, mihringte chung a thuneitu zâwk nih a tum a. Chu indona, kan rilru-a thleng mêk chu a châng chuan sawifiah hleih theih loh khawpa nasa a ni ÷hîn.

Kalvari leh he leia Krista chêtna hnuhnung berte'n mi thianglim tak takte tâna thlarau lam thil an hriatna, Pathian hualhimna, leh tum ruhna a pêk dân hi ÷awngtâina nêng ngun takin ngaihtuah la. Hêng rinna lama mi ropui tak takte hian Pathian nêng hun an hmang ÷hîn a ni tih Chanchin ÷ha bu palî-tea a tâwp lam ÷heuhah hian chiang takin a lang a. Chu thiltihtheihna vêk chuan chibai bûkna dik, inpâwlkhâwmna manhla, leh rawngbawlna ÷angkai tak nei thei tûrin min thuam dân a ni.

Ngaihtuah teh: Krista khân a nunna lo hlân lo ta se i khawvêl chu eng ang nge a nih ang? Thawhlehna tel lo Kalvari ringawt kha chuan eng beiseina nge a thlen ang?

Rahbi 2-na: Zawng chhuak rawh

ZIR ZÂUNA

I. Khenbeh a ni: ÷hen 1-na (Matthaia 27:11-54.)

Isua pahnihte zînga a tu zâwk hi nge in duh?

Isua pahnih–Barabba leh Messia an awm a. Latin ÷awnga “Isua” tih chu Hebrai ÷awnga “Joshua” tih a÷anga chher a ni a, a awmzia chu “Jehova (LALPA) chu chhandamna a ni” emaw, “Chhanchhuaktu Jehova (LALPA)” emaw tihna a ni. Barabba hian Juda-te chu mihring ruahmanna hmanga chhanchhuah a tum a: râlthuam te chelekin, politic thila buaina te a chawk chhuak a, mipuite chu Rom sawrkâr thlâwp lo tûrin a fuihpawrh ÷hîn bawk. Chutih laiin Messia erawh chuan thlarau lam kawng zawhin thlarau lama

chhanchhuahna a tiam ve thung a: tihtakzeta sual simna, thinlung taka piantharna, leh nun dân phung thlâk danglam hlawkna te chu a auhla ber a ni. Barabba thiltum ber chu Rom sâwrkâr paihthlâk a, independent rama Juda siam a ni a, Krista thiltum chu sual avânga helhna paihthlâk a, Pathian lalna din thar leh a ni ve thung.

Tûnlai huna Kristiante pawh hian hêng thil pahnihte-a a khawi emaw zâwk zâwk hi kan thlan ve ngei a ngai a. Ringtute zînga thenkhat chuan Pathian ram din tûr chuan party politic khelh ve a, lamţang a tam thei ang ber siam a, rorêlna fawng chelhtu-a ţan ve a ngai niin an hria a. An thiltumte hi fâktlâk tak a nih châng pawh a awm ve tho thîn. Amaherawhchu, chumi tihhlawhtlin tuma an beih dân erawh a dik ta thîn lo va, a chhân pawh Krista chuan intihluhna ni lovin, mahni duhthu rênga thuâwihna thinlung a zawn zâwk vâng a ni. Hêng politic taka Kristiante “Isua” chu Barabba a ni. Nazaret Isua erawh chuan Kristian, ringtu dik takte a kaihrui ve thung a.

Chûng mite hnathawh chuan politic thila inthlâk danglamna thlentîr tumna chu luahlânin, mihringte chu thlarau lama piantharna chang zâwk tûrin an pui a. Hetianga rilru chhûngril tak aţanga lo chhuak piantharna chauh hian mihringte chu dân zawm avânga mahni fela inngaihna rilru bânsana chhanchhuahna dik tak chang tûrin a pui thei. Krista lalram chu khawvêl dang daih a ni a. He Messia ngei mai hi keini pawhin kan thlan tûr chu a ni.

Ngaihtuah teh: Isua leh Barabba te kha khai khin la. Engtiang kawngte-in nge khawvêla “messia” lo chhuak tawhte’n mite chhanchhuah an tum dân leh Krista’n mite chhanchhuah a tum dân a inang loh êm êm le?

II. Khenbeh a ni: Then 2-na (*Matthaia 27:11-54.*)

Kalsan tih ţawngkam hi a ri hriat ringawt pawh a ţihbaiawm hle. Grik ţawnga “kalsan” tlukpui thumal *egkatalaipo* tih hi Septuagint-ah (Grik ţawnga Thuthlung Hlui an lehlin) chuan Deuteronomy 31-6 a Mosia thusawi: “A tithlâwn lo vang che u a, kal pawh a kalsan tawp lo vang che u” tih a, “kalsan” tih lehlin nân

hman a ni a. *Egkataleipo* tih chu “hnut chhiah” tihna a ni mai a, chu chuan tihpalh thil thu-a “kalsan” pawh a huam thei ; mahse letlingtute zînga a tam zâwk chuan tum rêng vânga kalsan sawi nân an hmang tlângpui. Matthaia 27-ah pawh hian duh rêng vânga kalsan angin a hmang ve a ni.

Krista hian tihpalh thil thu-in Pathianin a theihngihl niin a insawi lo va, amah tihlum theih dân tûr zawng rengtute kuta awm tûrin a kalsan a ni zâwk. Krista’n suala tlu tawh mihringte nihna a tawmpui dân kha a famkim khawp a, felnaa khat vâv Pathian chuan sualna rêng rêng chu a thurualpui theih tlat loh avângin hmangaih hle mah se, eng emaw ti chhûng chu a kalsan rih a ngai ve tlat a ni.

Kan sualna chuan Isua a tihlum a. Isua khenbeh a nihna khân vâvni thil sual kan tihte hi a la thutak hle a ni tih a lantûr. Pathian thianghlimna chuan mihringte sualna hi a ngaizam mai mai lo va, Krista’n kan sualna chu ama sualna anga a lâk chiah khân a Pa pawhin a hawisan ve hmak mai a ni. Tichuan, Krista khân Pathianin min pawmna chu a taka kan lo chan theih nân Pathianin min kalsanna nghawng chu a tuar a. Isua khenbeh a nihna hian chhûngrila keh chhe vek tawh kan nihzia inpawmna min hriattîr thei lo a nih a, tihtakzeta simna rilru a hring chhuak lo a nih a, piantharna dik tak a thlen lo a nih bawh chuan, engin nge ti thei awm tawh chuang ang le?

Ngaihtuah teh: Krista khenbeh a nihnaah hian mi sualte’n eng nge tih theih an neih ve? Chumi hriatna chuan engtiangin nge chhandamna kan lo hriatthiam dânah nghawng a neih ang?

III. Thawhleha leh Thupêk (*Matthaia 27:57-28:20.*)

Los Angeles khawpuia awm Universtiy of California fooball team coach chuan tum khat chu, “Hnehna chan hi thil engkim a ni a lo va, thil pakhat a ni ve mai chauh a ni” tiin a sawi a. He pa thusawi hi kan zirlaiin a sawi tum nêna inmil tûrin: “Thawhleha hi thil engkim a ni lo va, thil pakhat ve mai chauh a ni!” tiin lo

sawi ve ta ila. Hei hi Korin khuua mite zawnhna Petera'n a chhâna, “Krista kha kaihtawhin a awm loh chuan kan thu hrilh hi engmah lo a ni ang” tih hian a chhâng thla chiang hle (*I Kor. 15:14*).

Kristiante beisei hi tân dâm chhông atân chauh a nih a, thih hnu piah lam a thleng phâk lo a nih chuan awmze nei lo mai a nih tân thu a sawi zui leh bawk (*I Kor. 15:19*). Mahse chutiang chu ni lovin, Krista thawhleha kha vawiin ațanga chatuan thleng phâk nunna min petu a ni zâwk a. Vân thiltihtheihnaa thuam a nih avângin Isua khân thihna thlân thim chu a lo hneh tawh a, a chhandamna pawmtute chu tu pawh ni se a thihna lak ata a chhuah zalên a. Krista chuahin thihna a hneh avângin Vân chuan tu ma neih ve phâk loh thuneihna a pe a. He thiltihtheihna hian Thupêk Ropuia “chutichuan” tih thu kha a sawi teltîr thei rêng bawk a ni.

“Chutichuan kal ula, hnam tina mi zirtîrahte siam ula. . .” (*Mat.28:19*). A thawhleha khân Krista chu thlarau lama thiltihtheihna ropui tak a kawltîr a; chumi avâng chuan keini hi mi zawnng zawnng, khawi hmunah mi pawh, amah zui târa sâwm tân thu min pe a ni. Krista hmêlmate chu hneh vek tawh an ni a. Han hnung tawh leh zauh châng chu kan nei a ni thei e; mahse a tâwpah chuan kan tho leh nge nge zêl ang. He Thupêk Ropui hian zirtîr ni târa sâwmna lo chhângtute hruai khâwm chu a tum ber a ni a, a chhan pawh he khawvêlin a pêk theih thilte chu Krista'n Golgotha-a a lo lei tawh leh Josepha thlâna a lo lantîr tawh te nêna khaikhin chuan engmah an ni lo atin a ni. Hun lo inthlâk danglam thîn mahse thlamuanna lam nei reng ang a, thihna kan hmachhawn lai pawhin kan zâm lo vang a, tin, chatuan nunna kan chang dâwn a ni tih pawh kan chiang hle bawk ang – hei bâk hi chu eng thil dang nge châk leh chuan tân kan neih le?

Chutichuan thil dâng engmah nêna tehkhin phâk rual loh chanchin tha chu mi dangte hnênah hrilh chhâwnng ve la, Isua zirtîrna thute chu zirtîr rawh. *Chutichuan* chatuan daih inthianthatna chu siam la. *Chutichuan* saltângte chu chhuah zalen an nih tâk thu hi puang rawh. *Chutichuan*, kal rawh ule.

Ngaihtuah teh: Engtiangin nge ni tina Krista thawhlehna ka lo chan ve hian Isua tâna zirtîrte siam tûrin huaisenna min pêk le?

Rahbi 3-na: Nunpui rawh

Sawi ho tûrte:

- ① Engtiangin nge he leia Krista 'n a hun tâwp lam a hman dânte khân mi mal takin mi a nghawng?
- ② Engtiangin nge Isua thawhlehna awmzia ka hriatthiam dân hian Thupêk Ropui tihhlawhtlin tuma ka beihnaah nghawng a neih?
- ③ Engtiangin nge Thupêk Ropui tihhlawhtlinna kawnga ka inrawlh ve-na hian Krista khenbeh a nih avângka ka lâwmna a lantîr?
- ④ Engtiangin nge dik lo taka Krista chungthu rel a ni tih ka hriatna chuan tihduhdahna lo thleng tûr chu chhel taka tuar tlang theih tûrin mi a buatsaih?
- ⑤ Pathian biak ina puanzâr lo thlêr ta khân Pathian nêna kan inbiak tawna kawngah eng nge entîr a neih?
- ⑥ Engtin nge kohran member-te hi an hna thawh lai bânsan chuang si lovin khawvêl puma chanchin tha hril darhna kawngah hian an inhman ve theih ang?
- ⑦ Barabba nge Isua zâwk ka zui tih tilangtu thilte chu engte nge ni?

Rahbi 4-na: Siam rawh

ZIRTÏRTUTE TÂN BİK: Zirtîrtute chuan an zirlaite'n thlarau lama duhthlanna an siam theihna nân remchâng an siamsak tûr a ni a. Chutiang chuan i thusawi atanga i zirlaite'n chhandam ni tûra Krista sâwmna hi an lo pawm ngei theih nân remchânna thar siamsak ngei tum ang che.